T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

SÜRDÜRÜLEBİLİR KÜLTÜR TURİZMİ KAPSAMINDA TURİST-YEREL HALK ETKİLEŞİMİNİN TEKRAR ZİYARET ETME NİYETİNE ETKİSİ: ASSOS ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FAHRİYE SEZGİN

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. BUKET BULUK EŞİTTİ

ÇANAKKALE – 2025

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

SÜRDÜRÜLEBİLİR KÜLTÜR TURİZMİ KAPSAMINDA TURİST-YEREL HALK ETKİLEŞİMİNİN TEKRAR ZİYARET ETME NİYETİNE ETKİSİ: ASSOS ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FAHRİYE SEZGİN

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. BUKET BULUK EŞİTTİ

ÇANAKKALE – 2025

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Fahriye SEZGİN tarafından Doç. Dr. Buket BULUK EŞİTTİ yönetiminde hazırlanan ve **27/01/2025** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan **"Sürdürülebilir Kültür Turizmi Kapsamında Turist-Yerel Halk Etkileşiminin Tekrar Ziyaret Etme Niyetine Etkisi: Assos Örneği"** başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	**İmza**
Doç. Dr. Buket BULUK EŞİTTİ (Danışman)	……
Doç. Dr. Murat AKSU	……
Doç. Dr. Ersan EROL	…….

Tez No : 10608748
Tez Savunma Tarihi : 27/01/2025

……
Doç. Dr. Melis ULU DOĞRU
Enstitü Müdürü

../../20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Fahriye SEZGİN
27/01/ 2025

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu çalışmanın başlangıcından itibaren desteğini esirgemeyen, gerek yönlendirmeleri gerek bilgi alışverişleriyle kıymetli zamanını ve birikimlerini benimle paylaşan değerli tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Buket BULUK EŞİTTİ' ye teşekkürlerimi sunarım.

Beni bugünlere getiren, tüm hayatım boyunca bana olan desteklerini bir an bile üstümden çekmeyen erkek kardeşlerime, canım annem Hayriye ÜSTÜN'e ve biricik babam Halil ÜSTÜN'e sonsuz teşekkür ederim. Bu süreçte sıklıkla yaşadığım motivasyon kaybında beni hep motive eden, hep yanımda olduğunu bana sürekli hissettiren sevgili hayat arkadaşım Erman SEZGİN'e, güzel kızımın bana en çok ihtiyacı olduğu zamanı ondan çaldığım halde bana olan karşılıksız sevgisi için kızım Ayliz'e ne kadar teşekkür etsem azdır. Anket sürecinde beni bir an olsun yalnız bırakmayan, bir abladan fazlası olan Ferda SEZGİN'e teşekkür ederim. Bana hep yol gösterici, hayata karşı bakış açısıyla ilham olan ve bu yolda beni hiç yalnız hissettirmeyen babam Nail SEZGİN'E çok teşekkür ederim.

Benim bu hayatta iyi ki var dediğim, sabırla beni dinleyip tecrübelerini benimle paylaşan canım arkadaşlarım; Tuğba YILMAZ, Zehra ÇETİN ve Çağla KÜÇÜKBAĞ'a teşekkürlerimi borç bilirim. Son olarak çalışma süresince faydalanmak durumunda kaldığım literatüre katkı sağlamış tüm yazarlara ve hocalarıma saygılarımı sunarım.

Fahriye SEZGİN

Çanakkale, Ocak 2025

ÖZET

SÜRDÜRÜLEBİLİR KÜLTÜR TURİZMİ KAPSAMINDA TURİST-YEREL HALK ETKİLEŞİMİNİN TEKRAR ZİYARET ETME NİYETİNE ETKİSİ: ASSOS ÖRNEĞİ

Fahriye SEZGİN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Buket BULUK EŞİTTİ
27/01/2025, 103

Bu tez çalışmasında, sürdürülebilir kültür turizmi çerçevesinde turist-yerel halk etkileşiminin, turistlerin tekrar ziyaret etme niyetleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma kapsamında özellikle, turistlerin yerel halkla kurdukları sosyal ve kültürel bağların, turizm deneyimini nasıl şekillendirdiği ve bu bağların sürdürülebilir turizm uygulamalarıyla nasıl desteklenebileceği üzerine odaklanılmıştır. Buna ek olarak, sürdürülebilir kültür turizmi kapsamında turist-yerel halk etkileşiminin, destinasyonun uzun vadeli turizm başarısına olan katkıları araştırılmıştır. Bu kapsamda çalışmanın evrenini, Assos bölgesini ziyaret eden turistler ve bölgede yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, 22 Haziran 2024-10 Eylül 2024 tarihleri arasında Assos bölgesini ziyaret eden 277 turist ve 241 yerel halk katılımcısından anket formu aracılığıyla ve yüz yüze görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Elde edilen bulgular, turist-yerel halk etkileşiminin, turistlerin tekrar ziyaret etme niyetlerini ve yerel halk-turist etkileşiminin ise, sürdürülebilir turizm tutumunu olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Araştırma sonuçları, sürdürülebilir kültür turizminin turist-yerel halk etkileşimi aracılığıyla nasıl güçlendirilebileceğine işaret etmektedir. Araştırma sonuçlarından hareketle, turizm uygulayıcılarına ve ilgili kurum ve kuruluşlara yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Turizm, Kültür Turizmi, Turist-Yerel Halk Etkileşimi, Tekrar Ziyaret Etme Niyeti, Assos.

ABSTRACT

THE EFFECT OF TOURIST-LOCAL PEOPLE INTERACTION ON REVISIT INTENT WITHIN THE SCOPE OF SUSTAINABLE CULTURAL TOURISM: THE CASE OF ASSOS

Fahriye SEZGİN

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master Thesis in Tourism Management

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Buket BULUK EŞİTTİ

27/01/2025, 103

In this thesis, the effect of tourist-local people interaction on tourists' revisit intentions within the framework of sustainable cultural tourism was examined. The study particularly focused on how the social and cultural ties established between tourists and locals shape the tourism experience and how these ties can be supported by sustainable tourism practices. In addition, the contributions of tourist-local people interaction to the long-term tourism success of the destination within the scope of sustainable cultural tourism were investigated. In this context, the universe of the study consisted of tourists visiting the Assos region and locals living in the region. The data of the research were collected from 241 local people and 277 tourists who visited the Assos region between June 22, 2024 and September 10, 2024 through a questionnaire form and face-to-face interviews. The findings showed that tourist-local people interaction positively affects tourists' revisit intentions and tourist-local people interaction positively affects sustainable tourism attitudes. As a result, the research results show how sustainable cultural tourism can be strengthened through tourist-local people interaction. Based on the research results, various suggestions were made for tourism practitioners and relevant institutions and organizations.

Keywords: Sustainable Tourism, Cultural Tourism, Tourist-Locals Interaction, Revisit Intention, Assos.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI i
ETİK BEYAN ii
TEŞEKKÜR iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
İÇİNDEKİLER vi
SİMGELER VE KISALTMALAR ix
TABLOLAR DİZİNİ x
ŞEKİLLER DİZİNİ xii

BİRİNCİ BÖLÜM 1
GİRİŞ

İKİNCİ BÖLÜM 4
KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kültür ve Kültür Turizmi 4
2.1.1. Kültür ve Turizm Kavramları 5
2.1.2. Kültür ve Turizm İlişkisi 7
2.1.3. Kültür Turizmi 8
2.1.4. Kültür Turizminin Tarihsel Gelişimi 11
2.2. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kültür Turizmi 15
2.2.1. Sürdürülebilirlik Kavramı 15
2.2.2. Sürdürülebilirlik Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi 17
2.2.3. Sürdürülebilir Turizm Kavramı, İlkeleri ve Amaçları 20

2.2.4. Sürdürülebilir Turizm ve Taşıma Kapasitesi 25
2.2.5. Sürdürülebilir Kültür Turizmi ve İlgili Çalışmalar 30
2.3. Assos Antik Kenti Turist-Yerel Halk Etkileşimi ve Tekrar Ziyaret Etme Niyeti . 36
2.3.1. Assos Antik Kenti ve Kültürel Miras Ögeleri 36
2.3.2. Assos Antik Kentinin Tarihi ve Yerleşimi 36
2.3.3. Assos Antik Kentinin Konumu ve Coğrafik Özellikleri 37
2.3.4. Assos Antik Kentinin Geçim Kaynakları 38
2.3.5. Assos Antik Kentinin Kültürel Miras Öğeleri 40
2.3.6. Assos Antik Kentinin Turizm Potansiyeli 41
2.3.7. Turizmin Assos Antik Kenti Üzerindeki Etkisi 42
2.3.8. Turist-Yerel Halk Etkileşimi ve İlgili Çalışmalar 44
2.3.9. Tekrar Ziyaret Etme Niyeti ve İlgili Çalışmalar 47
2.3.10. Tekrar Ziyaret Etme Niyetine İlişkin Çalışmalar 48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 50

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi 51
3.2. Araştırmanın Sınırlılıkları 52
3.2.1. Evren ve Örneklem 52
3.2.2. Veri Toplama Tekniği 53
3.2.3. Araştırmanın Hipotezleri 54
3.2.4. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Geçerlik ve Güvenirliği 57
3.3. Veri Analizi ve Bulguları 58

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 58

ARAŞTIRMA BULGULAR

4.1. Tanımlayıcı Özellikler 60

4.2. Güvenilirlik Analizleri 63
4.3. Turist Ölçeklerinin Karşılaştırma Analizleri 64
4.4. Yerel Halk Ölçeklerinin Karşılaştırma Analizleri 67

BEŞİNCİ BÖLÜM 75

SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA…..... 83

EKLER I

SİMGELER VE KISALTMALAR

M.S.	Milattan Sonra
M.Ö.	Milattan Önce
IUCN	Uluslararası Doğal Hayatı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
FAO	BM Gıda ve Tarım Örgütü
WWF	Dünya Vahşi Yaşam Fonu
TWCS	The World Conservation Strategy (Dünya Koruma Stratejisi)
IUCN	International Union for the Conservation of Nature
WCED	Dünya çevre ve Kalkınma Komisyonu
UNCED	United Nations Conference on Enviroment and Development
AB	Avrupa Birliği
WTO	Dünya Turizm Örgütü
UNWTO	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Kültürü oluşturan unsurlar	6
Tablo 2	Kültür turizminin sınıflandırılması	9
Tablo 3	Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği için güvenilirlik analizi	56
Tablo 4	Turistlerin tanımlayıcı özellikleri	58
Tablo 5	Turistlerin aylık gelir durumu	59
Tablo 6	Yerel halkın tamamlayıcı özellikleri	60
Tablo 7	Turist ölçekleri için güvenilirlik analizi	61
Tablo 8	Yerel halk ölçekleri için güvenilirlik analizi	62
Tablo 9	Turist ölçeklerine ait betimleyici istatistikler	62
Tablo 10	Ölçek puanlarının turistlerin yaşları bakımından karşılaştırılması	63
Tablo 11	Ölçek puanlarının turistlerin eğitim durumları bakımından karşılaştırılması	63
Tablo 12	Ölçek puanlarının turistlerin gelir durumları bakımından karşılaştırılması	64
Tablo 13	Turist ölçeklerinin korelasyon analizi	65
Tablo 14	Yerel halk ölçeklerine ait betimleyici istatistikler	65

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 15	Ölçek puanlarının yerel halkın cinsiyetleri bakımından karşılaştırılması	66
Tablo 16	Ölçek puanlarının yerel halkın medeni durumu bakımından karşılaştırılması	66
Tablo 17	Ölçek puanlarının yerel halkın yaşları bakımından karşılaştırılması	67
Tablo 18	Ölçek puanlarının yerel halkın eğitim durumları bakımından karşılaştırılması	69
Tablo 19	Ölçek puanlarının yerel halkın gelir durumları bakımından karşılaştırılması	70
Tablo 20	Yerel halk ölçeklerinin korelasyon analizi	72
Tablo 21	Turist-yerel halk etkileşiminin tekrar ziyaret etme niyeti üzerindeki etkisi	73
Tablo 22	Yerel halk-turist etkileşiminin sürdürülebilir turizm tutum ölçeği üzerindeki etkisi	74

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Kültürel turizm kaynakları	11
Şekil 2	Kültür turizmi uzmanlarına göre kültür turizminin kapsamı	13
Şekil 3	Sürdürülebilirliğin bileşenleri	16
Şekil 4	2016-2020 yılları arasında müze ve örenyeri ziyaretçi istatistiği	40

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

Kültür turizmi; bir bölgenin tarihini, geleneklerini, sanatını, mimarisini ve yerel yaşam tarzını keşfetmeyi kapsar (Çiçek, 2012: 101). Ancak bu değerlerin korunmadan turizme açılması, yerel kültürlerin aşınmasına ve kültürel kimlik kaybına neden olabilir. Bu kapsamda sürdürülebilir kültür turizmi, yerel kültürlerin ve tarihi mirasın korunarak turizm faaliyetlerinin geliştirilmesini amaçlayan bir yaklaşımdır (Emekli, 2006: 53). Çevresel, sosyal ve ekonomik dengelerin korunmasına özen gösteren bu turizm anlayışının ilkeleri doğrultusunda, turizm faaliyetleri yerel halkın yaşam standartlarını iyileştirirken, ziyaretçi sayısının doğal ve kültürel kaynakları tehdit etmeyecek düzeyde tutulmasını sağlar.

Sürdürülebilir kültür turizmi, aynı zamanda kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasını da hedefler. Bu bağlamda yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün iş birliği içerisinde çalışarak, kültürel değerlerin korunmasını sağlayacak düzenlemeler yapmaları önemlidir (Emekli, 2006: 53). Örneğin, kültürel miras alanlarında yapılan restorasyon çalışmalarında yerel halkın da sürece katılması, bu değerlerin sahiplenilmesine yardımcı olur. Ayrıca, kültür turizmi alanında eğitici programların düzenlenmesi, hem yerel halkın hem de turistlerin bilinçlenmesini sağlar. Sürdürülebilir kültür turizmi, turizmin negatif etkilerini en aza indirerek, ziyaretçilere otantik deneyimler sunar (Durovic ve Loverentjev, 2014: 184). Bu turizm türü, sadece ekonomik kazanç değil, aynı zamanda kültürel zenginliklerin korunmasını da hedefler. Örneğin; el sanatları, geleneksel yemekler ve yerel müzik gibi kültürel unsurlar, turizm sayesinde canlanabilir ve bu unsurlar turistler için ilgi çekici hale getirilerek ekonomik fayda sağlanabilir. Aynı zamanda, bu zenginliklerin ticari bir metaya dönüşmeden özgünlüklerinin korunması, sürdürülebilir kültür turizminin başarısı için kritiktir (Gökalp, 2011).

Tekrar ziyaret etme niyeti "bir destinasyonu yeniden ziyaret etme arzusunu niteleyen kavram" olarak tanımlanmaktadır (Htun vd., 2015: 120). Sürdürülebilir kültür turizmi kapsamında turist-yerel halk etkileşimi, turistlerin tekrar ziyaret etme niyetini doğrudan etkileyen önemli faktörlerden biridir. Bu etkileşim, turistlerin otantik ve samimi deneyimler yaşamasını sağlayarak, ziyaret edilen destinasyona olan bağlılıklarını da artırır (Ateiga, 2008). Özellikle, kültürel deneyimlerin kişisel ve unutulmaz hale gelmesi, turistlerin o

destinasyona yeniden dönme isteklerini tetikler. Yerel halkla kurulan dostane ilişkiler, turistlerin o kültürü daha derinlemesine tanımasına olanak tanır ve böylece turizm deneyimi daha anlamlı hale gelir. Ayrıca, yerel halkın misafirperverliği, turistler üzerinde olumlu bir izlenim bırakır ve bu da tekrar ziyaret niyetini güçlendiren unsurlar arasında yer alır (Chen ve Rahman 2018; Zhang vd., 2018).

Yerel halkla kurulan güçlü sosyal bağlar, turistlerin kendilerini daha rahat ve güvenli hissetmelerine yol açar (Cornelisse, 2018). Bu durum, turistlerin hem zihinsel hem de duygusal düzeyde olumlu deneyimler yaşamasını sağlar. Turistlerin yerel halkla paylaştıkları kültürel aktiviteler, örneğin; geleneksel yemek yapma atölyeleri, el sanatları dersleri veya yerel festivallere katılım, turistlerin yerel kültüre daha fazla ilgi duymasını teşvik eder. Bu tür etkileşimler, turistlerin destinasyonu sadece bir turizm merkezi olarak değil, kültürel bir deneyim alanı olarak da görmelerine katkı sağlar, bu da destinasyona olan bağlılığı artırır (Kim vd., 2012: 12-25). Sonuç olarak turist-yerel halk arasındaki etkileşimin kalitesi, sürdürülebilir kültür turizminin başarısında kritik bir rol oynar (Doğan, 2004: 106).

Turistlerin yerel halkla olumlu ilişkiler kurması, sadece bireysel deneyimlerine katkıda bulunmaz, aynı zamanda o destinasyonun sürdürülebilir turizm potansiyelini de artırır. Eğer turistler, ziyaret ettikleri yerde samimi, misafirperver ve kültürel olarak zengin deneyimler yaşarsa, sadece kendileri o destinasyonu tekrar ziyaret etmek ile kalmaz, aynı zamanda o destinasyonu başkalarına da tavsiye ederler. Bu durum, o destinasyona yönelik sürdürülebilir bir döngünün devam etmesiyle destinasyonun turizm gelirleri ve yerel kültürünün korunarak artmasını mümkün kılar ve böylece o destinasyon için sürdürülebilir kültür turizmi gelişimi sağlanmış olur (Avcıkurt, 2007: 93).

Bu araştırmanın amacı, sürdürülebilir kültür turizmi çerçevesinde turist-yerel halk arasındaki etkileşimlerin, turistlerin tekrar ziyaret etme niyetleri üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışma kapsamında özellikle, turistlerin yerel halkla kurduğu sosyal ve kültürel bağların, turizm deneyimini nasıl şekillendirdiği ve bu bağların sürdürülebilir turizm uygulamalarıyla nasıl desteklenebileceği üzerine odaklanılmaktadır. Öte yandan, yerel halkın misafirperverliği, kültürel alışverişin derinliği ve turistlerin destinasyonla kurdukları duygusal bağ, tekrar ziyaret etme niyetini önemli ölçüde etkileyen unsurlar olarak değerlendirildiğinden (Kozak ve Rimmington, 2000; Ünlüönen ve Tokmak, 2009) bu

çalışmada, yerel halkla kurulan sosyal etkileşimlerin ve kültürel deneyimlerin, turistlerin ziyaret ettikleri destinasyonlara olan bağlılıklarını ve bu yerleri yeniden ziyaret etme motivasyonlarını nasıl güçlendirdiği analiz edilmektedir. Buna ek olarak, sürdürülebilir kültür turizmi kapsamında bu etkileşimlerin, destinasyonun uzun vadeli turizm başarısına olan katkıları araştırılmaktadır. Böylece, turist-yerel halk etkileşimlerinin sadece turizm deneyimini zenginleştirmekle kalmayıp, destinasyonların sürdürülebilir turizm politikalarına da nasıl katkıda bulunabileceğinin ortaya konulması, çalışmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

Turizm destinasyonunun uzun vadeli gelişiminde ve devamlılığında turist ve yerel halk arasındaki olumlu ilişkilerin varlığı kaçınılmazdır (Beerli ve Martin, 2004). Bu kapsamda bu araştırma, sürdürülebilir kültür turizmi bağlamında turist- yerel halk etkileşiminin turizm destinasyonu üzerindeki uzun vadeli etkilerini anlamak açısından büyük bir öneme sahiptir. Bir destinasyonun sahip olduğu kültürel mirasın korunarak turizme kazandırılması, bir yandan bölgesel kalkınmayı desteklerken, diğer yandan yerel kültürlerin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Ancak bu süreçte, turistlerin yerel halkla kurduğu sosyal ve kültürel ilişkilerin onların tekrar ziyaret etme niyetlerini nasıl etkilediği, turizmin sürdürülebilir gelişimi açısından kritik bir faktördür (Kılıç ve Akyurt, 2011). Özellikle sürdürülebilir turizm politikaları, çevresel ve kültürel dengenin korunması için kritik olduğundan, bu tür etkileşimlerin turist memnuniyetine ve destinasyonun uzun vadeli turizm başarısına olan katkıları değerlidir. Bu bağlamda araştırma, hem turizm politikaları hem de yerel toplulukların sürdürülebilir kalkınma stratejilerine önemli katkılar sunması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca, yerel halkın turizm süreçlerine aktif katılımı, hem ekonomik hem de sosyal anlamda yerel kalkınmayı güçlendiren bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Sayın, 2023). Bu bağlamda bu araştırma, yerel halkın sürdürülebilir turizm uygulamalarındaki rolünü pekiştirirken, destinasyonların turistler için çekiciliğini sürdürülebilir bir şekilde nasıl koruyabileceklerine dair önemli veriler sunması açısından ayrıca önem arz etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kültür ve Kültür Turizmi

Kültür, bir toplumun değerlerini, inançlarını, geleneklerini, sanatlarını, dilini ve diğer sosyal normlarını kapsayan bir kavramdır. İnsanların günlük yaşamlarını şekillendiren kültür, tarihsel süreçler ve çevresel faktörlerle sürekli bir değişim içerisindedir. Kültür, bireyler ve topluluklar arasındaki etkileşimi ve kimlik oluşumunu derinden etkileyen bir olgudur. Her toplum, kendine özgü kültürel birikimlere sahip olup, bu birikimler nesilden nesile aktarılır. Kültür, aynı zamanda insanların kendilerini ifade etme biçimleri, sosyal ilişkilerindeki dinamikler ve yaşam tarzlarını belirler. Toplumların kültürel farklılıkları, insanlık tarihinin zenginliğini oluştururken, bu farklılıkların anlaşılması ve korunması büyük önem taşır.

Kültür turizmi ise, insanların farklı kültürel deneyimler edinmek ve tarihsel yerleri keşfetmek amacıyla seyahat etmelerini sağlayan bir turizm türüdür. Kültür turizmi, özellikle tarihsel yapılar, müzeler, sanat galerileri, geleneksel etkinlikler ve yerel yaşam tarzlarının tanıtılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür turizm, yalnızca eğlence amacı taşımakla kalmaz, aynı zamanda turistlere farklı kültürleri öğrenme ve anlama fırsatı sunar. Kültür turizmi, bir bölgenin kültürel mirasını tanıtarak, bu mirasın korunmasına katkı sağlar ve yerel halkın kültürel farkındalığını artırır. Kültür turizminin bir diğer önemli yönü, sürdürülebilirlik ile yakından ilişkilidir. Kültürel varlıkların korunması ve gelecek nesillere aktarılması, kültür turizminin temel hedefleri arasında yer alır.

Günümüzde kültür turizmi, yerel ekonomiler için önemli bir gelir kaynağı haline gelmiş olup, aynı zamanda toplumsal gelişimi destekleyen bir araç olarak da işlev görmektedir. Bir bölgenin kültürel mirası, turistlerin ilgisini çekerken, bölge halkının yaşam kalitesini artıran fırsatlar sunabilir. Kültür turizminin sürdürülebilir bir şekilde gelişebilmesi için, doğal ve kültürel kaynakların dengeli bir biçimde kullanılması gereklidir. Bu bağlamda, kültür turizmi sadece ekonomik kalkınma sağlamaya yönelik değil, aynı zamanda toplumsal bilinçlenmeyi ve kültürel çeşitliliği kutlamayı amaçlayan bir süreçtir.

Kültür ve kültür turizmi başlığı altında kültür ve turizm kavramları, kültür ve turizm ilişkisi, kültür turizmi ve kültür turizminin tarihsel gelişimi konularına yer verilmiştir.

2.1.1. Kültür ve Turizm Kavramları

Tarihsel ve toplumsal gelişim sürecinde yaratılan maddi ve manevi değerler ile bu değerleri oluşturmak ve gelecekteki kuşaklara aktarmak için kullanılan araçlar, insanın doğal ve sosyal çevresi üzerindeki hakimiyetinin boyutunu yansıtmaktadır (Çorbacıoğllu, 2022: 755). Latince "cultura" sözcüğünden diğer tüm dillere aktarılan kültür kavramı, 12. yüzyıldan beri varlığını sürdürmektedir. 19. yüzyıldan sonra ise bu kavram; insanların sanatları, gelenek ve görenekleri, becerileri ve sosyal yaşam tarzı olarak kabul edilmiştir (Öter ve Özdoğan, 2005: 27).

Kültür, toplum bireyleri tarafından elde edilen bilgi, inanç biçimleri, sanat, gelenekler ve diğer toplumsal yaşam tarzlarını içeren karmaşık bir bütündür (Abi, 2012: 6). Sosyal bilimler perspektifinden incelendiğinde, kültür kavramı genellikle soyut unsurlarla ele alınır (Gülcan, 2010: 101). Kültür, yalnızca belirli alanlarla sınırlı kalmaz; antropoloji ve diğer sosyal bilimlerde de sıkça incelenen bir konudur. Antropologlara göre kültür; insanların doğası, toplum ve eğitimden elde edilen tüm unsurları kapsar (Yanardağ, 2013: 86). Kültür kavramı; insanların evleri, kıyafetleri, alet kullanımı, yemeklerin ortaya çıkması, diller, mantık biçimleri, inançlar, felsefeler ve temel değerler gibi birçok unsuru içerir (Duran, 2009: 21). Sosyoloji alanında ise kültür, etkileşimleri yönlendiren senaryolar ve roller aracılığıyla daha iyi anlaşılabilecek bir kavramdır (Kocadaş, 2004: 2). Kültür, bir toplumun maddi ve manevi değerlerinin tamamını kapsayan ve onları bir bütün olarak birleştiren bir olgudur. Aynı zamanda kültürün; toplumdaki görüşler, genel tutumlar, değer yargıları, bilgiler, görüşler, düşünceler ve davranış modellerinin bir bütünü olduğu ifade edilmektedir (Turhan, 1951).

Kültür, toplumsallaşma süreci içinde kuşaktan kuşağa aktarılır ve bu şekilde nesillerin toplumları şekillendirmesi için kültürel unsurlar altyapısal bir temel oluşturur (Colbert ve Courchesne, 2012). Kültür, bir toplumun ortak yaşam anlayışını ve düşünce kalıplarını oluşturur. Her toplumsal kültür farklılıklar gösterdiği için kültür, ayırt edici özellikleriyle toplumların bölümlerini birbirinden ayırır. Giyim tarzları, mimari tarzlar,

yeme-içme ve evlenme biçimleri gibi farklılıklar, her toplumun kültürel çeşitliliğini yansıtır (Aytaç, 2002: 156-157). Maddi ve sembolik kültürlerin yanı sıra farklı toplumlara ait sosyal davranışlar, konuştukları diller, değerler, inançlar, fikirler ve ideolojiler de kültürel değerler olarak kabul edilir (Sider, 1986: 6).

Tablo 1

Kültürü oluşturan unsurlar

1.	Din	10.	Semboller, mecazlar, sloganlar, sözcükler
2.	Dil	11.	Ritüeller, tören, ayin, merasim ve gelenekler
3.	İnançlar	12.	Tarihsel çevre
4.	Değerler	13.	Devlet
5.	Mitler	14.	Kültürel çevre
6.	Aile	15.	Eğitim süreci
7.	İdeoloji	16.	Yerleşmeler
8.	Sağlık ve beslenme	17.	Bilim ve sanat
9.	Ekonomi ve teknoloji		

Kaynak: *(Güvenç, 1974)*

Kültür, belirli bir topluma özgü kurallar ve yapılar içerir. Bir bireyi belirgin bir toplumun üyesi haline getiren ve diğer toplumlardan ayıran, kültürün manevi yönüdür (Usal ve Kuşluvan, 2002: 115). Kültür bileşenlerinin farklı toplumlarda değişkenlik göstermesi nedeniyle, kültür tanımlamalarındaki çeşitlilik kültür sınıflandırmalarında da kendini gösterir (Bahçe, 2011).

Turizm, kökeni Latince “tornus” kelimesine dayanır ve bu kelime, insanların bir eksen etrafında dönmelerini sağlamak için kullanılmıştır. Sonraki dönemlerde bu kavram; İngilizce, Fransızca ve Almanca gibi yaygın dünya dillerinde “tur” biçimini almıştır (Yıldız, 2011: 55). 19. yüzyılın bitişine kadar turizm kavramına yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Turizm kavramına yönelik ilk tanım, 1905 yılında Guyer-Feuler tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre turizm; doğa ve sanatın güzelliklerini deneyimleme, dinlenme gibi kesintilerin yanı sıra iş gücünün, ticaretin ve sanayinin hareketleriyle ulaşımın daha basit ve rahat bir hal

alması sonucunda ülkeler ve başka toplumlar arasında çağdaş döneme özgü yakın ilişkiyi ortaya çıkaran bir durumdur (Kozak, 2012: 5).

Turizm, bireylerin kişisel veya iş amaçlı, normal çevrelerinin dışındaki bölgelere veya ülkelere seyahat etmelerini gerektiren toplumsal, kültürel ve ekonomik bir fenomen olarak tanımlanır (Goeldner ve Ritchie, 2011). Ziyaretçiler, turistik amaçla seyahat eden, yerel halk veya yurt dışında yaşayan kişilerdir. Bu ziyaretlere, seyahat faaliyetleriyle ilgili olması nedeniyle seyahat masrafları da dahildir. Toplumsal ilişkileri güçlendiren turizm sektörü, manevi ve dışsal hareketlere hızlı tepki verebilmektedir. Sosyal ve kültürel etkileşimler yoluyla çeşitli topluluklarla ilişkiler kurmak, bu toplulukların sosyo-kültürel dinamiklerini etkileyebilmektedir. Sürekli olarak yaşanılan yerin dışında gerçekleşen, bir günden fazla süren, gezi gerektiren, seyahat sonucu oluşan ve maddi gelir amacı gütmeyen konaklamaların tamamı turizm olarak tanımlandığından (Küçükaslan, 2007) gezginler, turizm faaliyetlerini yürüten, turizme yön veren, turizmin merkezinde yer alan kişilerdir. Merak edilen ve ilgi duyulan bir yeri ziyaret etmeyi, iş gezisi yapmayı veya insan topluluklarıyla tanışmayı, ziyaret edilen yerlerde dinlenmeyi sağlayan bir olgu olan turizm, bireyin öğrenmesine ek olarak toplumlara kültürel etkileşim, sosyal ve ekonomik kazanç gibi çeşitli faydalar sağlamaktadır (Kozak, 2001).

2.1.2. Kültür ve Turizm İlişkisi

Kültür; sanat, dil, inanç, geçmiş, mimari eserler ve yaşam tarzını içerir. Bu unsurlar, insanların turizm faaliyetlerine katılma sebepleri üzerinde önemli rol oynar (Çiçek, 2012: 101). Bahçe (2010), kültür ve turizm arasındaki ilişkinin kültürün sahip olduğu yaşam alanında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Akdoğan ve diğerlerine (2009) göre kültür, yalnızca bir yere ait olabileceği ve başka bir yerde bulunamayacağı için görülmesi ve hissedilmesi gereken bir şeydir. Kültür ve turizm arasındaki ilişki, turistlerin bireysel kültürlerinin ziyaret ettikleri destinasyonun kültürüne nasıl katkıda bulunduğu ve turistlerin ziyaret ettikleri yerlerin bireysel kültürleri üzerindeki etkileri olmak üzere iki ana odak altında toplanır (Usta, 2001: 87).

Richards'a (2001: 7) göre kültür, çeşitli süreçlerin (düşünceler ve yaşam biçimleri) ve bu süreçlerin ürünlerinin (binalar, sanat eserleri, gelenekler vb.) birleşiminden oluşur.

Turizm, seyahat eden insanların çeşitli motivasyon, beklenti ve amaçlarla katıldıkları bir etkinliktir (Pedersen, 2002: 23). Günümüzde iletişim ve ulaşım araçlarının ilerlemesi, küreselleşme ve uluslararası entegrasyon, insanların farklı kültürleri görme, öğrenme ve tanıma isteğini artırmış ve bu istek Nuryanti'nin (1996: 255) ifade ettiği gibi kültür turizmini ortaya çıkarmıştır.

İnsanların, antik medeniyetlerin ve kültürlerin izlerini görme arzusu dışında, farklı kültürlere olan merak duygusu da kültür turizminin gelişimine zemin hazırlamıştır (Emekli, 2006).

Kültür, her dönemde turizmin vazgeçilmez bir parçası olmuştur (Fang ve Fang, 2020). Geleneksel bakış açısındaki değişimle birlikte, kültür turizmi sadece ziyaret edilen yerlerdeki tarihi yapıları gezmekle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bu yerlerdeki yaşam tarzları ve kültürel stilleri de gözlemlemeyi ve deneyimlemeyi içerir. Bu nedenle kültür turizmi, sadece tarihi eserlerin ziyaret edilmesi değil, aynı zamanda yaşayan kültürün öğrenilmesi ve yaşanmasını da kapsamaktadır (Bandeoğlu, 2015).

2.1.3. Kültür Turizmi

Kültür turizmi kavramı, ilk olarak 1980'lerin başında Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa Birliği'nin kültürel kimliğini ve mirasını tanıtma çalışmaları sırasında gündeme gelmiştir. (Kocapınar, 2007). Kültür turizmi, "turistlerin kültürel motivasyonlarla seyahat ettiği turizm türü" olarak tanımlanmıştır (Richards, 2001). Daha genel bir tanıma göre kültür turizmi, "turistlerin kültürel miras alanlarını ziyaret ederek duygu ve düşüncelerini genişleten boyutlara maruz kalmasıyla oluşan yer değişimlerini ifade etmektedir (du Cluzeau, 1998). Kültürel öğelerin genellikle geçmişe ait olması (zamansal mesafe) veya başka bir coğrafyada bulunabilmesi (mekânsal mesafe), çekiciliğini artırır. Bazı durumlarda, zihinsel mesafe (örneğin, gelişmiş sanat ve bilim eserlerini kavrama çabası) da kültürel turizme çekicilik gücü verir (Csapo, 2012: 202).

Kültür turizmi konusunda birçok tanım bulunmaktadır ve bu tanımlar arasında önemli farklılıklar vardır (Saruhan, 2012: 25). Kültür turizmi, dar anlamda, kültürel ilgi duyulan yerleri ziyaret etmeyi ve bu kapsamda tarihi yerler, müzeler, galeriler, sanat

gösterileri ve festivaller gibi etkinliklere katılmayı içerir. Bu tür seyahatler, yerel toplulukların yaşam biçimlerini gözlemlemeyi de kapsar. Daha geniş bir anlamda ise kültür turizmi, kültürel içerikli çeşitli faaliyetleri içeren, farklı ilgi alanlarının birleşiminden oluşan geziler ve seyahatler olarak tanımlanır (Yıldırım, 2009). En genel anlamda kültür turizmi, ziyaretçilerin veya turistlerin genellikle keyif ve gezme amacıyla gerçekleştirdikleri, ancak bu süreçte ziyaret edilen değerlerin anlamını fark etmelerini sağlayan ziyaretlerdir (Erdem, 2013: 120). Dünya Turizm Örgütü'nün tanımına göre ise kültür turizmi, insanların kültürel motivasyonlar doğrultusunda gerçekleştirdikleri iş seyahatleri, sahne sanatları, kültür turları, festivaller ve diğer kültürel etkinliklere katılımlarını, sit alanları ve anıtlara yönelik ziyaretler ve dini seyahatleri kapsayan faaliyetlerdir (Pedersen, 2002: 23). Kültür turizminin kapsamı ve uygulanma şekline göre çeşitli sınıflandırmalar yapılmaktadır. Aşağıdaki Tablo 2'de kültür turizminin sınıflandırılması gösterilmektedir.

Tablo 2

Kültür turizminin sınıflandırılması

Sınıflandırma	**Örnek**
Yüksek, Kurumsallaştırılmış Kültür	görsel sanatlar, müzeler, sergiler, bilim ve teknoloji merkezleri, tarihi yerler, edebiyat tiyatro
Halk, Popüler Kültür	spor, Film, eğlence, etkinlikler, kitle iletişim araçları, alışveriş, gelenekler, görenekler etkinlikler, yemek, ürün, el sanatları,
Etnik Sembolle	din, dil, giyim, eğitim, ulaşım, lehçe, din, giyim, süsleme

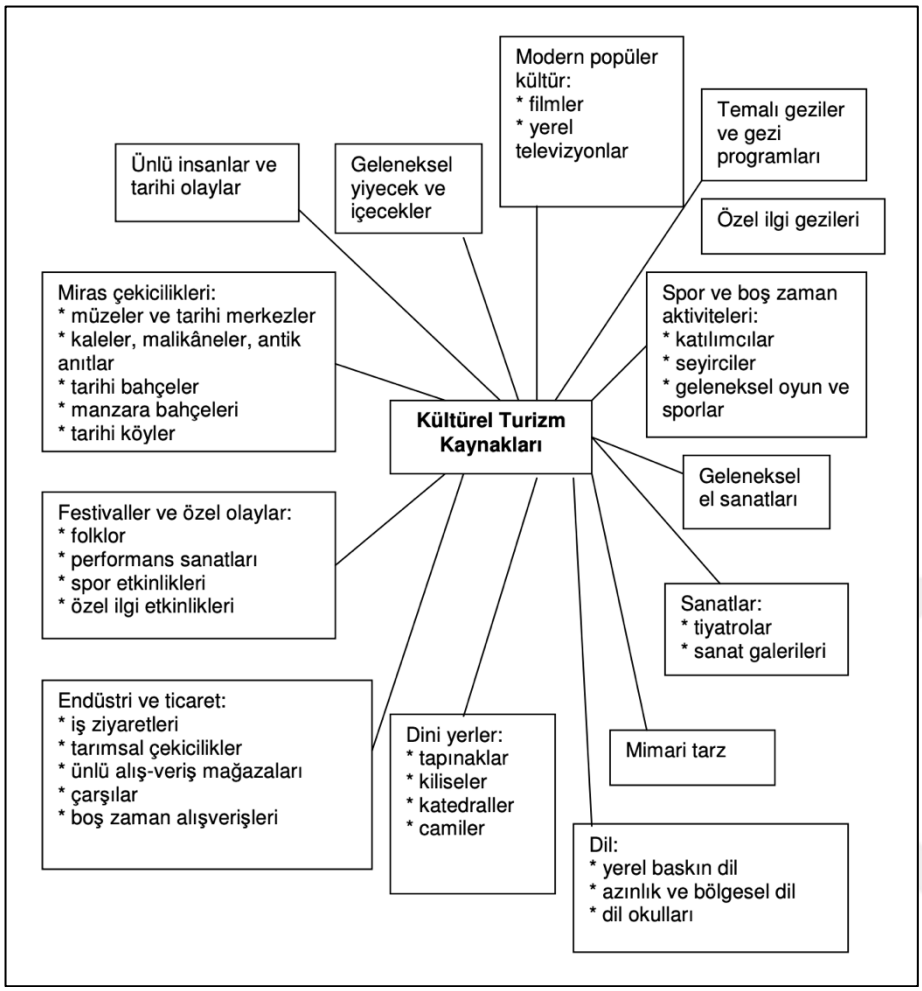
Kaynak***:*** *Singh, 2003*

Tablodan (Tablo 2) da anlaşıldığı gibi; kültür turizminde, görsel sanat, müzeler, tiyatro, sergiler, tarihi yerler, tiyatro, edebiyat, bilim ve teknoloji merkezlerine düzenlenen ziyaretlerle birlikte yüksek, kurumsallaştırılmış kültür unsurları olarak; kitle iletişim araçları, film, eğlence, spor etkinlikleri, alışveriş, etkinlikler, yemek, ürün, el sanatları, gelenekler, görenekler birer halk kültürü, popüler kültür unsurları olarak ve dil, eğitim,

ulaşım, din, giyim, süsleme, lehçe gibi topluluklara ait olan ait belirgin kültürel unsurların ise etnik sembol unsurları olarak sınıflandırılmaktadır.

Kültür turizmi, turistlerin tarihi yapıları, yerel mimariyi ve antika sanat eserlerini ziyaret etmeleri, festival ve panayırlara katılmaları, yerel yemekleri yemeleri ve hac ziyaretinde bulunmaları anlamına gelir (Çulha, 2008: 1829; Usta, 2009: 164). Bu durum, bireylerin kültürel gereksinimlerini karşılamak, yeni etkinlikler deneyimlemek ve bilgi edinmek için yaşadıkları yerleri terk edip kültürel çekim merkezlerine taşınmalarını gerektirir (Bachleitner ve Zins, 1999). Kültür turizmi, ziyaretçilerin ziyaret edilen yerlerin tarihi ve ulusal değerlerini görüp deneyimlemesi olarak tanımlanmaktadır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 188). Bu tanımlar, kültür turizmi kavramı için çok sayıda gerekçeyi bünyesinde barındırmaktadır. Tarihi yapıların, eski sanat eserlerinin ve kalıntıların görülmesi, keşif ve araştırma, yerel mimari ve yerel özellikler, dini seyahatler, festivaller, yerel mutfak, kütüphaneler, tiyatro/sinema, fuarlar, edebi eserler, müzik/dans ve alt kültürlerle tanışma amaçlı seyahatler, kültür turizminin kapsamına girmektedir (Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005: 102). Bu turizm türü, bireylerin bilgi ve deneyimlerini de artırmaktadır.

Bir bölgede bulunmakta olan ve turistler tarafından ziyaret edilen kültürel kaynaklar, turizm gelişimi açısından çok önemlidir (Baykan, 2007). Kültürel kaynaklar içerik olarak oldukça geniştir. Kültürel turizm kaynağını oluşturan unsurlar, aşağıdaki Şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1. Kültürel turizm kaynakları

Kaynak**:** *Swarbrooke, 1999.*

Şekil 1'den de anlaşılacağı gibi, kültürel turizm kaynakları; festivaller ve özel olaylar, tarihi yerler, dini mekanlar, iş seyahatleri, sanat ve mimari yapı, yerel dil, özel ilgi gezileri, spor etkinlikleri, geleneksel yiyecek ve içecekler ile modern kültürden oluşmaktadır. Bu kaynaklar, bir bölgenin kültürel değerleri hakkında bilgi sunduğu için korunmalı ve değerleri kaybolmamalıdır (Swarbrooke, 1999).

2.1.4. Kültür Turizminin Tarihsel Gelişimi

Roma İmparatorluğu döneminde (M.Ö. 27'den M.S. 476'ya kadar) insanlar; ticari, siyasi ve askeri amaçlarla seyahat etmişlerdir. Seyahatlerin özellikle, merkezi hükümetin etkisi altındaki bölgelerden uzak bölgelere mesajların iletilmesi gibi çeşitli nedenlerle yapıldığı bu dönemde seyahatler, aynı zamanda büyük saraylar ve anıt mezarların tasarımı ve inşası açısından da büyük bir öneme sahipti. Roma İmparatorluğu'nun geniş toprakları

boyunca farklı kültürlerle etkileşim içinde olma amacıyla gerçekleştirilen bu yolculuklar, hem askeri stratejiler hem de kültürel etkileşimler açısından kritik bir rol oynamıştır (Welsch ve Vivanco, 2023).

Orta Çağ döneminde (M.S. 500-1400 arasında), dini nedenlerle yapılan seyahatler belirgin bir artış göstermiştir (Timothy, 2014: 3). Hem Müslümanlar hem de Hristiyanlar, kutsal toprakları ziyaret etmek amacıyla bu dönemde önemli yolculuklar gerçekleştirmişlerdir. Hac ve diğer dini ziyaretler, bu dönemde seyahatlerin temel sebeplerinden biri olmuş ve dini merkezlere yapılan ziyaretler, bireylerin manevi ve toplumsal bağlarını güçlendirmiştir (Sağlam, 2019).

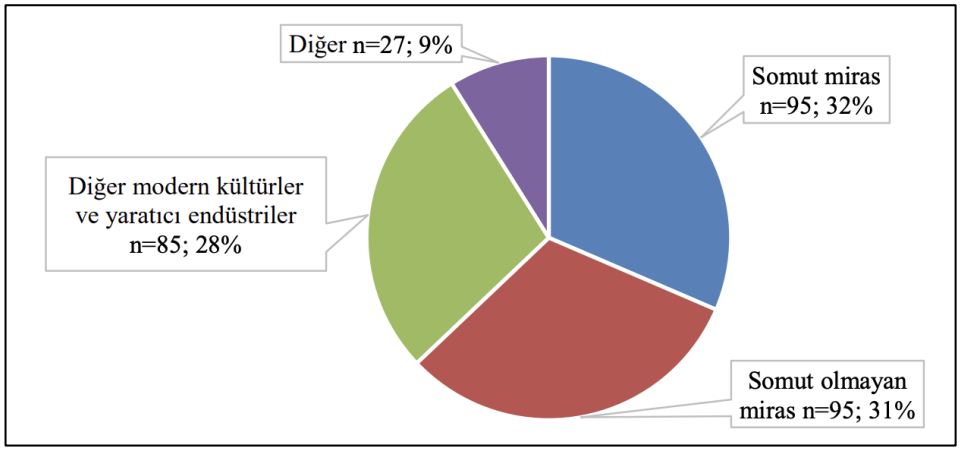
16. yüzyılda, İngiltere'nin ticarette gösterdiği büyüme, yeni bir turist şeklinin k ortaya çıkmasına yol açmıştır (Açıcı vd., 2017: 52-66). Bu dönemde seyahat eden kişiler, ticari ve kültürel deneyimlerini genişletme amacı güderek farklı bölgeleri keşfetmişlerdir. Turistlerin yeni yerler görme ve çeşitli kültürlerle tanışma arzusu, seyahatin bir bilgi edinme ve kişisel gelişim aracı olarak görülmesini sağlamıştır (ÇEKÜL Vakfı-Tarihi Kentler Birliği, 2023).

17. yüzyılda, İngiliz aristokrasisinin gençleri, farklı kültürlerle tanışmak ve bilgilerini artırmak amacıyla Avrupa'nın çeşitli bölgelerini, özellikle İtalya, Almanya ve Fransa'yı gezmişlerdir. Bu seyahatler genellikle iki ila üç yıl sürmüş ve gelecekteki yöneticilerin ve siyasi liderlerin eğitimlerinin ayrılmaz bir parçası durumuna gelmiştir. Bu dönemde yapılan uzun süreli seyahatler, genç aristokratların uluslararası deneyim kazanmalarını ve farklı kültürel bakış açıları geliştirmelerini sağlamıştır (Gülbahar, 2009; Gül, 2015).

Sanayi Devrimi (M.S. 1750'den 1850'ye kadar) Avrupa'da kitle turizminin temellerini atmıştır (Türkoğlu, 2020: 117-143). Bu dönemde, tarım sektöründen kentlere göç eden bireylerin sayısında büyük bir artış yaşanmış ve orta sınıfın ekonomik durumu ile eğitim seviyelerinde hızlı bir büyüme gözlemlenmiştir. Bu değişim, turizm faaliyetlerine olan talebin de artmasına neden olmuş ve kitle turizminin gelişmesine zemin hazırlamıştır (Arınç, 2002: 108).

19. yüzyılda başlayan Modern Çağ, toplumsal ve teknolojik gelişmelerin turizm üzerindeki etkilerini derinden hissettirmiştir (Richard, 2001: 23). Bilim ve teknolojideki hızlı ilerlemeler, güvenli ve uygun maliyetli ulaşım imkanlarını beraberinde getirmiştir. Özellikle 19. yüzyılda demiryolu ve 20. yüzyılda yolcu uçaklarının icadı, seyahatlerin daha erişilebilir ve yaygın hale gelmesini sağlamıştır (Adongo vd., 2015: 58). Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ulaşım ve iletişim alanında yaşanan hızlı gelişmeler, turizm faaliyetlerini kolaylaştırmış ve insanların çeşitli turizm türlerine, özellikle kültür turizmine ilgi göstermeye başlamalarına neden olmuştur. Bu süreçte, farklı kültürleri keşfetmek amacıyla yapılan seyahatler, kültür turizminin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Wan, 2013).

Zaman içinde kültürel amaçlarla gerçekleştirilen seyahatler, turistik faaliyetler olarak önem kazanmaya başlamış ve günümüzde popüler olan seyahat türlerini meydana getirmiştir (Toker, 2011: 8). 21. yüzyıldan itibaren tarihi ve kültürel alanlara yapılan ziyaretler büyük ilgi gören bir etkinlik haline gelmiştir (Çalışkan, 2009: 7). Kültür turizminin gelişmesi ve kapsamının genişlemesi, artan kültürel cazibe merkezleri, yükselen kültürel deneyim isteği ve gündelik hayatın giderek daha kültürel hale gelmesinin bir bileşimidir (Smith ve Richards, 2013). Kültür turizminin kapsamına ilişkin olarak UNWTO (2018) tarafından uzmanlar için gerçekleştirilen araştırmaların sonuçları, yukarıda belirtilmiş olan unsurları destekler şekildedir. Araştırmanın sonuçları, Şekil 2'de detaylı olarak verilmiştir.

Şekil 2. Kültür turizmi uzmanlarına göre kültür turizminin kapsamı

Kaynak: *UNWTO, 2018*

Şekil 2'de de görüleceği üzere uzmanların %95'i soyut ve somut mirasın, %85'i diğer farklı çağdaş kültürlerin ve yaratıcı endüstrilerin ve %27'si de diğer kültür çeşitlerinin kültür turizminin bir parçası olması gerektiğini ifade etmiştir. Buradan hareketle, kültür turizminin kapsamında oldukça geniştir. Bu geniş kapsamlılıkta, kendi içerisinde niş alanlara bölünerek gelişim göstermektedir (Aydın ve Arslan, 2009).

Tarihsel süreç ele alındığında, turizmin kültür ile başladığı anlaşılmaktadır. M.Ö. Antik Çağda olimpiyat ve spor etkinlikleri amacıyla başlayan turistik hareketler, kültür turizminin bir örneğini oluşturur (Çallı, 2015). Tarihte, 16. yüzyılda Grand Tur ile başlamış olan ve kültürel unsurları barındıran turizm hareketleri, 19. yüzyılda "Thomas Cook" ile kurumsal bir hale gelmiştir. Fakat, kültürel turizme bağlı olarak başlayan turistik hareketler, sanayi devriminin ardından ulaşım teknolojilerindeki ilerlemeler ve ücretli izinlerde gerçekleşen iyileşmelerle birlikte deniz-güneş-kum üçlüsüne odaklanmış ve kitlesel turizmin doğuşuna temel oluşturmuştur. Özellikle çeşitli hizmet türlerinin birleştirilmesiyle oluşturulan paket turlar sayesinde turistleri, destinasyonlara toplu halde taşınmıştır (Aydın ve Arslan, 2009).

Kültürel turizme dayalı olarak başlayan turistik hareketler, kitlesel turizme odaklanmış olsalar da, yeniden kitlesel turizmden kültürel turizme doğru bir eğilim gözlemlenmektedir (Erşen, 2017). Turizm eğilimlerindeki değişimler göz önünde bulundurulduğunda, kültür turizmine katılımın güçlenerek artacağı ve kitlesel turizmin etkisinin azalacağı öngörülmektedir. (Kasımoglu, 2012). Bu eğilim doğrultusunda, kültür öğelerinin turizme daha fazla kazandırılması amacıyla uzun yıllardır çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Richards (1996) tarafından editörlüğü yapılan "Avrupa'da Kültür Turizmi" adlı araştırma, kültür turizminin gelişimine katkı sağlayan önemli çalışmalardan biridir. Bu araştırma, kültür turizminin Avrupa'daki rolünü ve potansiyelini derinlemesine incelemektedir. Ayrıca, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), Avrupa Komisyonu ve UNESCO gibi uluslararası kuruluşlar da kültür turizminin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi konusunda önemli projeler yürütmektedir. Bu tür çalışmalar, kültür ve turizmin birleşiminden doğan fırsatların daha iyi anlaşılmasına ve bu alanda sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Turizmin kültürel mirasla olan ilişkisini araştıran bu tür araştırmalar, hem kültürel değerlerin korunmasına hem de

turizm sektörü üzerinden ekonomik faydaların artırılmasına yardımcı olmaktadır (Aydın ve Arslan, 2009).

2.2. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kültür Turizmi

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kültür turizmi başlığı altında sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkması ve gelişimi, sürdürülebilir turizm kavramları, ilkeleri ve amaçları, sürdürülebilir turizm ve taşıma kapasitesi ve sürdürülebilir kültür turizmi konularına yer verilmiştir.

2.2.1. Sürdürülebilirlik Kavramı

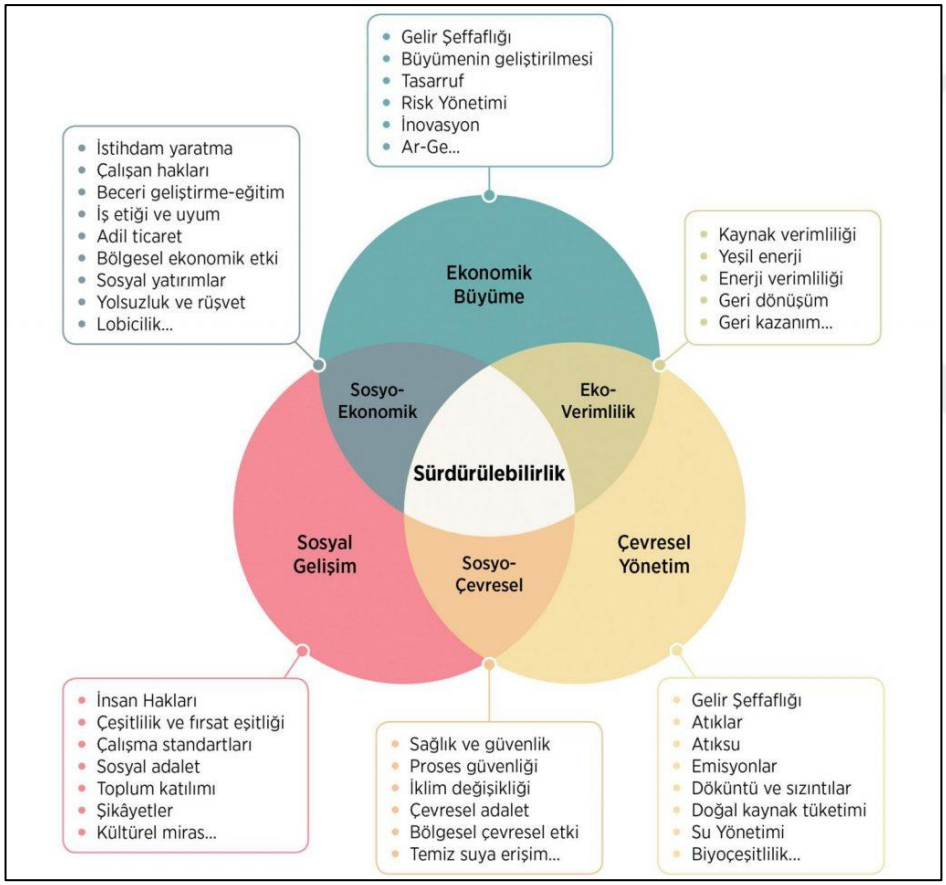
Latince "subtenir" kelimesinden gelen "Sürdürülebilir" kelimesi, "tutmak" veya "aşağıdan desteklemek" anlamına gelmektedir (Muscoe, 1995). Sürdürülebilirlik; sosyal adaleti, ekolojik bütünlüğü ve dünya genelindeki tüm canlı sistemlerin refahını koruma amacı güden bir kavram, hedef ve strateji olarak tanımlanmaktadır (Bahar, 2007: 3). Amacı, mevcut kaynakların rasyonel kullanımını sağlayarak gelecekteki nesillerin bu kaynaklardan zarar görmeden faydalanmalarını temin etmektir. Sürdürülebilirlik kavramı ayrıca, sürdürülebilir bir geleceğe doğru ilerleme aşamasına veya stratejisine de işaret eder. (Moore, 2004).

Birleşmiş Milletler'in 1983 tarihli "Ortak Geleceğimiz" raporunda sürdürülebilirlik kavramı, "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılamak" olarak tanımlamıştır (Bozlağan, 2005: 1015). Sürdürülebilirlik, çevrenin korunması, ekonomik büyümenin sağlanması ve sosyal gelişimin desteklenmesi olmak üzere üç temel bileşenden oluşmaktadır (Costanza ve Patten, 1995):

- Çevre Koruma: Bu bileşen, sürdürülebilirliğin temelinde, doğal kaynakların tükenebilir olduğunun kabul edilmesi ve bu kaynakların akılcı yöntemlerle kullanılması gerektiği anlayışını taşır. Hedef, ekosistemlerin bütünlüğünü ve esnekliğini koruyarak çevresel dengeyi sağlamaktır.

- Ekonomik Büyüme: Ekonomik büyüme perspektifinde sürdürülebilirlik, çevreye zarar vermeden ekonomik kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlar. İnsan refahını artırırken, mal ve hizmet tüketiminin sürdürülebilir bir şekilde artması hedeflenir.

- Sosyal Gelişim: Sosyal gelişim, sağlık, yaşam ve eğitim kalitesinin iyileştirilmesine odaklanır. Tüm toplumların tatmin edici bir yaşam standardına ulaşmasını hedefleyen bu bileşen, aynı zamanda bireylerin ve grupların hedeflerine ulaşmasına, insan ilişkilerinin güçlenmesine ve sosyal bağların zenginleşmesine katkı sağlar.

Şekil 3. Sürdürülebilirliğin bileşenleri

Kaynak*: Costanza, 1994; Özmehmet, 2008; Ulubaş, 2015; UNESCO, 2015*

Sürdürülebilirlik kavramı, çevre biliminde geleceğe yönelik bir anlayış olarak tanımlanır ve genellikle mevcut değerlerin gelecek kuşaklara iletilmesini ifade etmektedir (Uysal, 2013: 113). Bu kapsamda, toplumun çevreye olan duyarlılığını artırmak ve çevre bilincinin geliştirmesini amaçlanmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı, doğaya ve çevreye

önem verip mevcut olan kaynakların verimli şekilde ve etkili kullanımlarını sağlar ve sonraki kuşaklara aktarılmasını garanti eder. Genel anlamda, sürdürülebilirlik olumlu bir değeri ifade eder ve "devam ettirmek" veya "beslemek" anlamlarına gelir (Küçükaşlan, 2007: 46). Sürdürülebilirlik kavramının temel düşüncesi, günümüz ve gelecekteki kuşakların ihtiyaçlarını önemseyerek, doğal ve yapay kaynakların tahrip edilmeden, niteliklerini kaybetmeden ve geliştirerek kullanılmasını öngörür (Demir ve Çevirgen, 2006: 95).

Dylick ve Hockerts (2002: 130), 21. yüzyılda sürdürülebilirliğin önemli bir gündem maddesi olduğunu belirtmiş ve bu kavramın toplumsal evrimde eşit ve sağlıklı bir dünyaya yaklaşmayı kolaylaştıran, doğal çevre ve kültürel unsurları gelecek nesiller için muhafaza etmeyi somutlaştıran bir kavram olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, Middleton ve Hawkins (1998: 122) sürdürülebilirliği, insan etkinlikleri ile doğal, sosyal ve kültürel çevreleri arasında ahenkli bir istikrar durumu olarak tanımlamıştır.

Akesen (2009), sürdürülebilirlik kavramının temel felsefesini doğal çevre ve doğal kaynakların korunmasını öncelikli hedef olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda Yeraltı ve yer üstü kaynakların, biyolojik çeşitliliğin, yabani yaşam zenginliklerinin, kırsal peyzajın ve doğal peyzajın korunması sürdürülebilir turizmin korunması gerektiğini belirtir. Sürdürülebilirlik; çevre sorunları, ekonomik krizler ve sosyal eşitsizlikler konusundaki farkındalıklardan yola çıkarak günümüzdeki anlamına ulaşmıştır (Sartori vd., 2014: 10). Sürdürülebilirlik, birçok alanı kapsasa da özellikle tüketim, turizm ve konaklama sektörlerinde öne çıkan bir konu haline gelmiştir. Bu alanlarda sürdürülebilirlik kavramı kalkınmaya entegre edilerek zaman içinde gelişimin temel sloganı haline gelmiştir (Han, 2021: 1022).

2.2.2. Sürdürülebilirlik Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Sürdürülebilirlik kavramının kökenleri dini temellere dayandırılabilir; bu konuda yapılan çalışmalar, kavramın ilk olarak İncil'deki "Genesis" kitabından etkilenmiş olabileceğini öne sürmektedir. Ancak sürdürülebilirlik kavramının modern anlamda ortaya çıkışı, 18. yüzyılda "yaban hayatı ve orman yönetimi" ile ilişkilidir. Bu dönemde, mevcut ağaçların belirli bir süre sonra kesilmesinin gerekliliği, yeni ağaçların yetişebilmesi için önemli görülmüştür (Vehkamäki, 2005: 1).

Sürdürülebilirlik kavramının tarihindeki önemli bir figür, Hans Carl von Carlowitz'tir. 1700'lü yıllarda ormanların yönetimi üzerine yaptığı tezle tanınan Carlowitz, 1732 yılında "Sylvicultura Oeconomica" adlı eserini yayımlayarak bu konudaki görüşlerini kitaplaştırmıştır (Wiersum, 1995: 323). Bu çalışmanın gerekçesi, Saksonya bölgesindeki maden ocaklarının kereste ihtiyacının giderek artması ve bunun sonucunda oluşan büyük tahribatla ormancılık sektörünün tehdit altında olmasıdır. Carlowitz, bu kitabında Almanca'da "nachhaltigkeit" olarak geçen kavramı, sürdürülebilir ile ilişkilendirerek ormanların korunması gerektiğini savunmuştur (Wiersum, 1995: 323). Ayrıca, kereste kıtlığı nedeniyle Saksonya'daki metalürji, sanayi ve gümüş madenciliğine verilen zararların çözümüne yönelik olarak, ormanların sürdürülebilirliğini savunmuş, kesilen ağaçların yerine dikilecek fidan sayısının yeterli olması gerektiğini vurgulamıştır (Wiersum, 1995: 323).

Çevresel anlamda sürdürülebilirlik kavramı, 1960'larda ortaya çıkan kalkınmacı ideolojilerin olumsuz etkilerinden ve 1970'lerden itibaren gelişen çevre hareketinin başarısından büyük ölçüde etkilenmiştir (Yaylı, 2007). 1960'larda kalkınma, her türlü hareket ve etkinlik için meşruiyet çağrıştıran bir kavram olarak ele alınmış; genel olarak bu bağlamda çevrenin dekonstrüksiyonu dikkate alınmamıştır. Bu yaklaşım, çevre sorunlarının çözümü meselesini, ele alınması gereken ertelenebilecek bir şey olarak algılamış ve çevre literatüründe "tepki ve tedavi" stratejisi olarak adlandırılmıştır. Dahası, çevre sorunları, kalkınmanın doğal ve katlanılabilir yan etkileri olarak görülmüştür (Tekeli, 2021: 26). Ancak, 1970'lerde özellikle sanayileşmiş bölgelerde öncülük edilen çevre sorunlarının durumu, bu hareketin çok daha bütünsel bir yaklaşıma dönüşmesini hızlandırmıştır. Stockholm Konferansı, 5-16 Haziran 1972'de İsveç'in Stockholm kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nın çevre sorunlarını uluslararası ilgi odağına koymasıyla ortaya çıkmıştır (Larre, 1986: 26-29). Bu konferansın anısına her yıl "Dünya Çevre Günü" olarak ilan edilmiştir.

1972 yılında Roma Kulübü tarafından yayımlanmış olan Limits to Growth (Büyümenin Sınırları) adlı çalışma, sürdürülebilirlik kalkınma sürecinde giden ciddi ve en ilk adımlardan biri şeklinde kabul edilir (Nemli, 2004; Zorlu, 2020; Akpulat, 2019). Massachusetts Institute of Technology (MIT) tarafından hazırlanan bu kapsamlı çalışma, Batı tipi büyümenin yarattığı sorunları ele almıştır. Raporda, sınırsız ve kontrolsüz

büyümenin sürdürülebilir olmadığı ve doğal kısıtların önemsemesi gerektiği belirtilmiş ve ayrıca nüfusun, gıda üretimini, sanayileşmeyi, çevre kirliliğini ve doğal kaynakların tüketimini ve ilişkilerini analiz edilmiştir. Buna ek olarak çalışmada, çevresel sınırlılıklarla uyumlu bir büyüme için toplumun birçok seçeneğe sahip olduğu konuşulmuştur (Şen vd., 2018: 15).

Aynı yıl, Birleşmiş Milletler tarafından Stockholm'de düzenlenen Çevre ve Kalkınma Konferansı, çevre ile büyüme/kalkınma arasındaki çatışmayı gündeme getirmiştir. Konferans, büyümenin ve sanayileşmenin çevreye zarar vermeden gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgulamış ve gelişmekte olan ülkelere büyümenin farklı yollarını aramaları teşvik edilmiştir. Eco Development (Çevreci Kalkınma) teması, bu konferansın odak noktası olmuştur (Adams, 2006; Şen, Kaya ve Alpaslan, 2018).

E. F. Schumacher'in 1973'te yazdığı "Küçük Güzeldir" adlı kitabı, baskın ekonomik ve toplumsal düşünce yapısının doğaya ve insanlığa verdiği zararlara odaklanır. Doğal kaynakların mevcut ekonomik yapıda yeterince dikkate alınmadığını, maliyet hesaplamalarına dahil edilmediğini ve bu durumun felaketlere yol açtığını belirten Schumacher, ekonomik süreklilik kavramı üzerinde durarak, mevcut ya da yanlış bir "geçmişteki insanlar için lüks olan şeylerin, bizim için günlük ihtiyaç haline gelmesi" anlayışının sürdürülebilirlikle çeliştiğini vurgular (Schumacher, 1995).

1980 yılında, Dünya Vahşi Yaşam Fonu (WWF), Uluslararası Doğal Hayatı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN), BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) BM Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı tarafından yayımlanan Dünya Koruma Stratejisi (The World Conservation Strategy-WCS) belgesinde, sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez net olarak tanımlanmıştır (Yeni, 2014; Şen vd., 2018; Akpulat, 2019).

Sürdürülebilirlik kavramı, resmi olarak ilk kez 113 ülkenin, 19 uluslararası kuruluşun ve 27 uzmanın oluşturduğu Birleşmiş Milletler'in desteklediği Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) tarafından Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland'ın başkanlığında Ekim 1987'de Oxford University Press aracılığıyla yayımlanan "Ortak Geleceğimiz" (Burtland Raporu) adlı raporda kullanılmıştır. Raporda, gelişmiş ülkeler ile

geri kalmış ülkeler arasındaki aşırı tüketime bağlı kriz ve bu krizlerin iç içe geçmiş yapısı vurgulanmıştır (Akpulat, 2019: 9).

1992 yılında Brezilya'da Rio de Janeiro şehrindeki düzenlenmiş olan "Rio Zirvesi" veya "Yeryüzü Zirvesi", Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) olarak da bilinir. Bu zirvede, dünyanın ve insanlığın geleceği üzerine önemli tartışmalar yapılmış ve çeşitli sonuçlar elde edilmiştir (Akpulat, 2019: 11). Zirve sonucunda, 27 ilkeye dayanan "Rio Deklarasyonu" ilan edilmiştir. Ayrıca, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarını kapsayan "Gündem 21" adlı eylem planı oluşturulmuştur. Bu faaliyetler planı, tüm ülkelerin uzun vadeli ve çevreye duyarlı bir kalkınma anlayışını teşvik etmeyi hedeflemektedir (Nemli, 2004: 9). Rio Zirvesi ve sonuçları, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının çerçevesini belirlemiş ve bu kavramlar, hem akademik hem de iş dünyasında ve devlet politikalarında yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda sürdürülebilirliğin özünü, evrimsel sürecini ve geçmişini bilmenin, gelecek eğilimlerinin tahmin edilmesinde ve 21. Yüzyılda "Sürdürülebilirlik Yüzyılı" olarak şekillendirilmesi konusunda destekleyici olabileceği belirtilmiştir (Elkington, 1999; Paul, 2008).

2.2.3. Sürdürülebilir Turizm Kavramı, İlkeleri ve Amaçları

Sanayi Devrimi'nden sonra doğal kaynakların hızla tüketilmesi ve kıyıların aşınması, insan hayatını etkileyen olumsuz faktörlere dönüşmüştür ve bu durum, insanların doğal çevreye olan gereksinimlerini artırmıştır (Atay Polat, 2014). Uzun süredir kitle turizminin egemen olduğu küresel turizm sektöründe, turistlere şehir coğrafyası, topografya, tarih, kültür ve geleneklerin sağlanmasında, mevcut değerlerin korunmasında ve dönüştürülmesinde merkezi ve yerel yönetimlerin eksik kaldığı anlaşılmaktadır. Bu eksiklik doğal ve kültürel kaynakların plansız bir şekilde tükenmesine ve fiziksel çevre tahribatına yol açmaktadır (Doğan, 2010).

Güneş-deniz-kum üçgeni, 1980'lerden bu yana çevre, ekoloji ve sosyokültürel cephelerin birçok alanında kaynakların hızla tükenmesinden ve bir dizi sorundan sorumlu olmuştur (Altanlar ve Akıncı Kesim, 2011). Kitle turizmi ölçeği, çok sayıda sorundan kaynaklanan yeni bir şey arayışında hem arz tarafı hem de talep tarafı için özellikle dikkat

çekici olmuştur. Kozak ve Bahçe'ye (2009: 95) göre alternatif turizm, deniz-kum-güneş turizminin neden olduğu yankı sorunlarını gidermek için ortaya çıkmıştır.

Küreselleşme ve sürdürülebilirlik kavramları, günümüzde dikkate alınması gereken iki önemli konu olarak ortaya çıkmaktadır. Beyhan ve Ünügür'e (2005: 80) göre, sürdürülebilirlik kavramının tarım ve şehirler ile turizm ve teknoloji gibi çeşitli alanlarda yansıma bulduğunu ve her alandaki kaynakları korumayı amaçladığını belirtmektedir. Dünya Turizm Örgütü'ne göre sürdürülebilir turizm, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan, mevcut ihtiyaçları karşılayan turizmin geliştirilmesidir (Kömür, 2020).

Alanyazın incelendiğinde, sürdürülebilir turizme yönelik çeşitli tanımların mevcut olduğu görülmektedir. Kuhn'a (2007) göre sürdürülebilir turizm, turistlerin ihtiyaçlarını, turizm sektörünün ve yerel halkın ihtiyaçlarını karşılama ve gelecek nesillere ihtiyaçlarını karşılama şansı sağlama yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. McCol ve Moisey (2008), sürdürülebilir turizmi genel olarak küçük ölçekli turizm, yerel halkın politika kararlarına katılımı ve kültürel ve çevresel etkilere duyarlılık olarak görmektedir. Wan ve Li'ye (2011) göre sürdürülebilir turizm, turistik bölgelerdeki yerel halkın yaşam kalitesinin iyileştirilmesiyle planlı ve koordineli bir kalkınma yaklaşımıdır ve aynı zamanda turist ziyaretçilerin ihtiyaç ve isteklerini de ele almaktadır. Khuntia ve Mishra (2014) sürdürülebilir turizmi, temel anlamda çevreyi ve yerel kültürü minimum düzeyde etkileyen, yerel halk için iş fırsatları yaratan ve yerel ekosistemleri adil bir şekilde koruyan bir endüstri olarak tanımlamaktadır. Öte yandan, Avcıkurt (2015) sürdürülebilir turizmi, turizm endüstrisi, ziyaretçiler, çevre ve ev sahibi toplum arasındaki etkileşimlerden kaynaklanan gerilimleri azaltmayı amaçlayan pozitif bir yaklaşım olarak açıklamaktadır. Farmaki (2020) tarafından sürdürülebilir turizm, kitle turizminin herhangi bir zararına izin vermeyecek ve aynı zamanda yerel halkın ve turizm sektörünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için kaynaklar bırakacak turizm türü olarak tanımlanmaktadır. Son olarak, Dünya Turizm Örgütü'nden (1993) alıntı yapan Masara'ya (2015) göre ise sürdürülebilir turizm, gelecek için fırsatları koruyarak ve artırarak turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılayan bir turizm türü olarak tanımlanmaktadır.

Geçmişte yapılan araştırmalar, turizmin sosyal, kültürel ve çevresel yönlerden sağladığı çoklu yararları göstermiştir. Bu yararlar arasında yenilenmiş istirahat alanları, boş zaman aktivitelerinin sunulması, tarihi yapılar ve diğer kültürel varlıkların daha iyi korunması ve daha temiz bir toplum görünümü gibi unsurlar yer almaktadır. Tüm bu faktörler, genel olarak yaşam kalitesinin artırılmasına katkıda bulunmaktadır (Durovic ve Loverentjev, 2014: 181). Bu nedenle sürdürülebilir turizm, sadece çevresel korumayı değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel faydaları da göz önünde bulundurur ve toplumların yaşam kalitesini iyileştirme amacı gütmektedir.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)'nün turizmin sürdürülebilir olması sebebiyle hazırlanmış olan kılavuz çalışmalarında sürdürülebilir turizmin 12 ilkesi şu şekildedir (Güneş, 2015):

1. Rekabet Gücü ve Hayatta Kalma: Turizm işletmeleri ve destinasyonlarının uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlamak için rekabet güçlerini artırarak, ekonomik hayatta kalmalarını sağlamak.

2. Yerel Katılım ve Ekonomik Refah: Yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımını artırarak, ev sahibi destinasyonlarda ekonomik kalkınma sağlamak.

3. İstihdam Olanakları ve Kalite: Turizm sektöründe yaratılan yerel iş fırsatlarının sayısını artırmak ve bu işlerin kalitesini iyileştirmek.

4. Adil Fayda Dağılımı: Turizm sektöründen elde edilen ekonomik ve sosyal faydaların toplumun her kesimine eşit şekilde dağıtılmasını sağlamak.

5. Ziyaretçi Deneyimi: Tüm ziyaretçilere ayrım yapmaksızın güvenli, tatmin edici ve keyifli bir deneyim sunmak.

6. Yerel Toplumun Karar Süreçlerine Dahil Edilmesi: Yerel halkı, turizm planlaması ve gelişim süreçlerine katılarak, turizmle ilgili kararların alındığı süreçlere dahil etmek.

7. Yerel Topluluğun Yaşam Kalitesi: Yerel halkın yaşam standartlarını koruyarak, turizm tesislerine ve doğal kaynaklara adil erişimlerini sağlamak.

8. Kültürel Miras ve Saygı: Toplumların kültürel değerlerini, tarihsel miraslarını ve geleneklerini koruyarak bu zenginliklere saygı göstermek.

9. Peyzajın Korunması: Kentsel ve kırsal alanlarda fiziksel peyzajın görsel ve çevresel açıdan korunmasını sağlamak, kaliteyi artırmak.

10. Doğal Alanların Korunması: Yaban hayatı, doğal alanlar ve habitatlar üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirerek biyolojik çeşitliliği korumak.

11. Kaynakların Etkin Kullanımı: Sınırsız kaynakları kullanmaktan kaçınarak, turizm hizmetlerinde daha verimli ve yenilenebilir kaynak kullanımını sağlamak.

12. Çevre Kirliliğinin Azaltılması: Turizm sektöründen kaynaklanan çevresel kirliliği, özellikle hava, su ve toprak kirliliğini minimize ederek çevresel kaynakları korumak.

Sürdürülebilir turizmin ilkeleri doğrultusunda, sürdürülebilir turizmin alt amaçları şu şekilde sıralanabilir (Akıncı ve Kasalak, 2016):

1. Turizm gelirlerini artırmak: Sürdürülebilir turizmin bir amacı, bölgeye gelen turistlerin harcamalarını artırarak, yerel ekonomiye katkı sağlamak ve ekonomik kalkınmayı desteklemektir. Bu, yalnızca turistlerin ziyaret ettikleri yerlerde harcama yapmalarını sağlamayı değil, aynı zamanda bu gelirlerin doğru bir şekilde yerel işletmelere ve halkın ihtiyaçlarına yönlendirilmesini de içerir.

2. Turizm işgücünün niteliğini artırmak: Turizm sektöründe çalışanların eğitim ve beceri seviyelerini artırmak, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak için önemlidir. İş gücünün kalitesini artırmak, hizmetin standartlarını yükseltmek ve yerel halkın turizmden daha fazla fayda sağlamasını sağlamak amacıyla beceri geliştirme ve eğitim programlarına ağırlık verilmesi gereklidir.

3. Kültürel, doğal ve tarihi değerleri turizme kazandırmak: Bu hedef, bölgenin kültürel, doğal ve tarihi zenginliklerini sürdürülebilir bir şekilde tanıtmak ve bu değerleri turistlerin ilgisine sunarak, hem koruma altına almak hem de turizm açısından potansiyel oluşturmaktır. Bu süreç, yerel halkın katılımı ve saygılı bir yaklaşım gerektirir.

4. Altyapı ve hizmet sorunlarını çözmek: Sürdürülebilir turizm, bölgedeki altyapının iyileştirilmesini ve turizm hizmetlerinin kaliteli hale getirilmesini amaçlar. Bu, ulaşım, konaklama, temizlik, su ve enerji yönetimi gibi unsurları içerir. Altyapı ve hizmetlerin geliştirilmesi, turistlerin memnuniyetini artırarak turizmin sürekliliğini sağlar.

5. Ulaşım olanaklarını kolaylaştırmak: Turistlerin destinasyona erişimlerinin kolaylaştırılması, sürdürülebilir turizmin temel bir amacıdır. Bu, ulaşım seçeneklerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, çevre dostu ulaşım sistemlerinin teşvik edilmesi gibi önlemleri kapsar.

6. Kültürel, doğal ve tarihi değerleri oluşturan çevreyi ve toplumu korumak: Bu ilke, yerel kültürün, doğal alanların ve tarihi mirasların korunması için sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin tasarlanmasını ifade eder. Bölgedeki çevresel ve toplumsal yapıları bozmadan turizmin gelişmesini sağlamak, gelecek nesillere bu değerlerin aktarılmasını garantiler.

7. Turizmi çeşitlendirerek mevsimlere yayılmasını sağlamak: Turizmin yılın sadece belirli dönemlerinde yoğunlaşmaması için turizm aktivitelerinin çeşitlendirilmesi gereklidir. Bu, turizm mevsimlerini dengeleyerek, yıl boyu devam eden bir ekonomik akış sağlamayı ve doğal kaynakların üzerindeki baskıyı azaltmayı amaçlar.

8. Turizm yatırım olanaklarını geliştirmek: Turizm sektörünün sürdürülebilirliği için gereken yatırımların artırılması, bölgeye yeni iş fırsatları yaratılmasını sağlar. Bu, altyapı projeleri, ekoturizm gibi sürdürülebilir turizm alanlarında yapılan yatırımlar, hem ekonomik büyümeyi hem de çevresel sürdürülebilirliği destekler.

Özetle, sürdürülebilir turizm; çevreye ve topluma duyarlı bir şekilde, turizmin hem doğal hem de kültürel değerler üzerindeki olumsuz etkilerini minimize ederken, yerel ekonomiye ve halkın yaşam kalitesine katkı sağlamayı hedefler. Bu süreçte, toplumun tüm

katmanlarının dahil olduğu bir yaklaşım benimsenmeli, tüm paydaşlar arasında işbirliği sağlanmalıdır.

2.2.4. Sürdürülebilir Turizm ve Taşıma Kapasitesi

Taşıma kapasitesi kavramı, çevre yönetiminde ve turizm planlamasında önemli bir rol oynamaktadır (Denek, 2019: 820). Kapasite, sözlük anlamında "belirli bir şeyin içerebileceği miktar" olarak ifade edilirken, taşıma ise "dayanma" veya "karşılama" anlamlarına gelmektedir. Bu bağlamda taşıma kapasitesi, belirli bir bölgenin veya ekosistemin karşılama veya dayanma miktarını ifade eder (Yıkmaz, 2011: 11). Dünya Turizm Örgütü, taşıma kapasitesini "bölgede ağırlanabilir turist sayısı" olarak tanımlamaktadır (Simon, Narangajavana ve Marques, 2004). 1992 yılında, Dünya Turizm Örgütü taşıma kapasitesinin çevre koruma ve sürdürülebilir gelişme için temel bir unsur olduğunu vurgulamıştır. Saarinen (2018) ise, turizm taşıma kapasitesini, genel olarak çekim yerlerinin doğal ve sosyo-kültürel kaynaklarına zarar vermeden gerçekleştirilen turizm hareketleri ile ilişkilendirmektedir.

Taşıma kapasitesi kavramı ilk olarak 1964 yılında Lucas tarafından, kano sporunun yapıldığı bir alanda ziyaretçilerin vahşi yaşam algılarının incelenmesi üzerine yapılan bir çalışmada kullanılmıştır ve çevresel unsurlarla ilişkilendirildiği belirtilmiştir (Fennell, 2002, aktaran Tokmak, 2008). Taşıma kapasitesinin çeşitli türleri farklı çalışmalarda farklı şekillerde belirtilmiştir. Edaw (2004) tarafından taşıma kapasitesi, dört ana türe ayrılmıştır (Soylu, 2013: 32):

- Fiziksel Taşıma Kapasitesi: Belirli bir alanın fiziksel olarak ne kadar turist kabul edebileceğini ifade eder. Bu taşıma kapasitesi, altyapı, taşıma yolları ve diğer fiziksel unsurları kapsar.

- Ekolojik Taşıma Kapasitesi: Bir bölgenin doğal kaynaklarının ve ekosistemlerinin zarar görmeden ne kadar turist kabul edebileceğini belirler. Doğal çevreye verilen zarar ve kaynak tüketimi, bu taşıma kapasitesinin sınırlarını belirler.

- Sosyo-Kültürel Taşıma Kapasitesi: Bir bölgedeki toplulukların kültürel ve sosyal yapılarının, turistlerin varlığını kaldırma kapasitesini ifade eder. Sosyal huzursuzluk ve kültürel değişim bu taşıma kapasitenin bir parçasıdır.

- Ekonomik Taşıma Kapasitesi: Bölgenin ekonomik yapısının, turist akışını sürdürebilme kapasitesini belirtir. Bu taşıma kapasitesi, turizm gelirlerinin yerel ekonomiyi nasıl etkilediğinin anlaşılmasını ve sürdürülebilirliğini sağlar.

Aşağıda verilen dört taşıma kapasitesi türü ise, turizm planlamasında ve sürdürülebilirlik çalışmalarında dikkate alınması gereken önemli unsurlardır (Tokmak, 2008: 39):

1. Ekolojik kapasite: Ekolojik kapasite, bir bölgenin doğal çevresinin turist faaliyetleri tarafından ne kadar sürdürülebilir şekilde kullanılabileceğini belirler. Bu, toprak erozyonu, toprak sıkışması ve yer örtücü bitkilerin etkilenmesi gibi unsurları kapsar. Doğal alanların aşırı kullanımı, ekosistemlerin dengesini bozabilir, biyoçeşitliliği tehdit edebilir ve doğanın kendini yenileme kapasitesini aşabilir. Bu nedenle, ekosistemi koruyacak şekilde doğal kaynakların yönetimi oldukça önemlidir.

2. Mekânsal kapasite: Mekânsal kapasite, bir turizm destinasyonunun fiziksel alanının, ziyaretçilerin yoğunluğuna dayanma kapasitesidir. Özellikle rekreasyonel kullanım alanlarında (plajlar, parklar, yürüyüş yolları vb.) ziyaretçi yoğunluğu, bu alanların kullanımını etkileyebilir. Aşırı kalabalıklaşma, doğal çevreye zarar verebilir, güvenlik sorunları yaratabilir ve genel ziyaretçi deneyimini olumsuz etkileyebilir. Dolayısıyla, mekânsal kapasitenin aşılmaması için ziyaretçi akışının iyi bir şekilde yönetilmesi gerekir.

3. Tesis kapasitesi: Tesis kapasitesi, turizm alanlarındaki altyapı ve hizmetlerin ne kadar kapasiteye sahip olduğunu ifade eder. Bu, rekreasyonel tesislerdeki birey ve grup sayısı, otopark alanları ve diğer fiziksel imkanlarla ilgili sınırlamaları içerir. Aksi takdirde, tesislerin kapasitesinin aşılması, hizmet kalitesinin düşmesine ve konukların tatminsizliğine yol açabilir. Tesislerin yönetimi, bu kapasiteyi göz önünde bulundurarak planlanmalı ve aşırı kalabalıklığın önüne geçilmelidir.

4. Sosyal kapasite: Sosyal kapasite, turistlerin kalabalığı nasıl algıladıkları ve sosyal etkileşimlerinin doğasına dair bir kavramdır. Bir bölgedeki ziyaretçi yoğunluğu, yerel halk ve diğer turistler arasındaki etkileşimleri etkileyebilir. Ziyaretçilerin, kalabalıkların yarattığı stres ve rahatsızlık, genel memnuniyeti düşürebilir ve kültürel etkileşimi olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle, sosyal kapasitenin de göz önünde bulundurulması, turizm yönetiminde önemli bir rol oynar.

Tokmak (2008) tarafından ele alınan algısal taşıma kapasitesi, turistlerin bir destinasyonun sunduğu haz düzeyine ve deneyimsel tatminine yönelik algılarına dayanmaktadır. Bu kavram, fiziksel taşıma kapasitesiyle uyumlu olup, turistlerin alternatif destinasyonlar aramaya başlamadan önce kabul edebilecekleri en düşük haz düzeyini ifade etmektedir. Algısal taşıma kapasitesinin ve çevrenin maksimum kapasitesinin aşılması, kalite düşüşüyle ilgili olarak turistlerin deneyimsel tatminini yansıtır. Örneğin, turistler bölge halkının olumsuz tutumlarını hissettiklerinde, destinasyonun kalabalık olduğunu düşündüklerinde veya fiziksel çevrenin bozulduğunu gözlemlediklerinde, algısal taşıma kapasitesinin aşıldığı kabul edilir. Turizm taşıma kapasitesini sınırlayan faktörler ise aşağıdaki gibidir (Avcıkurt, 2007: 27).

- Ekolojik Sistemler: Ekolojik sistemler, sürdürülebilir turizmin temel unsurlarını oluşturan dört ana bileşeni içerir: yaban hayatı, bitki örtüsü, su ve hava. Yaban hayatı, bölgedeki doğal dengeyi korumak ve türlerin yaşamsal alanlarını muhafaza etmek açısından önemlidir. Bitki örtüsü, ekosistemlerin sağlığını ve çeşitliliğini desteklerken, su kaynakları ekosistemlerin yaşamsal faaliyetleri için hayati öneme sahiptir. Hava kalitesi ise çevresel sağlığı ve turistlerin deneyimini etkileyen önemli bir faktördür.

- Ziyaretçi Deneyimi: Ziyaretçi deneyimi, turistlerin tatminini ve memnuniyetini doğrudan etkileyen birkaç faktörü içerir: ziyaretçi sayısı, ziyaretçilerin davranışları, sunulan hizmetin kalitesi, yerel eğilimler ve turistlerin beklentileri. Ziyaretçi sayısı, bölgedeki turizm yoğunluğunu belirlerken, davranış ve beklentiler, turizm hizmetlerinin nasıl tasarlandığını ve sunulduğunu etkiler. Hizmet kalitesi ve yerel eğilimler, ziyaretçilerin genel deneyimini ve memnuniyetini belirleyen önemli unsurlardır.

- Fiziksel Altyapı: Fiziksel altyapı, turistik bölgelerin sürdürülebilirliğini ve işlevselliğini sağlayan unsurları kapsar. Bu unsurlar arasında konaklama imkanları, arazi arzı, su arzı, atık kapasitesi, ulaşım imkanları ve görsel donanımlar yer alır. Konaklama ve arazi arzı, turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli kapasiteyi sağlarken, su ve atık yönetimi çevresel sürdürülebilirliği destekler. Ulaşım imkanları, bölgeye erişimi kolaylaştırırken, görsel donanımlar ise bölgenin estetik çekiciliğini artırır.

- Yerel Halk Deneyimi: Yerel halk deneyimi, sürdürülebilir turizmin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için kritik öneme sahiptir. Bu deneyim; gizlilik ve erişilebilirlik, yerel halkın turizm süreçlerine katılımı, sağlanan faydalar ve turistik davranışlar gibi faktörlerle şekillenir. Gizlilik ve erişilebilirlik, yerel halkın turizm faaliyetlerinden olumsuz etkilenmemesi için önemlidir. Katılım, yerel halkın karar alma süreçlerine dahil edilmesini ifade ederken, faydalar yerel ekonomiyi destekler ve turistik davranışlar ise turistlerle etkileşim biçimlerini belirler.

- Siyasi Yönetim: Siyasi yönetim, sürdürülebilir turizmi yönlendiren ve destekleyen bir dizi faktörü içerir. Bu faktörler arasında yetenek, yetki, öncelikler ve amaçlar yer alır. Yönetim yetenekleri, turizm politikalarını etkili bir şekilde uygulama kapasitesini ifade ederken, yetki ise bu politikaların hayata geçirilmesinde gerekli gücü sağlar. Öncelikler ve amaçlar, turizm stratejilerinin ve kararlarının yönünü belirler, böylece sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılması sağlanır.

- Ekonomik Faktörler: Ekonomik faktörler, turizmin finansal sürdürülebilirliğini etkileyen çeşitli unsurları kapsar. Bu unsurlar arasında yatırım, teknoloji, turistik harcama, işgücü maliyetleri ve geçindirme şartları bulunur. Yatırım ve teknoloji, turizm sektörünün gelişimini ve yeniliği desteklerken, turistik harcamalar bölgesel ekonomik büyümeyi teşvik eder. İşgücü maliyetleri ve geçindirme şartları, yerel halkın yaşam standartlarını etkiler ve turizmin ekonomik etkilerini belirler.

Bir destinasyonun kapasitesinin ve kullanımının etkin bir şekilde yönetilememesi, çeşitli sorunlara yol açabilir. Bu sorunları önlemek adına, taşıma kapasitesine etki eden unsurların dikkatlice değerlendirilmesi gerekmektedir (Tokmak, 2008: 39). Bu faktörlerin başında, bölgenin değişim ve gelişim konusundaki duyarlılığı gelir. Bir bölge, turizm

açısından sürekli olarak değişim ve gelişim gösterebilmelidir; aksi takdirde, kapasite yönetiminde zorluklar yaşanabilir.

Altyapı olanakları, mevcut turizm gelişim düzeyi ile doğrudan ilişkilidir (Çavuş, 2002: 128). Altyapı, turistlerin konforlu ve güvenli bir şekilde bölgeyi ziyaret etmelerini sağlayacak donanımları içerir. Altyapının yetersiz olması, ziyaretçi deneyimini olumsuz yönde etkileyebilir ve bu durum, taşıma kapasitesinin aşırı yüklenmesine neden olabilir. Ayrıca, bölgenin ağırladığı ziyaretçi sayısı da kapasite yönetimi açısından kritik bir faktördür. Yüksek ziyaretçi sayıları, mevcut altyapının ve kaynakların üzerinde baskı oluşturabilir, bu da uzun vadede sürdürülebilirliği tehlikeye atar (Tokmak, 2008: 35).

Turist tipleri ve alışkanlıkları, taşıma kapasitesinin yönetiminde önemli bir rol oynar. Farklı turist tipleri, çeşitli ihtiyaç ve beklentilere sahip olabilir. Bu durum, bölgenin sunması gereken hizmetlerin çeşitliliğini ve kalitesini etkiler. Turistin ve yerel halkın çevre bilinci seviyesi de kapasite yönetimini etkileyen bir diğer önemli faktördür. Yüksek çevre bilincine sahip turistler ve yerel halk, çevresel kaynakların daha dikkatli kullanılmasını sağlayarak taşıma kapasitesinin aşılmasını engelleyebilir (Kahraman ve Türkay, 2004: 151).

Ekonomik çeşitlilik ve turizme olan bağlılık, bir bölgenin taşıma kapasitesini etkileyen bir diğer faktördür. Ekonomik olarak çeşitlenmiş ve turizme yüksek bağlılığı olan bölgeler, turizmle ilgili yatırımlar yapabilir ve bu sayede kapasite yönetiminde daha etkin olabilirler. İşsizlik ve yoksulluk düzeyi de bu bağlamda önemli rol oynar. Yüksek işsizlik ve yoksulluk, turizmin ekonomik faydalarından yeterince yararlanamayan yerel halkı ve dolayısıyla kapasite yönetimini etkileyebilir (Kostopoulou ve Kyrltsls, 2006: 18).

Yerel halkın çevre konusundaki tutumları ile kısa vadeli kâr amacıyla yapılan kullanımlardaki iyi niyet de göz önünde bulundurulmalıdır (Can, 2013: 29). Yerel halkın çevre koruma konusunda olumlu tutumlar sergilemesi sürdürülebilir turizmi desteklerken, kısa dönem kâr hırsı çevresel bozulmalara yol açabilir. Mevcut ve dışardan etkilenen yaşam tarzı da kapasite yönetimini etkileyebilir. Bölgenin yaşam tarzındaki değişiklikler ve dış etkiler, turizm kapasitesini dolaylı yoldan etkileyebilir (Eser vd., 2010: 29).

Yerel yönetimlerin örgütlenme düzeyi, kapasite yönetiminin etkinliğini belirler (Björk vd., 2014). İyi örgütlenmiş yerel yönetimler, turizmi etkili bir şekilde planlayabilir ve yönetebilir, bu da taşıma kapasitesinin aşılmasını engeller. Bu faktörlerin her biri, bir destinasyonun taşıma kapasitesinin sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi için göz önünde bulundurulmalıdır (Avcı, 2007: 493).

2.2.5. Sürdürülebilir Kültür Turizmi ve İlgili Çalışmalar

Sürdürülebilir turizm; doğal, kültürel ve tarihi çevrenin bozulmadan korunmasını, ekosistemlerde madde ve enerji döngülerinin sürekliliğini sağlamayı ve biyolojik çeşitliliği koruyarak gelecek kuşaklara kaynakları mevcut koşullarda sunmayı hedefleyen bir kalkınma ve üretim biçimidir (Çiçek, 2012: 162). Temel düşüncesi, doğal ve insan yapımı kaynakların yok edilmeden, niteliği bozulmadan ve geliştirilerek kullanılmasını, günümüz ve gelecek nesillerin ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirmeyi kapsar (Demir ve Çevirgen, 2006: 95). Nasser (2003: 474) sürdürülebilir turizmin, sürdürülebilir kalkınmaya dayanması gerektiğini ve bu nedenle ekonomik olarak uygulanabilir, çevreye duyarlı ve kültürel olarak uygun olması gerektiğini vurgular. Bu açıdan sürdürülebilir turizm, sadece çevresel değil, aynı zamanda ekonomik ve kültürel boyutları da kapsayan bir anlayışa sahiptir. Kültür turizmi ise, genel olarak kültürel mirasların ve geleneksel değerlerin korunmasını teşvik etse de kendi başına sürdürülebilir bir faaliyet olamayabilir. Kültür turizminin sürdürülebilirlik ilkeleriyle uyumlu olmaması gereken bazı yönleri de bulunabilir. Bu kapsamda sürdürülebilir kültür turizmi, ev sahibi toplumların sosyo-kültürel özgünlüğüne saygı göstermeli, yerleşik ve yaşayan kültürel mirasların korunmasına katkıda bulunmalı ve kültürlerarası anlayış ile hoşgörüyü teşvik etmelidir (UNWTO ve UNEP, 2005: 11). Sürdürülebilir kültür turizmi, hem maddi hem de maddi olmayan kültürel mirasın korunmasını amaçlayan ve sürdürülebilir turizmin gelişimi için sosyal, çevresel ve ekonomik faydalar sağlayan bir yönetim anlayışıdır. Bu turizm türü, yerel topluluklarla iş birliği içinde kültürel miras ve turizm faaliyetlerinin dengeli bir şekilde yürütülmesini içerir (Avrupa Birliği [AB]), 2018).

Pekin (2011), Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü ve Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi gibi önde gelen turizm kuruluşlarının raporlarında, kitle turizminin çevresel zararları, çölleşme, doğal çevrenin tahribatı, kirlenme, artan oranda zehirli gazların salınımı,

endemik bitki ve hayvan türlerinin yok olması gibi olumsuz etkilerinin daha da artacağı gelecek on yıllık dönemde, sürdürülebilir kültür turizminin bu sorunları hedefleyen ve çevreye duyarlı bir alternatif olarak öne çıktığını belirtmektedir. Kültür turizminin sürdürülebilirliği, turizm bilincinin artırılması ve yeni destinasyonlar ile etkinlik çeşitliliğinin oluşturulmasıyla desteklenmelidir. Bu bağlamda, olası olumlu veya olumsuz etkilerin tespit edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması önemlidir (Eser vd., 2010: 32).

Sürdürülebilir kültür turizmi, kültürel kaynakların aşırı tüketimini reddeder ve genel sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak, yenilenemeyen kaynakların en iyi şekilde kullanılmasını hedefler (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2009: 149). Bu anlayışla, sürdürülebilir kültür turizmi, doğal, kültürel ve tarihi değerlerin korunmasını ve bu değerlerden hem mevcut nesillerin hem de gelecek nesillerin yararlanmasını sağlamayı hedefler. ÇEKÜL Vakfı-Tarihi Kentler Birliği (2012: 16) tarafından yayınlanan raporda, sürdürülebilir kültür turizmi için belirlenen temel ilkeler aşağıdaki gibi verilmiştir:

1. Kültür turizminin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini desteklemesi: Kültür turizmi, yerel toplumlar ve çevre için sürdürülebilir kalkınma hedeflerini ön planda tutarak geliştirilmeli, uzun vadeli çevresel ve ekonomik faydalar sağlamalıdır. Bu bağlamda, kültür turizmi, toplumların sürdürülebilir bir şekilde gelişmesini desteklemeli ve doğal kaynakların aşırı kullanımından kaçınılmalıdır.

2. Kültür turizmi yerel toplumun ihtiyaçlarına sorumlulukla yaklaşmalı: Yerel halkın kültürel değerlerine ve yaşam tarzına saygı göstermek, kültür turizminin temel ilkelerinden biridir. Bu bağlamda, kültür turizmi etkinlikleri yerel toplumun onayı ve katılımı ile şekillendirilmelidir. Ayrıca, ziyaretçilere yerel kültür ve gelenekler hakkında doğru bilgi verilmesi önemlidir.

3. Kültür turizmi yerel toplumun tümüne eşitlikçi yarar sağlamalıdır: Turizmin getirdiği ekonomik ve sosyal faydalar, tüm yerel topluma eşit şekilde dağıtılmalıdır. Bu, özellikle turizmin gelirlerini adil bir biçimde paylaşmak ve yerel halkın refahını artırmak için önemlidir.

4. Kültür turizmi sürdürülebilir ulaşım sistemleri üzerine kurulmalıdır: Kültür turizminin sürdürülebilirliği, ulaşım sistemlerinin de çevre dostu ve verimli olmasına bağlıdır. Karbon salınımını azaltacak çözümler ve çevre dostu ulaşım seçenekleri, kültür turizminin sürdürülebilirliği için gereklidir.

5. Kültür turizmi, ziyaretçilerin ihtiyaçlarına kaliteli bir deneyim sunmayı amaç edinmelidir: Ziyaretçiler için unutulmaz ve yüksek kaliteli deneyimler sunmak, kültür turizminin önceliği olmalıdır. Kültürel etkinliklerin ve gezilerin tasarımı, ziyaretçilerin beklentilerini karşılayacak şekilde gerçekleştirilmelidir.

6. Kültür turizmi yönetim ve gelişimi değişime açık olmalıdır: Kültür turizmi, çevresel, ekonomik ve toplumsal değişimlere uyum sağlayacak şekilde esnek olmalıdır. Bu bağlamda, kültür turizmi yönetimi sürekli olarak iyileştirilmeli ve yenilikçi yaklaşımlar geliştirilmelidir.

7. Kültürel miras öğeleri korunmalı ve kültür turizmi bu amaca hizmet etmelidir: Kültürel ve tarihi miras, kültür turizminin temel kaynaklarıdır. Bu öğelerin korunması, turizm faaliyetleriyle dengeli bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Kültür turizmi, mirası koruma amacını güderken, turistlerin ilgisini çekecek şekilde de tanıtım yapmalıdır.

8. Kültür turizmi uygulamalarında özgünlük ve farklılıklara saygı gösterilmelidir: Her yerel kültürün kendine has özellikleri ve gelenekleri vardır. Kültür turizmi, bu özgün özelliklere ve kültürel farklılıklara saygı duymalı ve her bölgenin kendine özgü değerlerini tanıtmalıdır.

9. Belediyeler, yerel topluluklar ve işyerleri gibi yerel paydaşlar, kültür turizminin geliştirilmesi sürecinde yer almalıdır: Kültür turizminin başarılı bir şekilde geliştirilmesi için yerel yönetimler, işletmeler ve topluluklar arasında iş birliği gereklidir. Bu paydaşlar, kültür turizminin sürdürülebilirliğini sağlamak adına önemli bir rol oynamaktadır.

10. Turizmin etkileri ve topluma maliyeti, tüketicilere ve üreticilere uygulanan fiyatlara yansıtılmalıdır: Kültür turizminin ekonomik ve çevresel maliyetleri, turizm

hizmetlerinin fiyatlarına yansıtılmalı ve bu maliyetler doğru bir şekilde hesaplanarak tüm taraflar arasında adil bir şekilde paylaştırılmalıdır.

11. Kültür turizmi, kültürün ve tarihi mirasın değerini turizmin getirisinin önünde tutmalıdır: Yerel yöneticiler, kültürel mirasın değerini her zaman turizmin ekonomik getirilerinden daha ön planda tutmalı ve mirası koruma amacını her zaman gözetmelidir.

12. Karbon salınımını düşürecek önlemler alınmalı, su ve enerji gibi kıt kaynaklar korunmalı ve çöp üretimi düşürülmelidir: Kültür turizmi, çevresel sürdürülebilirliği gözeterek, karbon emisyonlarını azaltmalı, doğal kaynakları verimli kullanmalı ve atık üretimini minimuma indirmelidir. Bu, çevre dostu turizm uygulamalarını teşvik etmek için gereklidir.

Sürdürülebilir kültür turizminin temel prensipleri, hem merkezi hem de yerel düzeyde uzun vadeli ve dengeli bir kültür turizmi uygulaması sağlamak amacıyla bir çerçeve oluşturmayı hedefler. Doğru yönetildiği takdirde, kültür, miras ve turizm arasındaki ilişki güçlü bir sinerjiye dönüşebilir ve bu sinerji, farklı yerleşim yerlerinde çeşitlenen fırsatlar sunar. Ancak her yerleşimin kendine özgü koşulları göz önünde bulundurularak, özel çözümler geliştirilmesi gereklidir. Bu çözümler, aynı coğrafya ve kültürel mirası paylaşan kentler için bağımsız ve tutarsız girişimler olarak değil, birbirini tamamlayan, anlamlı ve uyumlu bir bütünlük içinde olmalıdır. Bu süreçte, merkezi yönetim, yerel yönetimler, turizm sektörü ve yerel halkın işbirliği yapması, sürdürülebilir bir kültür turizmi sağlamak için kamu, yerel, sivil ve özel sektör arasındaki işbirliğini güçlendirmeyi gerektirir.

Lane (2005), çalışmasında bölgesel sürdürülebilir turizm stratejileri uygulanmasının ve sürdürülebilir kırsal turizm gelişiminde uyulması gereken prensiplerin belirlenmesi ile bu prensiplerin uygulanabilirliğini incelemek için literatüre göre hazırlanmıştır. İngiltere'nin Berwick bölgesinde, doğa ve kültür gibi kırsal alanlara çekicilik katan unsurlar değerlendirilmiş, bölgeyi negatif etkileyen faktörlerin durdurulmasını vurgulanmıştır. Ayrıca, doğal kaynakların alt ve üst yapı yatırımlarına dönüştürülmesi ve bu değişikliklerin uzun vadede getireceği olumsuzluklara dikkat çekilmiştir. Buna ek olarak, çalışmada işletmelerin perspektifinden bakıldığında, sürdürülebilir turizm yerine yapılan yatırımlarla kısa vadeli geri dönüş beklentisine dikkat çekilmektedir.

Tokmak (2008), sürdürülebilir turizmin sağlanabilmesi için, turistik alanların turizm faaliyetlerine açılmadan önce detaylı bir şekilde taşıma kapasitesinin değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, Topkapı Sarayı'na yönelik olarak gerçekleştirilen bir araştırma, ziyaretçilerin ve çalışanların görüşleri doğrultusunda anket ve mülakat tekniklerini kullanarak yapılmıştır. Araştırma, ziyaret edilen alanlardaki turist yoğunluğu ile taşıma kapasitesi arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgulara göre, Topkapı Sarayı'nda algısal ve fiziksel taşıma kapasitesine ilişkin ciddi sorunlar tespit edilmiştir. Bu sorunlar, alanın kullanımında çeşitli zorluklar yaratırken, sosyal taşıma kapasitesi açısından ise herhangi bir önemli problem gözlemlenmemiştir. Bununla birlikte, çevresel taşıma kapasitesinde ise kalabalıkların artmasıyla birlikte doğrudan orantılı birtakım sorunların ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Tokmak (2008), bu bağlamda, Topkapı Sarayı'ndaki kültürel ve çevresel değerlerin korunabilmesi amacıyla çeşitli stratejik önerilerde bulunmuş ve turist yoğunluğunun kontrol altına alınması gerektiğini belirtmiştir. Bu öneriler, hem ziyaretçi deneyiminin kalitesini artırmak hem de tarihi ve çevresel kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamak adına büyük önem taşımaktadır.

Angelkova ve diğerleri (2012), turistik destinasyonlardaki rekabetçilik ve sürdürülebilir kalkınmayı, sürdürülebilir kırsal kalkınma ve Makedonya'nın sürdürülebilir kırsal turizm potansiyelini ele aldıkları çalışmalarında, sürdürülebilir turizm için destinasyonların doğal değerlerle uyumlu olması ve sahip oldukları kültürel mirasın vurgulanması gerektiğini ifade etmektedirler. Turizm gelişiminin faydalarını artırmak ve zararlarını en aza indirmek için alternatif turizm türlerinin yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Ayrıca, turizmin sosyo-kültürel ve doğal çevreye zarar vermemesi gerektiğinin bir zorunluluk olduğunu belirtmektedirler.

Torres-Delgado ve Palomeque (2012), Son yirmi yılda, turizm politikalarındaki kurumsal girişimlerin değerlendirilmesi ve sürdürülebilir turizm kavramının kullanımını ele alan bir çalışma hazırlamışlardır. Bu çalışma, sürdürülebilir turizmin hayata geçirilmesi sürecini literatüre dayanarak incelemektedir. Avrupa ve İspanya'da sürdürülebilir turizm gelişimini inceleyen bu çalışma, hem teorik hem de pratik düzeyde sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmaların son yirmi yılda önemli ölçüde ilerlediğini belirtmektedir. Yazarlar, bu gelişimi turizm sektöründeki ilerlemeler ve sürdürülebilir kalkınma kavramının önem kazanması ile ilişkilendirmektedir.

Janusz ve Bajdor (2013) tarafından yapılan bir diğer önemli çalışma, sürdürülebilir turizm kavramını detaylı bir şekilde incelemektedir. Bu çalışmada, sürdürülebilir turizmin tanımı yapılırken, kavramın çevre koruma ile sınırlı olmadığına dair önemli açıklamalar yapılmıştır. Yazarlar, turistik bölgelerin yalnızca çevresel değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik unsurları da dikkate alarak sürdürülebilir turizm anlayışını benimsemeleri gerektiğini savunmaktadırlar. Bu bağlamda, sürdürülebilir turizm, ekolojik dengeyi sağlamakla birlikte, yerel halkın yaşam kalitesini ve bölgenin ekonomik yapısını koruyacak şekilde bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Janusz ve Bajdor (2013), sürdürülebilir turizmin başarıya ulaşabilmesi için birkaç strateji öneriyor. İlk olarak, turistik destinasyonlarda ziyaretçi sayısının belirli bir seviyede tutulması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu yaklaşım, aşırı turizmin çevresel ve toplumsal etkilerini minimize etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, turistik bölgelerde sunulan ürün ve hizmetlerin yerel kültürle uyumlu olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu sayede, turistlerin deneyimleri daha otantik hale gelirken, yerel halk da ekonomik açıdan fayda sağlayacaktır. Yazarlar, bu tür yerel odaklı turizm uygulamalarının, hem bölge ekonomisini destekleyeceğini hem de kültürel mirası koruma noktasında önemli bir katkı sağlayacağını ifade etmektedirler. Bu öneriler, sürdürülebilir turizmin çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarını dengeli bir şekilde ele alarak, turizmin uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlamayı hedeflemektedir.

Kocalar (2024), kültür turizmi alanındaki sürdürülebilir kalkınma politikaları çerçevesinde Kars şehrini tarihî kent izleri ve mekânsal projeleriyle ele almaktadır. Çalışmada, bölgesel kalkınma açısından Kars'taki somut ve soyut kültürel miras değerlerinin önemi çeşitli saha örnekleriyle vurgulanmaktadır. Türkiye'de kültür turizmiyle ilgili mevcut araştırmaların çoğu, sürdürülebilir kalkınma yolunda izlenen stratejiler sayesinde hızla gelişmektedir. Doğu Türkiye ve Güney Kafkasya'daki kentsel bağlantılar ile Hazar Denizi bölgesini birbirine bağlayan ortak doğal ve kültürel zenginlikleri vurgulamak için dikkatli yaklaşımlar gereklidir. Turizmin belirli bölgelere yoğunlaşmaması için, şehir ve bölge planlama disiplininde planlı kalkınma ve koruma çalışmalarına öncelik verilmelidir. Kitle turizmi, bu tür yaklaşımları engellememelidir. Bölgeler ve iller aşamalı olarak incelenmeli ve turizme uygun alanlar çok yönlü bir şekilde araştırılmalıdır.

2.3. Assos Antik Kenti Turist-Yerel Halk Etkileşimi ve Tekrar Ziyaret Etme Niyeti

Assos Antik Kenti, turist-yerel halk etkileşimi ve tekrar ziyaret etme niyetinden bahsedilmiştir.

2.3.1. Assos Antik Kenti ve Kültürel Miras Ögeleri

Bu bölümde çalışmanın saha araştırmasının gerçekleştiği Assos Antik Kenti'nin tarihi ve yerleşimi, konumu ve coğrafi özellikleri, geçim kaynakları, kültürel miras öğeleri, turizm potansiyeli ve turizmin Assos Antik Kenti üzerindeki etkisi araştırılmış, devamında turist-yerel halk etkileşimi, tekrar ziyaret etme niyeti konuları ele alınmış ve ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

2.3.2. Assos Antik Kentinin Tarihi ve Yerleşimi

Edremit Körfezi ve Lesbos Adası'nın (Midilli) karşısındaki volkanın eteğinde, Andezit Kayalıkları üstüne kurulmuş, Antik Çağlardaki önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Assos Antik Kenti, tarih boyunca Lidya, Bizans, Pers, Atina ve Osmanlı gibi birçok egemenliğe ev sahipliği yapmıştır. Yapılan araştırmalar, antik kentin tarihinin İlk Tunç Çağı'na kadar uzandığını göstermektedir (Serdaroğlu, 1995). Assos Antik Kenti, M.Ö. 2000'den günümüze kadar çeşitli dönemler geçirmiş ve kesintisiz bir varlık göstermiştir (Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020).

M.Ö. 7. Yüzyıl'da Aioller tarafından kentleştirilen Assos Antik Kenti, M.Ö. 560'tan M.Ö. 546'ya kadar Lidya egemenliği altıns girmiş ve ardından Persler'in hakimiyetine teslim olmuştur. Persler, Salamis (M.Ö. 480), Mykale (M.Ö. 479) ve Plataia (M.Ö. 479) yenilgilerinin sonrasında Assos ve Batı Anadolu'daki tüm kentleri terk etmişlerdir. Anadolu kentleri ile Atina arasındaki ittifak sonucunda Assos Antik Kenti, M.Ö. 405'te tekrar Pers egemenliğine girmiş ve M.Ö. 387'deki Antalkidas Barışı'na kadar Persler'in kontrolünde kalmıştır (Serdaroğlu, 1995). Barış anlaşmasından sonrasında Eubolas isimli bir bankerin kendisini Assos'un hükümdarı ilan etmiştir. Ancak, Hermeias adlı kölesi Eubolas'ı

öldürerek yönetimi ele geçirmiştir. Bu dönemde filozof Aristoteles, Hermeias'ın yeğeni ile evlenmiş ve üç yıl boyunca Assos Antik Kenti'nde yaşamıştır. Hermeias'ın M.Ö. 345 yılına kadar süren egemenliğinin sonrasında Assos Antik Kenti, tekrar Persler'in kontrolüne geçmiştir. Ancak, M.Ö. 334'te Büyük İskender tarafından Persler'in hakimiyeti sona erdirilmiştir (Ergün, 2013).

M.Ö. 141'de Bergama Krallığı'na, M.Ö. 133'te Roma İmparatorluğu'na katılan Assos Antik Kenti, Pax Romana dönemindeki en refah dönemini yaşamıştır. Ancak, MS. 381-390 yılları arasındaki Hristiyanlığın yayılmasıyla antik kentin birçok yapısı olumsuz etkilenmiştir. Bizans dönemindeki piskoposluk merkezi haline gelen Assos Antik Kenti, Anadolu'daki Hristiyanlığı kabul edilen ilk kentlerden birisidir (Clarke vd., 1902-1921: 2).

Assos Antik Kenti, 1080-1097 yılları arasında Anadolu Selçuklu hükümdarlığı altında kalmış, ardından Haçlılar tarafından Selçuklu yönetimine son verilmiş ve 1330 yılına kadar Bizans dönemi sürmüştür. Bizans yönetiminde, Assos Antik Kenti'nde imparatorluğun kararları doğrultusunda tüm tapınaklar kapatılmış ve birçok yapının malzemeleri, özellikle mermer sütun ve heykeller, agora yakınındaki kireç ocaklarında eritilmiş veya kesilerek ev ve kiliselerde kullanılmak üzere yeniden işlenmiştir. Günümüzde Behramkale olarak da bilinen Assos Antik Kenti, 1359 yılında Sultan II. Murad döneminde Osmanlı topraklarına katılmıştır (Serdaroğlu, 1995). Antik dönemde Troas olarak adlandırılan Assos Antik Kenti, Marmara ve Ege Bölgesi arasındaki stratejik konumu nedeniyle Osmanlı döneminde Biga'nın "Sancak Merkezi" olduğundan bahsedimiştir (Kerimoğlu, 1995).

2.3.3. Assos Antik Kentinin Konumu ve Coğrafik Özellikleri

Assos Antik Kenti, Çanakkale ilinin 87 km. güneyinde, Ayvacık ilçesine 17 km. uzaklıkta, Behramkale Köyü sınırları içinde yer almaktadır. Günümüzde Behramkale Köyü halkının yaşam alanı olan (Sonkaya, 2015: 42) bu antik kent, denizden 238 metre yükseklikte, Edremit Körfezi ve Midilli (Lesbos) Adası'na bakan sönmüş bir volkanın eteklerinde kurulmuş olup, Eski Çağ'ın ve bölgenin en önemli antik kentlerinden biridir (Kerimoğlu, 1995: 18).

Assos Antik Kenti, döneminin ünlü bir öğretim merkezi olarak bilinir. İlk Çağ'ın tanınan filozoflarından Aristoteles burada üç yıl yaşamış, bir felsefe okulu kurarak birçok alanda önemli araştırmalar yapmıştır (Sonkaya, 2015: 42). Antik Kent, yuvarlak şeklinde düzenlenmiş resmi ve sivil yapıların ortasına kurulmuş yüksek bir kayalık üzerindedir. Athena Tapınağı'nın bulunduğu yukarı şehir, kentin en yüksek noktasında yer alan akropolden oluşur. Bu bölge, surlarla çevrili savunma planı sayesinde antik çağda oldukça korunaklı bir alandır (Çapalov, 2010).

Bölgede yer alan, Antik Kent'in tarıma uygun toprakları sulayan Tuzla Çayı üzerinde, çeşitli dönemlere ait dört köprü bulunur; ancak bu köprülerden yalnızca Osmanlı dönemine ait Hüdavendigar Köprüsü hala kullanılabilmektedir. (Stupperich, 1991). Helenistik dönemden günümüze kadar sağlam bir şekilde korunmuş sur duvarlarına sahip olan Antik Kent, seksenli yıllarda sit alanı ilan edilmiştir. Bu yüzden sur duvarlarının dışında yeni bir mahalle oluşmaya başlanmıştır (Karahan vd., 1992).

2.3.4. Assos Antik Kentinin Geçim Kaynakları

Assos Antik Kenti, tarıma elverişli toprakları, tarihi ve doğal güzellikleri ile dikkat çeken bir bölgedir (Sonkaya, 2015: 42). Geçim kaynağı, bu zengin mirasın yanı sıra coğrafi konumuna ve yerel kaynaklara dayanan bölgenin en önemli geçim kaynağı, tarım faaliyetleridir. Antik Kent'in verimli toprakları, zeytin, üzüm ve tahıl gibi ürünlerin yetiştirilmesine olanak tanır. Özellikle zeytincilik, yerel halkın hem beslenmesinde hem de ekonomik gelir elde etmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Zeytin ve zeytinyağı, hem iç tüketim hem de ihracat için değerli ürünlerdir (Koçyiğit, 2013: 83).

Bunun yanı sıra, Antik Kent'te tarıma dayalı üretim ve yerel gıda ürünleri, turizmin artmasıyla birlikte daha fazla önem kazanmıştır. Ziyaretçiler, yerel lezzetleri deneyimlemek ve doğrudan çiftçilerden ürün satın almak için bölgeye akın etmektedir. Bu durum, bölgede tarım sektörünün gelişmesine katkı sağlarken, yerel ekonominin de canlanmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, tarım ve turizmin entegrasyonu, bölgede kırsal kalkınmayı destekleyen bir sinerji yaratmaktadır (Salcan, 2009: 4).

Turizm, Assos Antik Kenti'nin diğer önemli geçim kaynaklarından biridir (Yıldız: 2018: 174). Antik kalıntılar, güzel manzaralar ve kültürel etkinlikler, her yıl birçok turistin bölgeyi ziyaret etmesine neden olmaktadır. Bu da yerel işletmelerin, otellerin ve restoranların gelişimine katkı sağlamaktadır. Turizm sektörü, bilge açısından hem istihdam yaratmakta hem de yerel halkın yaşam standartlarını artırmaktadır. Aynı zamanda, kültürel mirası koruma çabalarına da destek vermekte, yerel halka kültürel değerlerini tanıtma fırsatı sunmaktadır. Turizm faaliyetleri bölge açısından ekonomik gelişmeyi önemli ölçüde etkilemeye devam etmektedir. Bölgedeki otellerin ve pansiyonların dolu olduğu yoğun sezonlarda köylüler, pansiyon fiyatına eşdeğer para kazanmak amacıyla evlerini kiraya vermektedirler. Ayrıca, turistik hediyelik eşya satışlarından ve yöresel halılardan elde edilen gelirler de yöre halkı için önemli bir turizm gelir kaynağıdır (Kerimoğlu, 1995).

Bununla birlikte, balıkçılık da Assos'un geçim kaynakları arasında yer almaktadır. Ege Denizi'ne olan yakınlığı, yerel halkın deniz ürünleri avcılığından faydalanmasını sağlamaktadır. Balıkçılık, Antik Kent açısından hem günlük ihtiyaçların karşılanmasında hem de ticari anlamda gelir elde edilmesinde önemli bir sektördür. Özellikle taze deniz ürünleri, hem yerel pazarlarda hem de turistler için cazip bir seçenek olarak öne çıkmaktadır (Arslan, 2008: 69).

Antik Kentin yöresi, hayvancılık için de çok uygun bitki örtüsüne ve coğrafi yapıya sahiptir; bu nedenle hayvancılık çok önemli bir gelir kaynağıdır. Kerimoğlu'na (1995) göre, bugün Assos Antik Kenti çevresinde zeytincilik ve hayvancılıkla birlikte sebze ve meyve yetiştiriciliği de başlıca tarım biçimidir. Antik Kenti'n kuzeyindeki verimli topraklarıyla Tuzla Çayı (Satniois Vadisi), Helenistik dönemden günümüze kadar kent için önemli bir zenginlik kaynağı olmuştur. Antik Kenti'n doğusunda yer alan Kadırga Koyu etrafındaki topraklar da tarıma oldukça uygundur. Bazı yerler nispeten düz olsa da, Antik Kent ve yakın çevresi genel olarak engebeli, dağlık bir coğrafi yapıya sahiptir. Toprak yapısı ve iklim koşullarının sadece zeytin yetiştiriciliğine değil, aynı zamanda bağcılığa da oldukça elverişli olması nedeniyle bu topraklar zeytinliklerle kaplıdır. Türkiye'nin en kaliteli zeytinyağı Assos Antik Kenti ile Küçükkuyu arasında yer alan zeytinliklerden üretilmektedir (Arslan vd., 2010).

2.3.5. Assos Antik Kentinin Kültürel Miras Öğeleri

Antik Kentin surları günümüze kadar çok iyi korunmuş olup yaklaşık 3 km. uzunluğundadır (Salcan, 2009: 5). Çevrenin içindeki yapılar arasında tiyatro, tapınak, agora ve spor salonu yer alır. Kentin tepesinde bulunan Athena Tapınağı da kültürel tarih için birinci sınıf, zamansız bir şaheserdir. Çok tipik ve heterojen olmadan restore edilmiş olmaları bakımından özel olan taş köy evleri de Assos Antik Kenti'nin önemli değerlerindendir (Sonkaya, 2015: 43).

Bunun dışında Antik Kent limanındaki iskele ve rıhtımın bugün hala küçük teknelere açık olması, antik çağlardan kalan tarihi değerler arasındadır (Özcan, 2020: 36). Geçmişte meşe palamudu deposu olarak restore edilen eski liman alanındaki yapılar, günümüzde turistik tesis olarak kullanılmaya devam etmektedir. Antik Kent bölgesinde antik çağlardan kalan yapıların yanı sıra çok sayıda Osmanlı eseri de bulunmaktadır. 14. yüzyıldan kalma Osmanlı eseri, Tuzla Çayı (Satnioenis Çayı) üzerine inşa edilmiş ve günümüze kadar ulaşmış sivri kemerli Hüdavendigar Köprüsü'dür. Orta çağ kulesinin karşısındaki antik şehir camisi de I. Mahmud dönemine (1362-1389) ait bir Osmanlı eseridir (Çanakkale-ayvacık.gov.tr, 2020).

Tarihi kültürel miras değerleri turizm pazarında bir çekim unsuru olarak çok önemlidir (Ayhan, 2024: 2865). Tüm bu tarihi değerler ve özellikle Antik Kent, turizm gelişimi için çok büyük öneme sahiptir. Hem yerel hem de yabancı turistler tarafından ilgi gören Assos Antik Kenti, antik çağlardan kalma bir şehir yerleşimi olması nedeniyle tamamen korunan bir alan olarak öne çıkmaktadır. Antik Kent, korunan ve değiştirilmeyen yerel yerleşim dokusu ve tarihi kalıntılarıyla birlikte kültürel miras değerleri açısından oldukça zengindir. Turizm için çekim, köy yerleşimlerinde geçmişin kültürel değerlerinin yansıtılması ve yerel halkın kültürel miras değerlerini yaşatmaya yardımcı olan zeytincilik, tarım, yerel el sanatları, halı dokumacılığı vb. yapmaya devam etmelerinden kaynaklanmaktadır (Arslan, 2008: 68).

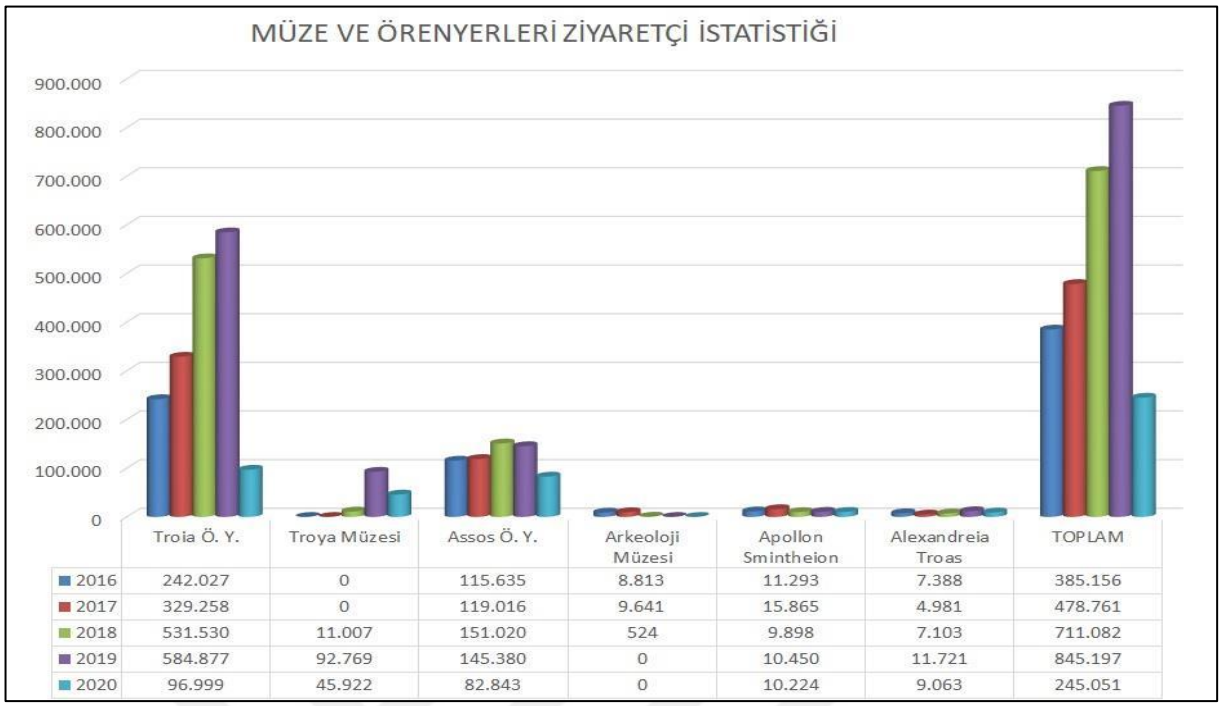
Bölgenin kültürel ve tarihi değerlerinin dışında doğal miras değerleri de turist çekebilecek kapasitededir (Gözüm vd., 2015: 137) Assos Antik Kenti'nin de içerisinde yer aldığı bölge, Bakanlık tarafından belirtilen özelliklere göre değerlendirildiğinde, bu bölgenin

doğal miras değerleri açısından da son derece önemli ve zengin olduğu anlaşılmaktadır. Dünyanın sayılı oksijen rezervlerinden biri olan Kaz Dağları'nın eteklerinde yer alan Antik Kent, hemen hemen her mevsim turist ağırlayabilmektedir (Arslan vd., 2010).

Özetle, bozulmamış atmosferi, korunan doğal güzellikleri ve devam eden köy yaşamı ile Assos Antik Kenti, turistik çekiciliğini artırmaya devam etmektedir. Ancak, tüm bu değerlerin sürdürülebilirliğini sağlamak için turizm faaliyetlerinin planlı ve kontrollü bir şekilde gerçekleşmesi gerektiği gerçeği de göz ardı edilmemelidir.

2.3.6. Assos Antik Kentinin Turizm Potansiyeli

Türkiye'de turizmin canlanmaya başladığı 1970'li yıllarda tatil beldesi olarak tanıtılan Assos Antik Kenti, çok sıkı bir şekilde korunduğu için (Arkitekt, 1992) son modern tatil cennetlerinden biri olmayı iyi bir şekilde başarmıştır. Coğrafi olarak İstanbul'a da çok yakın olan Antik Kent günümüzde, hafta sonu kaçamağı için şehirlilerin tercih ettiği bir yerdir. Daha önceleri bir otelden lüks beklentisi olan misafirleri memnun etmeyen Antik Kenti'n yapısı, günümüzde turistlerin bölgede yer bulma yönündeki değişen talepleri nedeniyle baskı görmektedir (Balıkçıoğlu, 1994). Bugün, giderek artan turistik bir değere sahip olan Antik Kent, deniz-kum-güneş turizminin yanı sıra kültür turizmi için de önemli bir bölge olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, artan turist potansiyelinin bölgeye gösterilen turistik önemi artırdığı anlamına da gelmektedir. Bir bölgeye ilgi ne kadar yüksekse, o bölgenin turizm geliştirme ve planlama ihtiyacı, çevreyi korumak adına bir o kadar daha artar. Bölgedeki turizm faaliyetleri, ancak planlı turizm geliştirme ile olumlu sonuçlar üretebilir. Böylece, turizmin sağladığı olumlu etkiler, bölgeye olumlu olarak yansımaya devam edecektir (Yallagöz, 2010: 42).

	Troia Ö. Y.	Troya Müzesi	Assos Ö. Y.	Arkeoloji Müzesi	Apollon Smintheion	Alexandreia Troas	TOPLAM
2016	242.027	0	115.635	8.813	11.293	7.388	385.156
2017	329.258	0	119.016	9.641	15.865	4.981	478.761
2018	531.530	11.007	151.020	524	9.898	7.103	711.082
2019	584.877	92.769	145.380	0	10.450	11.721	845.197
2020	96.999	45.922	82.843	0	10.224	9.063	245.051

Şekil 4. 2016-2020 yılları arasında Müze ve Örenyeri Ziyaretçi İstatistiği

Kaynak: (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Assos Antik Kenti, daha çok hafta sonu tatilleri ve kısa geziler için ziyaretçiler tarafından tercih edilen bir alandır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, bölgedeki turizm faaliyetlerinin çok sınırlı olmasıdır. Turistik faaliyetlerin düşük seviyede olmasının bir diğer nedeni de bölgedeki doğal ve kültürel miras değerlerinin korunmasıdır. Bölgedeki temel turistik faaliyetler, dalış ve avcılıktan oluşmaktadır. Ancak Antik Kent'e gelen ziyaretçilerin çoğu, ya yüzerek ya da çevre ve tarih gezilerine katılarak, bölgenin tarihi dokusuyla baş başa kalmayı tercih etmektedir. Antik Kent'teki tüm sosyal aktiviteler, bölgedeki yerel halkın yaşamının devamıdır (Kerimoğlu, 1995).

2.3.7. Turizmin Assos Antik Kenti Üzerindeki Etkisi

Assos, tarihi ve kültürel zenginlikleri ile ünlü bir antik kenttir ve son yıllarda artan turizm faaliyetleri, bölgenin ekonomik ve sosyal yapısını önemli ölçüde etkilemiştir (Karahan vd., 1992). Özellikle antik kalıntıları, güzel manzaraları ve Ege Denizi'ne olan yakınlığı ile turistlerin ilgisini çeken Assos Antik Kenti, bu yönleriyle hem yerel hem de yabancı ziyaretçileri cezbetmektedir. Turizm, bölgenin ekonomik kalkınmasına katkı

sağlarken, yerel işletmelerin gelişmesini ve istihdamın artmasını da beraberinde getirmiştir. Restoranlar, oteller ve hediyelik eşya dükkanları gibi işletmeler, turistlerin harcamaları sayesinde büyüme fırsatı yakalamaktadır (Stupperich, 1991).

Ancak turizmin Antik Kent üzerindeki etkileri sadece ekonomik boyutla sınırlı değildir. Artan turist sayısı, bölgenin kültürel mirasının korunmasına yönelik farkındalığı artırmıştır (Çapalov, 2010). Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları, turizmin bölgede sağladığı bu farkındalığı değerlendirerek, antik kalıntıların ve tarihi yapıların korunması için çeşitli projeler geliştirmektedir. Bu bağlamda turizm gelirleri, hem koruma çalışmalarını desteklemek hem de kültürel etkinliklerin düzenlenmesi için kullanılmaktadır. Turizm sayesinde, Antik Kentin tarihi ve kültürel kimliği daha fazla tanınmakta, böylece bölge hem yerel halk hem de ziyaretçiler için zengin bir deneyim sunmaktadır (Balıkçıoğlu, 1994).

Ancak turizmin bölge açısından yarattığı bazı zorluklar da vardır. Özellikle yoğun sezonlarda artan turist trafiği, yerel yaşam üzerinde baskı oluşturabilmekte; doğal alanların tahribatı, altyapı sorunları ve çevresel kirlilik gibi sorunlar baş gösterebilmektedir. Bu nedenle, sürdürülebilir turizm uygulamalarının benimsenmesi, bölgenin uzun vadede korunması açısından hayati bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, özellikle yerel yönetimlerin ve toplulukların, turizmin olumsuz etkilerini minimize etmek için planlamalar yapması gerekmektedir. Böylece, doğru yönetim stratejileri ile hem turizmden elde edilen faydaların artırılması sağlanılabilecek hem de bölgenin doğal ve kültürel zenginlikleri korunur kılınabilecektir.

Assos Antik Kentinde turizmin etkisi, ekonomik kalkınma ve kültürel farkındalık açısından olumlu sonuçlar doğurmakta; ancak Antik Kentin sürdürülebilirlik anlayışı ile yönetilmediği takdirde çeşitli sorunlara yol açabildiği görülmektedir (Kerimoğlu, 1995). Bu nedenle, hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin, Antik Kentin zengin tarihine ve doğal güzelliklerine sahip çıkması, bu eşsiz kentin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

Özetle, turizmin Assos Antik Kenti üzerindeki etkileri, hem ekonomik hem de sosyal boyutlarıyla incelenebilir. Tarihi ve kültürel zenginlikleri ile bilinen bir destinasyon olarak Antik Kentteki turizm uygulamalarının yerel ekonomiye katkıları istatistiksel olarak da gözlemlenmektedir (Stupperich, 1991). Antik Kentteki turizm, yerel işletmelerin

büyümesini ve yeni iş fırsatlarının ortaya çıkmasını kolaylaştırarak, bölgenin ekonomik gelişimini iyileştirmektedir. Öte yandan Antik Kentte turizmin büyümesi, yerel toplulukların sosyalleşmesini de etkilemekte ve kültürel değişimin korunmasına yönelik çabalar hızla artmaktadır. Bu bağlamda, turizm, yerel halkın kültürel değerlerini tanıtma ve koruma konusunda bir araç olarak işlev görmektedir (Arslan vd., 2010). Yeni restore edilen tarihi yapıların turistik tesis olarak kullanılmaya hazır olması ve bu yapıların yaşamsal faaliyetlerinin devam etmesinin sağlaması, Antik Kentte turizmin en önemli olumlu etkilerinden biridir (Yallagöz, 2010: 42). Turizm sayesinde Antik Kentin tarihi ve kültürel miras değerleri korunmakta ve sürdürülebilir bir şekilde yaşatılmaktadır. Yine, turizm aracılığıyla yerel halkın yaşam tarzı ve somut olmayan kültürel miras değerleri de güçlenmekte ve bu unsurlar turizm yoluyla farklı kitlelere tanıtıldıkça ziyaretçilerin de daha fazla dikkatini çekmektedir (Uzun, 2020).

2.3.8. Turist-Yerel Halk Etkileşimi ve İlgili Çalışmalar

Turist-yerel halk etkileşimi, hem kültürel alışveriş hem de ekonomik faydalar açısından büyük bir öneme sahiptir (Andereck, 2005). Turistler; ziyaret ettikleri bölgelerde yerel gelenekleri, mutfakları ve yaşam tarzlarını deneyimleyerek farklı bir perspektif kazanırken, yerel halk da bu etkileşim sayesinde kültürel mirasını paylaşma fırsatı bulmaktadır. Bu tür etkileşimler, yerel ekonomiye katkı sağlar; çünkü turistlerin harcamaları, zanaatkarlar, restoran sahipleri ve diğer yerel işletmeler için önemli bir gelir kaynağı oluşturur (Şentürk, 2019). Ancak, bu etkileşimin dengeli bir şekilde gerçekleşmesi önemlidir. Aksi takdirde, yerel kültürlerin turistik objelere dönüşmesi ve otantikliğinin kaybolması gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilir. Yerel halk, kendi kültürlerini ve değerlerini korumak adına turistlerle sağlıklı ve saygılı bir iletişim kurmalıdır. Bu bağlamda, eğitim programları ve bilinçlendirme çalışmaları hem turistlerin hem de yerel halkın karşılıklı anlayışını artırmada önemli bir rol oynar (Arkitekt, 1992).

Turist-yerel halk etkileşimi, karşılıklı saygı ve anlayış temelinde şekillendiğinde hem kültürel zenginlikleri artırır hem de ekonomik kalkınmayı destekler (Çelikkanat, 2015). Bu süreçte, her iki tarafın da birbirinin değerlerine duyduğu saygı, kalıcı ve olumlu bir etkileşim oluşturur. Bu etkileşimde, turizm deneyiminin önemli bir parçası olarak hem yerel halktan

kültürel alışverişe hem de karşılıklı anlayışa katkı mevcuttur. Bu etkileşim ayrıca, yerel kültürlerin daha iyi anlaşılmasına ve yerel halkın da turizmden ekonomik ve sosyal fayda sağlanmasına imkân tanımaktadır. Bu özelliği ile turist-yerel halk etkileşimi, turizm deneyimlerinin zenginleşmesine ve yerel toplulukların güçlenmesine katkı sağlar (Okuyucu ve Somuncu, 2012).

Thomas (2013) tarafından yapılan araştırmada, yerel halkın turizm planlaması ve gelişim sürecine katılması için eğitim ve desteğin sürdürülmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Güçlü bir topluluğun yerel kaynaklar üzerinde daha fazla kontrol sahibi olabileceği ve sürdürülebilir kalkınmaya erişimde daha etkili olabileceğinin belirtildiği çalışmada bu tür katılımların, yerel halkın turizmden daha fazla yararlanmasını teşvik edeceği ve toplumsal dayanışmayı güçlendireceği ifade edilmiştir.

Khazaei ve diğerleri (2015) ise, kitle turizminin gelişimindeki artışı incelemiş, yerel kitlesel turizmin geniş kitlelere dahil edilmesinin, ziyaretçilerin ilgi ve beklentilerinin daha iyi desteklenmesine yardımcı olduğunu belirtmişlerdir ve bu durum, yerel halkın turizm faaliyetlerinde daha aktif bir rol oynadığını ve bu sayede turizmin daha sürdürülebilir ve adil bir şekilde ilerlediğini göstermektedir.

Fan ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan çalışmada, yerel halkla iletişim kurma motivasyonlarının sadece seyahat bilgilerini toplamakla sınırlı olmadığı, aynı zamanda yeni yerlerle bağ kurma amacı da taşıdığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda, yerel halkın sosyal bağları, seyahat deneyimlerini zenginleştirmede önemli bir rol oynamaktadır. Araştırma, pasif dinlenmenin yerel halkla etkileşimde daha fazla kısıtlamaya neden olduğunu ve bu kısıtlamaların, iletişimin devam ettiği ve yerel kültür algılarının şekillendiği durumları oluşturduğunu vurgulamaktadır (Arslan, 2023).

Okutan (2023) tarafından yapılan çalışmada, yerel halk ile ziyaretçiler arasındaki iletişimin destinasyon imajı üzerindeki olumlu etkileri vurgulanmıştır. Yerel halkla kurulan iletişimin, zayıflayan duygusal bağları güçlendirdiği ve destinasyon imajını olumlu yönde etkilediğinin belirtildiği çalışmada, yerel halkın turizm deneyiminde oynadığı rolün yalnızca hizmet sunmakla sınırlı olmadığı, aynı zamanda algıları şekillendiren bir faktör olduğu da ifade edilmiştir.

Kuang (2023) ise çalışmasında, yerel halkın turizm etkinliklerine katılmalarının yaşam standartlarını iyileştirme ve toplumsal gelişimi artırma konusunda büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Ancak, bu süreçteki adımların dikkatle planlanması gerektiğinin vurgulandığı çalışmada, yerel halkın turizm etkinliklerine katılımlarının, ekonomik fayda sağlama açısından önemli fırsatlar sunduğu belirtilmiştir.

Mugizi ve arkadaşları (2017), yerel toplulukların turizmdeki katılımlarını incelemiş ve yerel halkın turizm etkinliklerine katılmasının, ekonomik faydalar gösterdiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, yerel halkın ekonomik faydaları, katılım motivasyonlarını artırmakta ve bu durum, turizm endüstrisinin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır (Ören ve Ören, 2020). Sonuç olarak, turist- yerel halk etkileşimi, hem ekonomik hem de sosyal açıdan önemli taşınabilirler sunmakta ve yerel toplulukların güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, turizmin ve sistemin yerel olarak güçlendirilmesi ve güçlendirilmesi, sürdürülebilir ekonomik büyümenin gözlenmesi ve kritik açıdan bakıldığında kritik bir çalışmaya sahiptir.

Turist- yerel halk iletişimi, turizm endüstrisinin sürdürülebilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir. Yerel halkın turizme yönelik tutumları, hem turistlerin deneyimlerini iyileştiren hem de yerel kültürün korunmasını sağlayan önemli bir faktördür. Unurlu'nun (2022) araştırmasında, yerel halkın yaşadıkları yere yönelik duygusal ve psikolojik bağlılıklarının, turizmin sürdürülebilirliğini doğrudan etkileyen önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Ayazlar'ın (2017) araştırmasında, yerel halkın turist deneyimlerinin önemli bir parçası olduğu belirtilmiştir. Yerel halkın turizmde "istekli partnerler" olarak rol almasının, turist- yerel halk etkileşiminde karşılıklı yararlar sağlamak için gerekli olduğu ifade edilmiştir.

Çakmak ve Kurnaz (2020), yaptıkları çalışmada rehberlerin yerel kültürü tanıtma ve onların deneyimlerini zenginleştirme konusundaki rollerine dikkat çekmektedir. Rehberler, yerel kültürel miraslarını ve gelenekleri aktarmak için kritik bir rol üstlenmektedir. Bu şekilde, yerel halkla olan etkileşimleri, hem kültürel alışverişi artırmada hem de yerel halkın korunmasına katkı sağlamıştır. Olcay ve diğerleri (2015), profesyonel turist rehberlerinin yerel halk tarafından nasıl değerlendirildiğini incelemiş ve içtenlik özelliklerinin, yerel

halkla etkileşimlerinin olumlu yönde değişmeye başladığının sonucuna varmıştır. Yerel halk arasındaki iletişim, sadece kültürel alışverişle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda ekonomik ve sosyal boyutları da içermektedir. Homsud'un, yerel halkın turizme yönelik tutumlarının, turizmden sağlanan ekonomik faydalarla doğrudan orantılı olduğunu belirtmiştir. Yerel halk turizmi desteklediğini, turizmin yerel ekonomiye olan katkısını arttırdığını ve bu durum, yerel halkın turizmle olan ilişkisini daha çok güçlendireceğinin sonucuna varmıştır (Homsud, 2017). Bunun yanı sıra, Eusébio ve Carneiro (2012), turist ile yerel halk arasındaki sosyal etkileşimin, turist memnuniyeti ve sadakati üzerinde olumlu bir etki yarattığını vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, turist-yerel halk etkileşimi, sürdürülebilir turizmin temel taşlarından biridir. Yerel halkın tutumu, turist deneyimlerini şekillendirmekte ve kültürel mirasın korunmasına katkı sağlamaktadır.

2.3.9. Tekrar Ziyaret Etme Niyeti ve İlgili Çalışmalar

Turistlerin bir destinasyonu tekrar ziyaret etme niyeti, turizm endüstrisi için kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadı (Odabaşı ve Barış, 2002). İlk ziyaretin deneyimi, duygusal bağlar, memnuniyet düzeyi ve yerel kültürle kurulan etkileşimler, bir destinasyonun uzun vadeli başarısını belirleyen faktörlerdendir. Bir destinasyonu ilk kez ziyaret eden bir turist, gittiği destinasyonun sunduğu hizmetlerin kalitesinden, doğal güzellikleri ve kültürel zenginliklerinden etkilendiğinde, bu deneyim onun zihninde kalıcı bir iz bırakır. Olumlu bir deneyim, gelecekteki ziyaretlerde aynı destinasyonun tercih edilme olasılığını artırırken, negatif bir deneyim ise tam tersine yol açabilir. Bu nedenle, turizm işletmeleri ve yerel yönetimler, turist memnuniyetini artırmak adına sürekli olarak hizmet kalitesini iyileştirmeye yönelik çaba göstermelidir (Çetin ve Perçin, 2021).

Ayrıca, bir destinasyonun sunduğu çeşitli aktiviteler, etkinlikler ve sosyal ortamlar, turistlerin tekrar ziyaret etme niyetlerini doğrudan etkileyebilmektedir (Pratminingsih vd., 2014). Özellikle yerel kültür ve geleneklerin aktif bir şekilde sergilendiği festivaller, sergiler ve atölye çalışmaları, turistlerin bu deneyimleri tekrar yaşama arzusunu pekiştirir. Sosyal medya ve dijital platformlar aracılığıyla yapılan paylaşımlar, bu tür deneyimlerin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlar ve potansiyel ziyaretçilerde merak uyandırabilir. Dolayısıyla, hem yerel halkın hem de turizm işletmelerinin turistlerle etkileşim kurarak onların

deneyimlerini zenginleştirmeleri, tekrar ziyaret niyetini artırmada etkili bir stratejidir (Bekar vd., 2017).

Bir başka önemli unsur, turistlerin ziyaret ettikleri destinasyonlarda duygusal bağlar kurmasıdır (Akbolat ve Durmuş, 2017). Özellikle, yerel halkla kurulan sıcak ve samimi ilişkiler, turistlerin o destinasyona duyduğu duygusal bağlılığı güçlendirir. Yerel halkla yapılan etkileşimler, turistlerin sadece o destinasyonu değil, aynı zamanda oradaki yaşamı da deneyimlemelerini sağlar. Bu tür duygusal bağlar, turistlerin o bölgeyi tekrar ziyaret etme motivasyonunu artırır. Yerel halkın misafirperverliği, turistlere kendilerini özel hissettirerek, unutulmaz anılar biriktirmelerine yardımcı olur. Turistlerin bu anıları, gelecekteki ziyaretleri için bir çekim noktası oluşturur (Umur ve Eren, 2016).

Sonuç itibariyle, turistlerin tekrar ziyaret etme niyetinin, birçok faktörün etkileşimi sonucunda şekillendiği belirtilebilir. İlk ziyaretin sunduğu deneyim, sosyal etkileşimler, yerel kültürle kurulan bağlar ve hizmet kalitesi, bu niyetin temel taşlarını oluşturur. Turizm destinasyonlarının sürdürülebilir bir başarıya ulaşması için, turist memnuniyetine odaklanılması ve yerel kültürün zenginliklerinin ön plana çıkarılması gerekmektedir. Bu sayede hem turistler hem de yerel halk, karşılıklı kazanımlar elde ederek daha tatmin edici bir turizm deneyimi yaşayabilir.

2.3.10. Tekrar Ziyaret Etme Niyetine İlişkin Çalışmalar

Rittichainuwat ve diğerleri (2002) tarafından yapılan çalışmada, Tayland'ı ziyaret eden turistlerin memnuniyet düzeyleri, bu ülkeyi ilk kez ziyaret edenlerle tekrar ziyaret eden bireyler arasındaki memnuniyet farkları ve demografik faktörlerin gezi memnuniyeti üzerindeki etkileri ve bu memnuniyetin tekrar ziyaret etme niyetine etkisinin gözlemlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, bölgeyi ilk kez ziyaret eden turistler ve tekrar ziyaret eden turistlerin memnuniyet düzeylerinde önemli farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, bölgedeki hizmet kalitesi, tesis imkanları ve cafe, bar, restoran işletmelerinin hizmet düzeyini artırmasının, turistlerin tekrar ziyaret etme niyetlerini artırdığı gözlemlenmiştir.

Lau ve McKercher'ın (2004) incelediği çalışmada, Hong Kong'u destinasyon olarak ilk defa ziyaret eden turistler ile tekrar ziyaret eden turistler arasındaki sadakat kaynakları

ve tekrar ziyaret etme niyetinin etkileri araştırılmaya odaklanılmıştır. Araştırma bulguları, bu iki katılımcı grubu arasında farklı motivasyon özelliklerinin mevcut olduğunu göstermektedir. Araştırmanın bulguları, destinasyona ilk kez gelen turistlerin genellikle bölgenin cazip özelliklerini keşfetme motivasyonuyla hareket ettiğini ortaya koymaktadır. Diğer yandan, Hong Kong'u daha önce ziyaret eden turistlerin ise destinasyonu sonraki ziyaretlerinde alışveriş, yerel restoranlarda yemek yeme veya aileleri ve arkadaşlarıyla zaman geçirme gibi faaliyetleri tercih ettikleri tespit edilmiştir. Tekrar ziyaret eden turistlerin bölgenin turizm ekonomisine daha fazla katkı da bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Jang ve Feng (2007) tarafından yapılan çalışmada, Kanada'yı ziyaret eden Fransız turistlerin memnuniyet seviyeleri ve destinasyonu kısa, orta ve uzun vadede tekrar ziyaret etmelerini etkileyen motivasyon unsurları araştırılmıştır. Araştırma sonuçları, memnuniyeti yüksek olan turistlerin Kanada destinasyonunu kısa vadede, yenilik arayışında olan turistlerin ise Kanada destinasyonunu orta ve uzun vadede tekrar ziyaret etme eğiliminde olduğunu ortaya koymuştur.

Seçilmiş (2012)'nin çalışmasında, termal turizm destinasyonlarının bağlı müşteri oluşturma potansiyelini değerlendirerek, ziyaretçilerin Sakarıılıca kaplıcalarında verilen mal ve hizmetlerin kalitesini ve memnuniyet algısının tekrar ziyaret etme niyeti üzerindeki önemini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Sakarıılıca'yı ziyaret eden yerel turistlerin destinasyon ölçeğindeki memnuniyetleri dört farklı boyutta incelenmiş ve bu boyutların tekrar ziyaret etme niyeti ile ilişkileri bir araştırma modeli aracılığıyla test edilmiştir. Memnuniyet ile ilgili boyutlar; tesisten beklenen genel nitelikler, turistlere yaklaşım, hizmet kalitesi ve destinasyon kimliği olarak belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, tesislerin genel nitelikleri hizmet kalitesi anlamında müşteriyi en az tatmin eden boyut olarak görülmüştür. Korelasyon ve regresyon analizleri, "memnuniyet" ile "tekrar ziyaret niyeti" arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Memnuniyet açısından tekrar ziyaret niyetini en fazla etkileyen boyut ise "turistlere karşı tutum" (r=0,166) olarak belirlenmiştir. Ayrıca, "tekrar ziyaret niyeti"nin "medeni durum", "yaş", "eğitim durumu" ve "meslek" gibi demografik özelliklere göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Acar'ın (2016) yapmış olduğu araştırmada, Türkiye'deki yavaş şehirleri ziyaret eden turistlerin yavaş şehir seçme nedenleri, memnuniyet düzeyleri ve tatil deneyimlerinin tekrar

ziyaret etme niyetini nasıl etkilediğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda turistlerin yavaş şehirleri tekrar ziyaret etme niyetleri ile memnuniyet düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, turistlerin yavaş şehirleri tercih etme nedenleri, memnuniyet seviyeleri ve tekrar ziyaret etme niyetlerinin turist gruplarına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Yüce ve diğerleri (2019) tarafından yapılan çalışmada, destinasyon imaj algısının bireylerin tekrar ziyaret etme niyetine olan etkileri araştırılmıştır. Çalışma kapsamında Doğu Ekspresi ile Kars ilini ziyaret eden turistler ve destinasyon imajı arasındaki ilişki; cinsiyet, ziyaret saatleri ve ziyaret nedenleri gibi demografik değişkenler üzerinden incelenmiştir. Çalışma sonucunda konfor/güvenlik", "ilgi/macera" ve "doğal yapı imajı" alt boyutlarının, turistlerin tekrar ziyaret niyetlerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Kocatürk ve Artuğer (2019) tarafından yapılan çalışmada, çekici seyahat motivasyonlarının yabancı turistlerin tekrar ziyaret niyetlerine olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, Haziran-Ağustos 2017 tarihleri arasında Muğla'nın Marmaris ilçesini ziyaret eden yabancı turistler "İngiliz, Danimarkalı, Rus, İsviçreli, Alman, Hollandalı ve diğerleri" ile yapılmıştır. Sonuçlar, çekici seyahat motivasyonlarının, yabancı turistlerin tekrar ziyaret etme niyetleri üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Özellikle "fiyat" unsurunun, turistlerin Marmaris'i tekrar ziyaret etmelerinde önde gelen çekici faktör olduğu belirtilmiştir. Çalışma sonucunda, Marmaris'teki uygun fiyatlı konaklama olanaklarının, turistlerin tekrar ziyaret niyetlerinde olumlu bir rol oynadığı belirtilmiştir.

Aksöz ve Çay (2022) tarafından yapılan araştırmada; Eskişehir ilinde bulunan müzeleri daha önce ziyaret eden yerel turistlere anket yapılmış ve müze ziyareti ve gerçek destinasyon deneyimleri sonrasında elde edilen hizmet kalitesi puanlarının tekrar ziyaret etmede rol oynayıp oynamadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, sunulan kaliteli müze hizmeti ve destinasyon imajının tekrar ziyaretleri etkilediği sonucuna varılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın amacı ve önemi, araştırmanın sınırlılıkları, evren ve örneklem, veri toplama teknikleri, araştırmanın hipotezleri, araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik ve veri analizine dair bilgiler içermektedir; bu bölümün devamında çalışmanın bulguları bulunmaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, sürdürülebilir kültür turizmi bağlamında turist-yerel halk etkileşiminin tekrar ziyaret etme niyetine olan etkisini incelemektir. Bu çalışma, turizmin sürdürülebilirlik perspektifinden, turist-yerel halk etkileşiminin hem kültürel hem de ekonomik boyutlarını ele almıştır. Çalışma kapsamında özellikle, turist-yerel halk etkileşiminin, ziyaretçiler üzerinde nasıl bir izlenim bıraktığı ve bu etkileşimlerin bir sonraki ziyaret kararlarına nasıl yansıdığı araştırılmıştır. Ayrıca, turist-yerel halk etkileşiminin sürdürülebilir turizmin gelişimine nasıl katkı sağladığı da araştırmanın bir diğer önemli amacıdır.

Araştırma örnekleminde Assos Antik Kenti, Türkiye'deki önemli kültürel ve tarihi değerleri barındıran bir turizm destinasyonu olması nedeniyle tercih edilmiştir. Antik Kentin, yerel halkın geleneksel yaşam tarzını koruması ve tarihi mirasını sürdürülebilir bir şekilde tanıtması, bu çalışmanın özgünlüğünü artırmaktadır. Assos Antik kenti ile ilgili alanyazın incelendiğinde, Antik Kenti'n arkeolojik değerleri ve yerel halkın turizm tutumları konularına yönelik çalışmaların (Uzun, 2020; Şıttak, 2021) yapılmış olduğu görülmektedir. Ancak, Antik Kente yönelik turist ve yerel halk etkileşimi ve tekrar ziyaret etme niyetleri üzerine yapılan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla, araştırmanın diğer bir amacı ise Assos Antik Kenti özelinde sürdürülebilir kültür turizmi kapsamında turist-yerel halk etkileşimi ve tekrar ziyaret etme niyeti konusuna yönelik alanyazına katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır. Buna ek olarak, araştırma sonuçlarının bölgede bulunan kaynakların doğru yönlendirilmesi ve kullanılması ile turist memnuniyetinin sağlanması noktasında işletmelere, ilgili kurum ve kuruluşlara ve turizm uygulayıcılarına yol göstermesi bağlamında ayrıca önem arz ettiği belirtilebilir.

3.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sadece Assos Antik Kenti üzerinden gerçekleştirilmiş olup, bölgedeki diğer turistik destinasyonlar ve bu destinasyonların yerel halkla etkileşimlerindeki farklılıkların göz önünde bulundurulmaması, araştırmanın ilk sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu nedenle, bulgular yalnızca Assos Antik Kenti'ne özgü olup, diğer bölgelerdeki benzer etkileşimlerin etkisini genellemek sınırlı olacaktır. Bir diğer kısıtlama ise, araştırmanın veri toplama sürecinin sadece belirli bir zaman dilimiyle sınırlı olmasıdır. Bu bağlamda mevsimsel değişiklikler, turizm yoğunluğundaki dalgalanmalar, katılımcıların bireysel tutum ve davranışları, araştırmanın sonuçlarını etkileyebilir. Öte yandan araştırma verileri, yüz yüze ve anket formu yöntemi aracılığıyla toplandığından, bu verilerin kişisel algı ve deneyimlere dayalı olması, objektiflik açısından bir sınırlama oluşturabilir. Son olarak, araştırma, yalnızca turistlerin tekrar ziyaret etme niyetine odaklanmış olup, etkileşimin uzun vadeli etkileri veya yerel halk üzerindeki sonuçları üzerinde bir inceleme yapmamaktadır. Bu durum, etkileşimin tüm boyutlarını kapsayan daha geniş bir çalışma için sınırlılık teşkil etmektedir.

3.2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın amacı, sürdürülebilir kültür turizmi kapsamında Assos Antik Kenti'nin de içerisinde yer aldığı Assos bölgesini ziyaret eden turistler ile bölge halkının birbirleriyle olan etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin turistlerin tekrar ziyaret etme niyetine etkisini değerlendirmektir. Dolayısıyla araştırmanın evrenini, Assos bölgesini ziyaret eden turistler ve bölgede yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, evrenin büyüklüğünün belirlenebilmesi için Türkiye İstatistik Kurumu'ndan Behramkale Köyü nüfusunun 667 kişi olduğu bilgisi edinilmiş ancak 18 yaş üzeri bireylerin ayrımı yapılmadığı için Assos bölgesinin bağlı olduğu Behramkale Köyü Muhtarlığı'ndan bölgede yaşayan yerel halk ile ilgili istatistiki bilgiler elde edilmiştir (tuik.gov.tr). Buna göre 2019 yılında söz konusu aylarda Assos bölgesinde ikamet eden 18 yaş üzeri birey sayısı 550 kişidir. Araştırmanın verileri, 22 Haziran 2024-10 Eylül 2024 tarihleri arasında Assos bölgesinde anket formu aracılığıyla yüz yüze görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Çalışma kapsamında, merkezi limit teoremine göre örneklem sayısının en az 384 (Johnson ve Wichern, 1992;

Özdamar, 2003) olması koşulundan yola çıkılarak, yüz yüze görüşme aracılığıyla katılımcılara toplamda 550 adet anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Örneklem, bölgeyi ziyaret eden olmak toplam 300 turist ve 250 yerel halk katılımcısından oluşmaktadır. Ancak, analizler için geçerli kabul edilen veri sayıları 277 turist anketi ve 241 yerel halk anketi olarak belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca toplamda 23 adet turist ve dokuz adet yerel halk anketi çeşitli nedenlerle (yanlış ve eksik doldurma) geçersiz olarak değerlendirilmiştir.

3.2.2. Veri Toplama Tekniği

Araştırmada verilerin toplanmasında yüz yüze anket yöntemi tercih edilmiştir. Anket formu (EK-1), beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, katılımcıların tanımlayıcı özelliklerini tespit etmeye yönelik beş adet soru (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu ve aylık gelir durumu) yer almaktadır. İkinci bölümde yerel halk-turist etkileşimini belirlemeye yönelik Edis (2013) tarafından geliştirilen Turist-Yerel Halk Etkileşim Kalitesi ölçeği, beş madde olarak yer almaktadır. Üçüncü bölümde Choi ve Sırakaya (2005) tarafından geliştirilen ve Arslan Ayazlar (2017) tarafından Türkçeye çevrilen Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeği (SUS-TAS) kullanılmıştır. SUS-TAS ölçeği, yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır ve toplamda yedi boyut; Algılanan sosyal maliyetler (8 madde), Çevresel sürdürülebilirlik (9 madde), Uzun dönem planlama (7 madde), Algılanan ekonomik faydalar (7 madde), Toplum merkezli ekonomi (5 madde), Ziyaretçi memnuniyeti (4 madde) ve Topluluk katılımı (4 madde) ve 44 maddeden oluşmaktadır. Dördüncü bölümde turist-yerel halk etkileşimini belirlemeye yönelik Çetin (2009) tarafından geliştirilen ve yedi maddeden oluşan Turist-Yerel Halk Etkileşimi ölçeği kullanılmıştır. Son olarak beşinci bölümde tekrar ziyaret etme niyetine yönelik Karali (2023) tarafından geliştirilen ve üç maddeden oluşan Tekrar Ziyaret Etme Niyeti ölçeği kullanılmıştır.

Çalışma kapsamında kullanılan bütün ölçekler, 5'li Likert (1= Hiç katılmıyorum ve 5= Tamamen katılıyorum) ölçeği şeklinde anket formuna eklenmiştir. 5'li Likert Ölçeğinde yer alan puanlama sistemi, katılımcıların ifadelere olan pozitif veya negatif katılım gücünü göstermektedir (Karasar, 2009: 143; Bedük, 2019).

3.2.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma hipotezleri, ilgili alanyazındaki çalışmalara ve bu bölüme kadar aktarılan kuramsal teoriye dayandırılmıştır. Bu kapsamda ilgili çalışmalar aşağıda sunulmuştur:

Tayfun (2002), Nevşehir'in turistik (Ürgüp) ve turistik olmayan (Acıgöl) ilçelerinde yaşayan 18 yaş üstü yerel halkın turistlerle etkileşimlerini ve turizme bakış açılarını incelemiştir. Araştırmada, Ürgüp'teki yerel halkın yabancı dil bilgisi ve turizm bilincinin Acıgöl'dekilere kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, her iki bölgede de turistlerin destinasyona olan olumlu etkilerinin benzer şekilde algılandığı tespit edilmiştir.

Tayfun ve Kılıçlar (2004), Alanya (turistik) ve Gazipaşa (turistik olmayan) ilçelerinde yaşayan yerel halkın dış kaynaklı turizme bakış açılarını incelemiştir. Araştırmada, her iki ilçedeki yerel halkın turizme bakış açıları arasında bazı farklılıklar olsa da turistlerin bölgeye yatırım yapılmasını sağlaması, iş imkânı yaratması, çevre kirliliğini artırması, fiyat artışlarına neden olması ve geleneklerin bozulması gibi konularda benzer bakış açıları olduğu sonucuna varılmıştır.

Alaeddinoğlu (2007), Van yerel halkının turizme ve turistlere karşı tutumlarını incelemiştir. Araştırmada, turizm planlamasının yapılması ve yerel halkın bu süreçte yer almasının önemine dikkat çekilmiştir. Ayrıca, Van halkının turizme bakış açısının oldukça olumlu olduğu, bu kapsamda gerçekleştirilmesi planlanan çeşitli faaliyetlere destek verecekleri ancak fiyat artışlarına ilişkin endişelerinin olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, yerel halkın turizmin söz konusu olumsuz etkilerine rağmen ekonomik faydalar sağlayacağına inandıkları görülmüştür.

Lepp (2007), Uganda'nın Bigodi köyünde yerel halkın turizme yönelik tutumlarını incelemiştir. Araştırmada, halkın turizmi genel anlamıyla olumlu karşıladığı, özellikle ekonomik kalkınma ve gelir artışından memnun oldukları görülmüştür. Olumsuz olarak ise yalnızca kıyıdaki çiftçilerin, turistlerin hasatlarına zarar verebileceği endişesi belirtilmiştir.

Çetin'in (2009), Beypazarı ilçe merkezinde yaptığı çalışmada, yerel halkın turizmin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etkilerini algılama biçimleri ile turistlerle olan

ilişkileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, yerel halkın turizmi genel olarak olumlu değerlendirdiği, olumsuz görüşlerin ise sınırlı olduğu belirlenmiştir. Turizmin olumlu etkilerinin daha çok sosyo-ekonomik alanlarda hissedildiği, olumsuz etkilerin ise doğal yaşam alanlarının bozulması ve destinasyona kontrolsüz turist akışıyla ilgili olduğu görülmüştür.

Araştırmalar (Demirbulat, 2012; Güneş, 2014; Özaltın Türker ve Türker, 2014; Korkmaz v.d, 2019) yerel halkın turizme yönelik algılarının, cinsiyet, yaş, medeni durum, aylık gelir durumu gibi değişkenlere göre değişiklik göstermediğini ortaya koymaktadır. Örneğin, genç ve yaşlı bireylerin turizm faaliyetlerine yönelik tutumları arasında belirgin bir farklılık bulunmamakta, her iki grup da turizmin ekonomik faydalarını benzer şekilde değerlendirmektedir (Kurnaz, 2019; Cesur ve Çeken, 2021). Bu durum, yerel halkın turizmden elde ettiği ekonomik kazançların, yaş grubu fark etmeksizin herkes için önemli olduğunu göstermektedir. Alanyazındaki araştırmalar (Yoon v.d, 2001; Hall, 2014; Boğan ve Sarıışık, 2016; Şengel, 2019) ayrıca, yerel turistlerin tekrar ziyaret etme niyetlerinin de cinsiyet, yaş, medeni durum, aylık gelir durumu gibi değişkenlere göre değişiklik göstermediğini ortaya koymaktadır. Bu sonuç, turistlerin ziyaret ettikleri yerlerde genel olarak turistik deneyimlerinden memnun kaldıklarını ve bu memnuniyetin ilgili değişkenlere bağlı olarak değişmediğine işaret etmektedir (Çokal, 2019; Çokişler, 2022).

Bu bölüme kadar aktarılan kuramsal teori ve ilgili alanyazından hareketle araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H_1: Turist-yerel halk etkileşimi, katılımcıların yaşlarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_2: Turist-yerel halk etkileşimi, katılımcıların eğitim durumuna göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_3: Turist-yerel halk etkileşimi, katılımcıların aylık gelirlerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_4: Tekrar ziyaret etme niyeti, katılımcıların yaşlarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_5: Tekrar ziyaret etme niyeti, katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_6: Tekrar ziyaret etme niyeti, katılımcıların aylık gelirlerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_7: Yerel halk-turist etkileşimi, katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_8: Yerel halk-turist etkileşimi, katılımcıların medeni durumlarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_9: Yerel halk-turist etkileşimi, katılımcıların yaşlarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{10}: Yerel halk-turist etkileşimi, katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{11}: Yerel halk-turist etkileşimi, katılımcıların aylık gelirlerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{12}: Sürdürülebilir turizm tutumu, katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{13}: Sürdürülebilir turizm tutumu, katılımcıların medeni durumlarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{14}: Sürdürülebilir turizm tutumu, katılımcıların yaşlarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{15}: Sürdürülebilir turizm tutumu, katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{16}: Sürdürülebilir turizm tutumu, katılımcıların aylık gelirlerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{17}: Turist-yerel halk etkileşimi ile tekrar ziyaret etme niyeti arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H_{18}: Yerel halk-turist etkileşimi ile sürdürülebilir turizm tutumu arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H_{19}: Turist-yerel halk etkileşimi, tekrar ziyaret etme niyetini pozitif yönde etkilemektedir.

H_{20}: Yerel halk-turist etkileşimi, sürdürülebilir turizm tutumunu pozitif yönde etkilemektedir.

3.2.4. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Geçerlik ve Güvenirliği

Geçerlik ve güvenirlik analizleri, araştırmanın amacı doğrultusunda verilerin toplanmasını sağlayan ölçeğin standartlaştırılmasını (standardizasyon) sağlamaktadır. Standardizasyon, ölçeğin belirlenen örneklem ve süre için güvenle uygulanabileceğini ifade etmektedir (Ellez, 2014: 171). Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik analizleri, SPSS 25 "Statistical Package for Social Science" programı ile gerçekleştirilmiştir.

Nicel araştırmalarda, istatistiksel analizlere geçilmeden önce veri setinin güvenirliğinin ve yapı geçerliliğinin sağlanması gerekmektedir. Güvenirlik; birbiri ardına yapılan denemelerden aynı sonucu elde etmek ya da ölçme sonuçlarının tesadüfi hatalardan arınıklık derecesidir. Bir ölçüm aracında içsel tutarlılık hesaplamalarında kullanılan en yaygın ve en güçlü yöntem Cronbach alfa değerinin saptanmasıdır (Gürbüz ve Şahin, 2014: 154). Alfa değeri 0.60 ile 0.80 arasında olduğunda güvenirliğin iyi, 0.80 ile 1.00 arasında olduğunda ise güvenirliğin yüksek olduğu belirtilmektedir (Kozak, 2018: 132). İfadelerin

ölçeğin geneline yaptığı katkılar madde toplam korelasyon puanı ve ifade silindiğindeki Cronbach alfa değerine göre değerlendirilmiştir. Madde toplam korelasyon puanının 0,30 en düşük 0,25 olarak alınması ve negatif ifadelerin ölçekten çıkartılması aynı zamanda herhangi bir ifadenin alfa değeri ölçeğin genel alfa değerinden yüksek ise o ifadenin çıkartılması gerektiği belirtilmektedir (Özdamar, 2003: 265; Yılmaz ve Şimşek, 2006: 258; Büyüköztürk, 2008: 171). Yerel halk ölçeklerinin (sürdürülebilir turizm tutum ölçeği, yerel halk-turist etkileşimi) güvenilirlik analizi sonucunda elde edilen Cronbach Alfa katsayıları verilmiştir.

Tablo 3

Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği için güvenilirlik analizi

	Madde Sayısı	Cronbach's Alfa
Yerli halk-turist etkileşimi ölçeği	5	0,781
Algılanan maliyetler	7	0,905
Topluluk katılımı	4	0,758
Çevresel sürdürülebilirlik	9	0,854
Ziyaretçi memnuniyeti	4	0,764
Uzun dönemli planlama	7	0,788
Algılanan faydalar	7	0,785
Toplum ekonomisi	5	0,818
Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği	43	0,861

Tablo 3'te yer alan Cronbach Alfa değerlerine göre Sürdürülebilir turizm tutum ölçeğine ait Algılanan maliyetler alt boyutu, Çevresel sürdürülebilirlik alt boyutu, Toplum ekonomisi alt boyutu ve Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği yüksek derecede güvenilirdir. Diğer ölçek ve alt boyutlar ise oldukça güvenilirdir.

3.3. Veri Analizi ve Bulguları

Bu çalışmada, verilerin toplanmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Anket, turist-yerel halk etkileşimlerine ve bu etkileşimlerin turistlerin tekrar ziyaret etme niyetine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmış olup, Assos bölgesini ziyaret eden turistlere ve bölge yerel halkına uygulanmıştır. Anket verileri, katılımcıların tanımlayıcı özellikleri, turist-yerel halk etkileşimi ve tekrar ziyaret etme niyetleri gibi unsurları içermektedir.

Toplanan veriler, SPSS 25 (Statistical Package for the Social Sciences) yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. SPSS ile yapılan analizler, verilerin istatistiksel olarak değerlendirilmesine olanak sağlamış ve turist-yerel halk etkileşiminin tekrar ziyaret etme niyetlerine etkisini ortaya koymuştur. Çalışmada kullanılan istatistiksel testler, verilerin güvenilirliğini ve geçerliliğini sağlamak amacıyla dikkatlice seçilmiştir. Bu analizler, araştırmanın amacına ulaşabilmesi için gerekli olan nicel verilerin doğru bir şekilde yorumlanmasına yardımcı olmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, daha önce oluşturulan araştırma hipotezlerinin test edilmesi sürecine dair açıklamalar bulunmaktadır. Bu kapsamda, önce araştırmaya katılan kişilerin tanımlayıcı özellikler, araştırma kapsamında kullanılan ölçeklere yönelik açıklayıcı faktör analizleri ve doğrulayıcı faktör analizleri sonuçlarını içeren tablolar oluşturulmuş ve bulgular değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

4.1. Tanımlayıcı Özellikler

Araştırma kapsamında bulunan katılımcılara yönelik gerçekleştirilen betimsel analiz sonuçları ve tablolarına aşağıdaki tabloda gibidir.

Tablo 4
Turistlerin tanımlayıcı özellikleri

		Turist	
		n	%
Cinsiyet	Erkek	140	50,5
	Kadın	137	49,5
	Toplam	277	100,0
Medeni Durum	Evli	153	55,2
	Bekar	124	44,8
	Toplam	277	100,0
Yaş	18-25	39	14,1
	26-30	65	23,5
	31-35	64	23,1
	36-41	59	21,3
	42-50	25	9,0
	51 yaş ve üzeri	25	9,0
	Toplam	277	100,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	10	3,6
	Ortaöğrenim	24	8,7
	Lise	59	21,3
	Ön Lisans	44	15,9
	Lisans	122	44,0
	Lisansüstü	18	6,5
	Toplam	277	100,0

Tablo 4, turistlerin %50,5'i erkek, %49,5'i kadındır. Turistler, medeni durumlarına göre incelendiğinde ise turistlerin çoğunluğunun (%55,2) evli oldukları görülmektedir. Yaş grupları açısından incelendiğinde, turistlerin en yoğun olduğu yaş aralığının 26-30 yaş (%23,5), 31-35 yaş (%23,1) ve 36-41 yaş (%21,3) olarak öne çıktığı görülmektedir. Son olarak turistler eğitim durumlarına göre incelendiğinde, turistlerin %44'ünün lisans mezunu, %21,3'ünün lise mezunu, %15,9'unun ön lisans mezunu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, turistlerde ilköğretim seviyesinde eğitim alanların %3,6 gibi oldukça küçük bir orana sahiptir.

Tablo 5

Turistlerin aylık gelir durumları

	Aylık Gelir Durumu	n	%
Turist	Gelirim yok	19	6,9
	17.000 TL altı	17	6,1
	17002 TL (Asgari ücret)	19	6,9
	18.000-30.000 TL arası	84	30,3
	30.001-50.000 TL arası	83	30,0
	50.001 TL ve üzeri	55	19,9
	Toplam	277	100,0

Tablo 5, turistlerin aylık gelir durumlarına göre dağılımını göstermektedir. Verilere göre, turistler arasında en fazla aylık gelir grubu, 18.000-30.000 TL arası (%30,0) aylık gelir elde edenlerdir (%30,3). Bunu, çok küçük bir farkla 30.001-50.000 TL arası aylık gelir grubu (%30,0) yakından takip etmektedir. Bu oranlar doğrultusunda turistlerin yaklaşık %60'ının 18.000-50.000 TL aralığında bir aylık gelir elde ettiği belirtilebilir. Diğer yandan, 50.001 TL ve üzeri aylık gelire sahip olan turistlerin oranı %19,9 ile üçüncü en yüksek aylık gelir grubunu oluşturmaktadır. Turistler arasında aylık gelir dağılımı açısından asgari ücret seviyesinde (17.002 TL) veya daha düşük bir aylık gelire sahip olanların oranının %19,9 olduğu görülmektedir. Bu oran, asgari ücret ve altındaki aylık gelir grubunda yer alan turistlerin önemli bir kısmını temsil ederken, yüksek aylık gelir grubundaki turist oranının (%19,9) ise bu aylık gelir grubundaki oran ile denk olması dikkat çekmektedir.

Tablo 6

Yerel halkın tanımlayıcı özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Erkek	113	46,9
	Kadın	128	53,1
	Toplam	241	100,0
Medeni Durum	Evli	136	56,4
	Bekar	105	43,6
	Toplam	241	100,0
Yaş	18-25	57	23,7
	26-30	48	19,9
	31-35	41	17,0
	36-41	40	16,6
	42-50	32	13,3
	51 yaş ve üzeri	23	9,5
	Toplam	241	100,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	25	10,4
	Ortaöğrenim	34	14,1
	Lise	73	30,3
	Ön Lisans	46	19,1
	Lisans	60	24,9
	Lisansüstü	3	1,2
	Toplam	241	100,0
Aylık Gelir Durumu	Gelirim yok	24	10,0
	17.000 TL altı	19	7,9
	17002 TL (Asgari ücret)	69	28,6
	18.000-30.000 TL arası	91	37,8
	30.001-50.000 TL arası	33	13,7
	50.001 TL ve üzeri	5	2,1
	Toplam	241	100,0

Tablo 6, yerel halkın tanımlayıcı özelliklerini göstermektedir. Tabloya göre, yerel halkın %53,1'i kadın, %46,9'u erkek katılımcıdan oluşmaktadır. Medeni durum açısından ise, yerel halk katılımcılarının %56,4'ü evli, %43,6'sı bekardır. Yerel halk katılımcıları yaş dağılımlarına göre incelendiğinde, 18-25 yaş arası genç nüfusun %23,7 ile en yüksek oranı oluşturduğu dikkat çekmektedir. Bunu, %19,9 ile 26-30 yaş grubu takip etmektedir. Yaş grupları arttıkça katılımcı oranlarının düştüğü gözlemlenmektedir; 51 yaş ve üzeri grup %9,5 ile en düşük oranı oluşturmaktadır. Bu oranlar doğrultusunda Assos bölgesinde genç nüfusun ağırlıklı olarak yaşadığı söylenebilir. Yerel halk katılımcıları eğitim durumlarına göre incelendiğinde, %30,3'ünün lise mezunu olduğu görülmektedir. Bu oran, yerel halk katılımcıları özelinde en yüksek eğitim seviyesi olarak öne çıkmaktadır. Lise mezunlarını

çok küçük bir fark ile (%24,9) lisans mezunları ve %19,1 ile ön lisans mezunları takip etmektedir. Son olarak yerel halk aylık gelir durumlarına göre incelendiğinde, en büyük grubu %37,8 ile 18.000-30.000 TL arasında aylık gelir seviyesine sahip yerel halk katılımcılarının oluşturduğu görülmektedir. Aylık geliri asgari ücret seviyesinde (17.002 TL) olan katılımcıların oranının ise %28,6 olduğu görülmektedir ki bu durum, yerel halk katılımcılarının yaklaşık üçte birinin asgari ücretle geçindiğini göstermektedir. Aylık gelir düzeyi daha düşük olan gruplar arasında ise 17.000 TL altı (%7,9) ve aylık geliri olmayan (%10,0) yerel halk katılımcı gruplarının yer aldığı görülmektedir.

4.2. Güvenilirlik Analizleri

Verilerden geçerli sonuçlar elde edebilmek için, öncelikle verilerin kalitesinin incelenmesi gereklidir. Verilerin kalitesini gösteren en önemli etmenlerden biri, verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığıdır. Bu nedenle, verilerin normal dağılıma uygunluğu incelenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin iç tutarlıklarına ilişkin güvenirliklerini test etmek amacıyla ise turist ölçekleri (turist-yerel halk etkileşimi, tekrar ziyaret etme niyeti) ve yerel halk ölçeklerinin (sürdürülebilir turizm tutum ölçeği, yerel halk-turist etkileşimi) Cronbach's Alpha katsayıları hesaplanmıştır. Cronbach's alfa katsayısı, 0 ile 1 arasında bir değere sahiptir. Bu katsayı aşağıdaki şekilde yorumlanır: Eğer değer 0,00 ile 0,40 arasında ise ölçek güvenilir olarak kabul edilmez; 0,40 ile 0,60 arasında ise ölçek düşük güvenilirlikte sayılır; 0,60 ile 0,80 arasında ise ölçek oldukça güvenilir olarak değerlendirilir ve 0,80 ile 1,00 arasında bir değer elde edildiğinde ise ölçek yüksek güvenilirlik gösteren bir ölçek olarak kabul edilir (Tavşancıl, 2005).

Tablo 7

Turist ölçekleri için güvenilirlik analizi

	Madde Sayısı	Cronbach's Alfa
Turist-yerel halk etkileşimi ölçeği	7	0,940
Tekrar ziyaret etme niyeti ölçeği	3	0,919

Tablo 7, turist ölçeklerinin (turist-yerel halk etkileşimi, tekrar ziyaret etme niyeti) güvenilirlik analizi sonucunda elde edilen Cronbach Alfa katsayısı verilmiştir. Cronbach Alfa değerlerine göre turist ölçekleri yüksek derecede güvenilirdir.

Tablo 8

Yerel halk ölçekleri için güvenilirlik analizi

	Madde Sayısı	Cronbach's Alfa
Yerel halk-turist etkileşimi ölçeği	5	0,781
Algılanan maliyetler	7	0,905
Topluluk katılımı	4	0,758
Çevresel sürdürülebilirlik	9	0,854
Ziyaretçi memnuniyeti	4	0,764
Uzun dönemli planlama	7	0,788
Algılanan faydalar	7	0,785
Toplum ekonomisi	5	0,818
Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği	43	0,861

Tablo 8, yerel halk ölçeklerinin (sürdürülebilir turizm tutum ölçeği, yerel halk-turist etkileşimi) güvenilirlik analizi sonucunda elde edilen Cronbach Alfa katsayıları verilmiştir. Cronbach Alfa değerlerine göre Sürdürülebilir turizm tutum ölçeğine ait Algılanan maliyetler alt boyutu, Çevresel sürdürülebilirlik alt boyutu, Toplum ekonomisi alt boyutu ve Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği yüksek derecede güvenilirdir. Diğer ölçek ve alt boyutlar ise oldukça güvenilirdir.

4.3. Turist Ölçeklerinin Karşılaştırma Analizleri

Bu bölümde, turist ölçeklerinin karşılaştırma analizleri yapılmıştır.

Tablo 9

Turist ölçeklerine ait betimleyici istatistikler

	ort.	ss.	min.	Maks.	Çarpıklık	basıklık
Turist-yerel halk etkileşimi ölçeği	22,45	5,09	7	35	-0,621	1,066
Tekrar ziyaret etme niyeti ölçeği	9,60	2,23	3	15	-0,593	1,411

Turist ölçeklerine (turist-yerel halk etkileşimi, tekrar ziyaret etme niyeti) ilişkin elde edilen verilerin normal dağılıma uygunluğunun belirlenebilmesi için çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması,

verilerin normal dağılıma uygun olduğu kabul edilmekte ve bu durum normal dağılım için yeterli bir kriter olarak değerlendirilmektedir (Groeneveld ve Meeden, 1984; Moors, 1986; Hopkins ve Weeks, 1990; De Carlo, 1997). Tablo 4.6.'ya göre Turist-yerel halk etkileşimi ve Tekrar ziyaret etme niyeti ölçeklerinin çarpıklık ve basıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması sebebiyle normal dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 10

Ölçek puanlarının turistlerin yaşları bakımından karşılaştırılması

	18-25		26-30		31-35		36-41		42-50		51 yaş ve üzeri		z	p
	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.		
Turist-yerel halk etkileşimi	23,85	4,59	22,72	4,37	22,52	5,43	21,78	5,00	21,28	5,20	22,16	6,56	4,672	0,457
Tekrar ziyaret etme niyeti	10,26	2,21	9,52	2,25	9,55	2,03	9,59	1,99	9,92	2,63	8,64	2,60	8,439	0,134

Tablo 10, turistlerin yaşlarına göre ölçek puanlarının Kruskal-Wallis testi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre, yaş grupları arasında turist-yerel halk etkileşimi ve tekrar ziyaret etme niyeti puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$). Buna göre, H_1 (Turist-yerel halk etkileşimi, katılımcıların yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) ve H_4 (Tekrar ziyaret etme niyeti, katılımcıların yaşlarına göre istatistiksel farklılıklar göstermektedir) hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 11

Ölçek puanlarının turistlerin eğitim durumları bakımından karşılaştırılması

	İlköğretim		Ortaöğrenim		Lise		Ön Lisans		Lisans		Lisansüstü		z	p
	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.		
Turist-yerel halk etkileşimi	20,30	6,86	21,88	6,11	21,97	4,80	23,55	5,15	22,62	4,95	22,22	4,29	3,673	0,597
Tekrar ziyaret etme niyeti	8,70	3,34	8,75	1,94	10,36	2,28	9,89	2,21	9,36	2,08	9,72	2,16	0,024	0,024*

Tablo 11, turistlerin eğitim durumlarına göre ölçek puanlarının Kruskal-Wallis testi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre, eğitim durumu grupları arasında turist tekrar ziyaret etme niyeti alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark

bulunmaktadır (p<0,05). Buna göre, lise mezunu olanların tekrar ziyaret etme niyeti puanları, ortaöğretim mezunu olanlara göre daha yüksektir. Bu sonuçlar kapsamında, H_2 (Turist-yerel halk etkileşimi, katılımcıların eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) hipotezi reddedilmiş, H_5 (Tekrar ziyaret etme niyeti, katılımcıların eğitim durumları açısından istatistiksel farklılıklar göstermektedir) hipotezi ise kabul edilmiştir.

Tablo 12

Ölçek puanlarının turistlerin gelir durumları bakımından karşılaştırılması

	Gelirim yok		17.000 TL altı		17002 TL (Asgari ücret)		18.000-30.000 TL arası		30.001-50.000 TL arası		50.001 TL ve üzeri		z	p
	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.		
Turist-yerel halk etkileşimi	0,47	6,76	22,88	5,62	21,95	6,65	22,25	4,67	23,16	5,12	22,42	4,18	3,541	0,671
Tekrar ziyaret etme niyeti	9,79	3,71	9,88	2,15	9,26	2,92	9,63	2,12	9,43	2,06	9,78	1,76	2,473	0,781

Tablo 12, turistlerin gelir durumlarına göre ölçek puanlarının Kruskal-Wallis testi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre gelir durumu grupları arasında turist-yerel halk etkileşimi ve turist tekrar ziyaret etme niyeti puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır (p>0,05). Bu sonuçlar, H_3 (Turist-yerel halk etkileşimi, katılımcıların aylık gelirlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) ve H_6 (Tekrar ziyaret etme niyeti, katılımcıların aylık gelirlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 13

Turist ölçeklerinin korelasyon analizi

		Turist-yerel halk etkileşimi
Tekrar ziyaret etme niyeti	r	0,482

Tablo 13'ün devamı

	p	0,000*

Tablo 13'te, turist ölçeklerinin (turist-yerel halk etkileşimi, tekrar ziyaret etme niyeti) ilişki testi sonuçları yer almaktadır. Pearson korelasyon katsayılarına göre 0-0.25 çok zayıf, 0.26-0.49 zayıf, 0.50-0.69 orta, 0.70-0.89 yüksek, 0.90-1.00 ise çok yüksek ilişkiyi ifade etmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014). Bu değerlendirmeye göre, turist tekrar ziyaret etme niyeti ile turist-yerel halk etkileşimi arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki gözlemlenmektedir. Bu bulguya dayanarak, H17 hipotezi (Turist-yerel halk etkileşimi ile tekrar ziyaret etme niyeti arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır) kabul edilmiştir.

4.4. Yerel Halk Ölçeklerinin Karşılaştırma Analizleri

Bu bölümde yerel halk ölçeklerinin karşılaştırma analizleri yapılmıştır.

Tablo 14

Yerel halk ölçeklerine ait betimleyici istatistikler

	ort.	ss.	min.	maks.	çarpıklık	basıklık
Yerel halk-turist etkileşimi ölçeği	16,76	4,11	7	25	-0,548	-0,505
Algılanan maliyetler	20,37	7,13	7	33	-0,118	-1,289
Topluluk katılımı	14,09	2,95	4	20	-0,396	-0,217
Çevresel sürdürülebilirlik	35,47	5,49	17	45	-0,942	1,12
Ziyaretçi memnuniyeti	15,64	2,73	6	20	-0,823	0,753
Uzun dönemli planlama	28,24	4,12	11	35	-0,844	1,131
Algılanan faydalar	27,82	4,32	11	35	-1,102	1,311
Toplum ekonomisi	19,28	3,63	8	25	-0,632	0,175
Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği	160,92	17,21	86	197	-0,592	0,032

Tablo 14, yerel halk ölçeklerinin (sürdürülebilir turizm tutum ölçeği, yerel halk-turist etkileşimi) ve sürdürülebilir turizm tutum ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin elde edilen verilerin normal dağılıma uygunluğunun tespit edilmesi amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır. Ölçeklerden elde edilen basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması, verilerin normal dağılıma uygun olduğunu göstermektedir (Groeneveld ve

Meeden, 1984; Moors, 1986; Hopkins ve Weeks, 1990; De Carlo, 1997). Bu durum, analizlerde parametrik yöntemlerin (bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA) kullanılmasına olanak sağlamıştır.

Tablo 15

Ölçek puanlarının yerel halkın cinsiyetleri bakımından karşılaştırılması

	Erkek		Kadın		t	p
	ort.	ss.	ort.	ss.		
Yerel halk-turist etkileşimi ölçeği	16,38	3,77	17,34	4,23	-1,869	0,063
Algılanan maliyetler	20,04	6,84	20,73	7,44	-0,746	0,456
Topluluk katılımı	13,95	2,88	14,39	2,83	-1,204	0,230
Çevresel sürdürülebilirlik	35,56	5,20	35,81	5,36	-0,374	0,709
Ziyaretçi memnuniyeti	15,98	2,43	15,56	2,72	1,257	0,210
Uzun dönemli planlama	28,82	3,32	28,22	4,13	1,240	0,216
Algılanan fayda	28,18	3,75	27,92	4,32	0,487	0,627
Toplum ekonomisi	19,29	3,33	19,64	3,54	-0,784	0,434
Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği	161,82	14,61	162,28	16,48	-0,227	0,821

Tablo 15, yerel halkın cinsiyetlerine göre ölçek puanlarının bağımsız örneklem t testi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre cinsiyet grupları arasında yerel halk-turist etkileşimi ölçeği ve sürdürülebilir turizm tutum ölçeği ve alt boyut puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bu sonuçlar doğrultusunda, H_7 (Yerel halk-turist etkileşimi, katılımcıların cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) ve H_{12} (Sürdürülebilir turizm tutumu, katılımcıların cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 16

Ölçek puanlarının yerel halkın medeni durumu bakımından karşılaştırılması

	Evli		Bekar		t	p
	ort.	ss.	ort.	ss.		
Yerel halk-turist etkileşimi ölçeği	16,82	4,32	16,98	3,68	-0,305	0,760
Algılanan maliyetler	20,24	6,92	20,63	7,49	-0,414	0,679

Tablo 16'nın devamı

Topluluk katılımı	14,06	2,91	14,34	2,80	-0,764	0,445
Çevresel sürdürülebilirlik	35,99	5,16	35,31	5,42	0,979	0,328
Ziyaretçi memnuniyeti	15,70	2,73	15,84	2,41	-0,414	0,679
Uzun dönemli planlama	28,76	3,50	28,17	4,11	1,195	0,233
Algılanan fayda	28,35	3,72	27,65	4,44	1,327	0,186
Toplum ekonomisi	19,49	3,71	19,46	3,08	0,079	0,937
Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği	162,58	15,11	161,40	16,27	0,582	0,561

Tablo 16, yerel halkın medeni durumlarına göre ölçek puanlarının bağımsız örneklem t-testi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre medeni durum grupları arasında yerel halk-turist etkileşimi ölçeği ve sürdürülebilir turizm tutum ölçeği ve alt boyut puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bu sonuçlar doğrultusunda, H_8 (Yerel halk-turist etkileşimi, katılımcıların medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) ve H_{13} (Sürdürülebilir turizm tutumu, katılımcıların medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 17

Ölçek puanlarının yerel halkın yaşları bakımından karşılaştırılması

	18-25		26-30		31-35		36-41		42-50		51 yaş ve üzeri		F	p
	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.		
Yerel halk-turist etkileşimi ölçeği	15,79	4,16	17,67	3,55	17,34	3,59	16,73	4,24	17,72	4,15	16,35	4,63	1,691	0,138
Algılanan maliyetler	20,98	6,69	20,54	7,67	19,90	7,54	20,10	7,33	19,69	7,06	21,17	6,92	0,246	0,942
Topluluk katılımı	13,81	2,82	14,15	3,01	13,66	2,80	15,13	3,11	14,41	2,26	14,17	2,90	1,395	0,227
Çevresel sürdürülebilirlik	32,63	6,26	37,13	5,11	36,68	4,40	36,53	4,60	36,25	4,49	36,30	3,77	4,005	0,002*
Ziyaretçi memnuniyeti	14,95	2,89	16,25	2,08	16,05	2,51	15,70	2,78	15,94	3,00	16,09	1,50	1,606	0,165
Uzun dönemli planlama	26,65	4,02	28,56	4,02	29,00	3,69	29,33	3,60	29,22	3,34	29,65	1,99	4,329	0,001*
Algılanan fayda	26,42	4,28	28,21	4,17	29,00	3,81	28,60	3,91	28,38	3,88	28,57	3,37	2,654	0,023*

Tablo 17'nin devamı

Toplum ekonomisi	18,25	3,50	20,35	2,79	20,29	3,36	19,65	3,83	19,13	3,29	19,44	3,54	2,727	0,020*
Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği	153,68	19,27	165,19	12,52	164,59	13,73	165,03	14,31	163,00	13,38	165,39	13,20	3,274	0,009*

Tablo 17, yerel halkın yaşlarına göre ölçek puanlarının ANOVA testi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre; yaş grupları arasında Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "çevresel sürdürülebilirlik" alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, 18-25 yaş arasında yer alan yerel halk katılımcılarının "çevresel sürdürülebilirlik" puanı, diğer tüm gruplara göre daha düşüktür.

Yaş grupları arasında Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "uzun dönemli planlama" alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, 18-25 yaş arasında olanların Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "uzun dönemli planlama" puanı, 36-41 yaş arası, 42-50 yaş arası ve 51 yaş ve üzeri olanlara göre daha düşüktür.

Yaş grupları arasında Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "algılanan fayda" alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, 18-25 yaş arasında olanların Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "algılanan fayda" puanı, 31-35 yaş arası olanlara göre daha düşüktür.

Yaş grupları arasında Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "toplum ekonomisi" alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, 18-25 yaş arasında olanların Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "toplum ekonomisi" puanı, 26-30 yaş arası ve 31-35 yaş arası olanlara göre daha düşüktür.

Yaş grupları arasında Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, 18-25 yaş arasında olanların Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği puanı, 26-30 yaş arası, 31-35 yaş arası, 36-41 yaş arası ve 51 yaş ve üzeri olanlara göre daha düşüktür. Bu sonuçlar doğrultusunda, H_9 (Yerel halk-turist etkileşimi, katılımcıların yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) hipotezi reddedilmiş; H_{14} (Sürdürülebilir turizm tutumu,

katılımcıların yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) hipotezi ise, sürdürülebilir turizm tutum ölçeğinin bütün alt boyutlarında katılımcıların yaş gruplarına göre farklılıklar tespit edilemediği için kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 18

Ölçek puanlarının yerel halkın eğitim durumları bakımından karşılaştırılması

	İlköğretim		Ortaöğrenim		Lise		Ön Lisans		Lisans		Lisansüstü		F	p
	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.		
Yerel halk-turist etkileşimi ölçeği	16,24	4,06	16,15	4,58	16,43	4,32	17,33	3,89	17,63	3,32	20,67	3,51	1,609	0,158
Algılanan maliyetler	19,08	6,63	22,50	6,71	20,45	6,82	20,44	7,10	20,15	7,89	11,67	4,73	1,687	0,138
Topluluk katılımı	14,36	2,87	14,32	2,98	13,69	2,91	15,07	2,74	13,98	2,79	13,67	1,53	1,447	0,208
Çevresel sürdürülebilirlik	34,16	5,29	34,94	5,87	34,33	5,10	36,35	5,16	37,73	4,60	39,33	3,51	3,995	0,002*
Ziyaretçi memnuniyeti	15,56	2,16	15,12	2,65	15,10	2,86	16,37	2,59	16,50	2,15	16,67	1,15	3,101	0,010*
Uzun dönemli planlama	27,80	3,74	28,27	3,32	28,23	4,33	28,96	3,46	28,82	3,59	30,33	4,04	0,626	0,680
Algılanan faydalar	28,44	2,92	26,74	4,63	27,48	4,31	28,80	3,54	28,58	4,08	30,67	0,58	1,858	0,103
Toplum ekonomisi	19,56	3,51	18,74	3,54	18,75	3,79	20,11	3,39	20,15	2,75	21,67	2,89	2,018	0,077
Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği	158,96	13,94	160,62	17,74	158,03	15,65	166,09	14,71	165,92	14,73	164,00	5,29	2,676	0,023*

Tablo 18, yerel halkın eğitim durumlarına göre ölçek puanlarının ANOVA testi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre, eğitim durumu grupları arasında sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "çevresel sürdürülebilirlik" alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, lisans mezunu olanların sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "çevresel sürdürülebilirlik" puanı, ilköğretim ve lise mezunlarına göre daha yüksektir. Eğitim durumu grupları arasında sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "ziyaretçi memnuniyeti" alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, lisans mezunu olanların sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "ziyaretçi memnuniyeti" puanı, lise mezunlarına göre daha yüksektir.

Eğitim durumu grupları arasında sürdürülebilir turizm tutum ölçeği puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, lisans mezunu olanların sürdürülebilir turizm tutum ölçeği puanı, lise mezunlarına göre daha yüksektir. Bu sonuçlar doğrultusunda, H_{10} (Yerel halk-turist etkileşimi, katılımcıların eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) hipotezi reddedilmiş; H_{15} (Sürdürülebilir turizm tutumu, katılımcıların eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) hipotezi ise, sürdürülebilir turizm tutum ölçeğinin bütün alt boyutlarında katılımcıların eğitim durumlarına göre farklılıklar tespit edilemediği için kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 19

Ölçek puanlarının yerel halkın gelir durumları bakımından karşılaştırılması

	Gelirim yok		17.000 TL altı		17002 TL (Asgari ücret)		18.000-30.000 TL arası		30.001-50.000 TL arası		50.001 TL ve üzeri		F	p
	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.	ort.	ss.		
Yerel halk-turist etkileşimi ölçeği	16,17	4,68	17,74	3,78	15,75	4,09	17,45	3,60	17,39	4,49	19,40	2,88	2,311	0,045*
Algılanan maliyetler	22,29	7,04	23,16	7,27	20,32	6,58	19,32	7,29	20,88	7,37	19,00	9,85	1,395	0,227
Topluluk katılımı	15,88	2,21	14,32	3,04	13,42	2,91	14,34	2,86	14,24	2,63	12,80	2,59	3,096	0,010*
Çevresel sürdürülebilirlik	36,79	3,54	37,37	4,28	32,84	6,73	36,47	4,41	37,67	3,30	36,20	3,56	4,711	0,002*
Ziyaretçi memnuniyeti	15,46	2,89	16,42	1,68	14,96	2,93	15,90	2,46	16,61	2,05	17,60	1,14	4,385	0,003*
Uzun dönemli planlama	29,04	2,96	29,90	2,49	26,26	4,44	29,43	2,98	29,79	2,43	26,20	7,63	6,384	0,000*
Algılanan faydalar	28,25	4,26	29,16	3,06	26,42	4,85	28,67	3,00	29,42	3,35	24,60	7,64	3,271	0,017*
Toplum ekonomisi	19,63	3,19	18,95	3,64	18,28	3,60	20,17	3,37	20,42	2,50	18,60	4,67	3,216	0,008*
Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği	167,33	12,25	169,26	12,00	152,49	17,99	164,30	13,04	169,03	11,58	155,00	11,40	7,971	0,000*

Tablo 19, yerel halkın gelir durumlarına göre ölçek puanlarının ANOVA testi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre, gelir durumu grupları arasında yerel halk-turist etkileşimi ölçeği puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, asgari ücret alanların yerel halk-turist etkileşimi ölçeği puanı, 18.000-30.000 TL arası geliri olanlara göre daha düşüktür. Bu sonuç doğrultusunda H_{11} (Yerel halk-turist etkileşimi, katılımcıların aylık gelirlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) hipotezi kabul edilmiştir.

Gelir durumu grupları arasında sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "topluluk katılımı" puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, asgari ücret alanların Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "topluluk katılımı" puanı, geliri olmayanlara göre daha düşüktür.

Gelir durumu grupları arasında sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "çevresel sürdürülebilirlik" puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, asgari ücret alanların Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "çevresel sürdürülebilirlik" puanı, geliri olmayanlar, 17.000 TL altı geliri olanlar, 18.000-30.000 TL arası geliri olanlar ve 30.001-50.000 TL arası geliri olanlara göre daha düşüktür.

Gelir durumu grupları arasında sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "ziyaretçi memnuniyeti" puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, asgari ücret alanların Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "ziyaretçi memnuniyeti" puanı, 30.001-50.000 TL arası ve 50.001 TL ve üzeri geliri olanlara göre daha düşüktür.

Gelir durumu grupları arasında sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "uzun dönemli planlama" puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, asgari ücret alanların Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "uzun dönemli planlama" puanı, geliri olmayanlar, 17.000 TL altı geliri olanlar, 18.000-30.000 TL arası geliri olanlar ve 30.001-50.000 TL arası geliri olanlara göre daha düşüktür. Gelir durumu grupları arasında sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "algılanan faydalar" puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre, asgari ücret alanların Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "algılanan faydalar" puanı, 18.000-30.000 TL arası ve 30.001-50.000 TL arası geliri olanlara göre daha düşüktür. Gelir durumu grupları arasında sürdürülebilir turizm

tutum ölçeği "toplum ekonomisi" puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır (p<0,05). Buna göre, asgari ücret alanların Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "toplum ekonomisi" puanı, 18.000-30.000 TL arası ve 30.001-50.000 TL arası geliri olanlara göre daha düşüktür. Gelir durumu grupları arasında sürdürülebilir turizm tutum ölçeği puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır (p<0,05). Buna göre, asgari ücret alanların sürdürülebilir turizm tutum ölçeği puanı, geliri olmayanlar, 17.000 TL altı geliri olanlar, 18.000-30.000 TL arası geliri olanlar ve 30.001-50.000 TL arası geliri olanlara göre daha düşüktür. Bu sonuca göre, H_{16} (Sürdürülebilir turizm tutumu, katılımcıların aylık gelirlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir) hipotezi ise, sürdürülebilir turizm tutum ölçeğinin bütün alt boyutlarında katılımcıların aylık gelirlerine göre farklılıklar tespit edilemediği için kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 20

Yerel halk ölçeklerinin korelasyon analizi

		Yerel halk-turist etkileşimi
Algılanan maliyetler	r	-0,084
	p	0,195
Topluluk katılımı	r	0,119
	p	0,066
Çevresel sürdürülebilirlik	r	0,357
	p	0,000*
Ziyaretçi memnuniyeti	r	0,285
	p	0,000*
Uzun dönemli planlama	r	0,186
	p	0,004*
Algılanan faydalar	r	0,196
	p	0,002*
Toplum ekonomisi	r	0,170
	p	0,008*
Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği	r	0,285
	p	0,000*

Tablo 20, yerel halk ölçeklerinin (yerel halk-turist etkileşimi, Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği) ilişki testi sonuçları görülmektedir. Pearson korelasyon katsayılarına göre 0-

0.25 çok zayıf, 0.26-0.49 zayıf, 0.50-0.69 orta, 070-0.89 yüksek, 0.90-1.00 ise çok yüksek ilişki anlamına gelmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014). Buna göre, yerel halk-turist etkileşimi ile sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "çevresel sürdürülebilirlik" boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki, yerel halk-turist etkileşimi puanı ile Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "ziyaretçi memnuniyeti" puanı arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki, yerel halk ve turist etkileşimi puanı ile Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "uzun dönemli planlama" puanı arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki, yerel halk-turist etkileşimi puanı ile Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "algılanan faydalar" puanı arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki, yerel halk ve turist etkileşimi puanı ile Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği "toplum ekonomisi" puanı arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki, yerel halk ve turist etkileşimi puanı ile Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği puanı arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Bu sonuca göre, H_{18} (Yerel halk-turist etkileşimi ile sürdürülebilir turizm tutumu arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır) hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 21

Turist-yerel halk etkileşiminin tekrar ziyaret etme niyeti üzerindeki etkisi

		Katsayılar				Model		
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	β	t	p	F	p	X^2
Tekrar ziyaret etme niyeti	Sabit	4,149	-	8,212	0,000	122,538	0,000	0,308
	Turist-yerel halk etkileşimi	0,243	0,555	11,070	0,000			

Tablo 21, turist-yerel halk etkileşiminin tekrar ziyaret etme niyeti üzerindeki etkisinin tespit edilebilmesi amacıyla yapılan basit regresyon analizi sonuçları verilmiştir. Elde edilen sonuç ise anlamlıdır ($p<0,05$). Turist-yerel halk etkileşimi, tekrar ziyaret etme niyetini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Turist-yerel halk etkileşimi, tekrar ziyaret etme niyetindeki değişimin %30,8'ini açıklamaktadır. Bu sonuca göre, H_{19} (Turist-yerel halk etkileşimi, tekrar ziyaret etme niyetini pozitif yönde etkilemektedir) hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 22

Yerel halk-turist etkileşiminin sürdürülebilir turizm tutum ölçeği üzerindeki etkisi

	Katsayılar	Model

Tablo 22'nin devamı

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	β	t	p	F	p	X^2
Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği	Sabit	143,488	-	34,517	0,000	21,114	0,000	0,081
	Yerel halk-turist etkileşimi	1,100	0,285	4,595	0,000			

Tablo 22, yerel halk-turist etkileşiminin sürdürülebilir turizm tutumu üzerindeki etkisinin tespit edilebilmesi amacıyla yapılan basit regresyon analizi sonuçları verilmiştir. Elde edilen sonuç anlamlıdır ($p<0,05$). Yerel halk-turist etkileşimi sürdürülebilir turizm tutumunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Yerel halk-turist etkileşimi, sürdürülebilir turizm tutumunu %8,1 oranında açıklamaktadır. Bu sonuca göre, H_{20} (Yerel halk-turist etkileşimi, sürdürülebilir turizm tutumunu pozitif yönde etkilemektedir) hipotezi kabul edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm hareketleri, farklı kültürlerden gelen bireylerin, ziyaret ettikleri yerlerde kendi kültürlerini tanıtma ve aynı zamanda ziyaret ettikleri yerlerin kültürünü öğrenme fırsatı sunması açısından önemli bir role sahiptir (Araboğa, 2018: 4). Bu süreç, kültürel etkileşim ve anlayışın gelişmesine katkı sağlamakta, insanlar arasındaki bağların güçlenmesini de desteklemektedir. Teknolojik ilerlemeler ve ulaşım imkanlarının artmasıyla birlikte, bireylerin farklı kültürleri deneyimleme ve keşfetme arzusu da giderek artmıştır. Bu durum, turizmin, farklı kültürel kökenden gelen bireylerin bir araya gelerek karşılıklı etkileşimde bulunmalarını sağlayan bir platform olma özelliğini daha da güçlendirmiştir. Turizm, bu bağlamda, sadece ekonomik bir faaliyet olmanın ötesine geçerek, kültürlerarası iletişim ve bu etkileşimde bir köprü görevi görmektedir (Dönmez ve Çakıcı, 2013: 38).

Seyahat ettikleri destinasyonlarda çoğunlukla sezonluk çalışan personeller ile geçici ilişkiler kurarak günlük rutinlerinden uzaklaşıp farklı bir deneyim yaşama eğiliminde olan turistler bu süreçte, günlük hayatlarında daha az rastlanan kontrolsüz harcamalar gerçekleştirebilir ve dil farklılıklarından kaynaklanan iletişim kopuklukları ile karşılaşabilirler. Bu tür yanlış anlamalar ve anlaşmazlıklar, turist-yerel halk etkileşimini de karmaşık hale getiren önemli faktörler arasında yer almaktadır (Ceylan, 2015: 48). Bu bağlamda, turistler ve yerel halk arasındaki ilişkilerin yoğunluğu; bu ilişkilerin biçimlerini, yönlerini ve etkilerini doğrudan şekillendirmektedir. Turizm faaliyetlerinden yerel halkın beklentilerinin karşılanması, turist-yerel halk ilişkilerinin niteliği üzerinde önemli bir rol oynar. Yerel halkın, turistlere karşı sıcak ve misafirperver bir tutum sergilemesi, turistlerin bölgeye yönelik algılarını olumlu yönde değiştirebilir. Özellikle, turistlerin önceden sahip oldukları olumsuz düşünceler, bu tür olumlu ilişkiler aracılığıyla giderilebilir. Böyle bir süreç, turistlerin ziyaret ettikleri bölgede daha uzun süre kalmalarını teşvik edebilir ve bölgenin, hatta bölgeden hareketle ülkenin uluslararası düzeyde daha iyi tanıtılmasına katkı sağlar. Ayrıca, turistlerin bölgeyi tekrar ziyaret etme olasılıklarının artması, turizmin sürdürülebilir bir şekilde büyümesine olanak tanır (Rızaoğlu, 2012).

Turist-yerel halk arasındaki ilişkiler, çeşitli dinamikler üzerinden şekillenmektedir. (Kocadaş, 2005: 1). Örneğin, yerel toplulukların turistlere karşı meraklı bir tavır sergileyerek

onları gözlemlemesi dahi bir ilişki biçimi olarak değerlendirilebilir. Bu tür gözlemsel etkileşimler, yerel halkın ve turistlerin birbirini daha yakından tanımasına olanak sağlar. Ancak, bu ilişkilerin yoğunluğu ve niteliği, etkileşimlerin gerçekleştiği fiziksel ve sosyal ortamlar tarafından belirlenmektedir. Turistler ile yerel halk arasında bir bağ kurulabilmesi için belirli bir ortamın varlığı önemlidir. Söz konusu ortam, bireyler arasındaki ilişkinin doğasını ve şekillenişini doğrudan etkileyen bir unsurdur. İster bir pazar yerinde, isterse bir kültürel etkinlik sırasında olsun, bu ortamlar, tarafların birbirleriyle iletişim kurmasını ve karşılıklı kültür alışverişinde bulunmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, etkileşim ortamı, turistik deneyimin ve kültürel alışverişin temel yapı taşlarından biri olarak öne çıkmaktadır (Rızaoğlu, 2012). Bu iki boyut bir araya geldiğinde, turizm yalnızca bir seyahat deneyimi değil, aynı zamanda kültürel yakınlaşma, anlayış ve öğrenme süreçlerini destekleyen bir araç olarak değerlendirilebilir. Turistlerin ve yerel halkın birbirleriyle kurdukları ilişkiler, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kültürel etkileşime katkı sağlamaktadır. Diğer yandan bu tür etkileşimler, yerel halkın kültürel değerlerinde ve toplumsal yapısında değişimlere neden olabilmektedir (Azcan, 2013: 4-5). Örneğin, turistlerin davranışlarını gözlemleyen yerel halk, kendi yaşam tarzında farklılaşmalar gösterebilir. Bu durum, kültürel değerlerin korunması ve turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir bir şekilde yürütülmesi açısından dikkatle yönetilmesi gereken bir süreçtir. Sonuç olarak, turist-yerel halk arasındaki ilişkiler hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çeşitli değişimlere neden olurken, bu değişimlerin olumlu ya da olumsuz sonuçları, sürecin yönetimi ve etkileşimlerin kalitesine bağlıdır (Tekkeli, 2021).

Alanyazında yer alan araştırmalarda (Çokal, 2019; Çokişler, 2022), turistlerin tekrar ziyaret etme niyetlerinde yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmediği görülmektedir. Bu durum, turistlerin genel olarak turistik deneyimlerinden memnun kaldıklarını ve bu memnuniyetin yaşa bağlı olarak değişmediğine işaret etmektedir. Öte yandan turistlerin tekrar ziyaret etme niyetleri, yerel halk ile kurdukları etkileşimlerin kalitesine de bağlıdır. Yerel halkın turistlere sunduğu deneyimlerin, turistlerin memnuniyetini artırdığı ve dolayısıyla tekrar ziyaret etme niyetlerini de olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Şahin ve Bekci, 2020; Banazılı, 2023). Ancak bu etkileşimlerin niteliği, yerel halkın turizm faaliyetlerine olan tutumları ile doğrudan ilişkilidir. Yerel halkın turistlerle olan etkileşiminde olumlu bir tutum sergilenmesi, turistlerin tekrar ziyaret etme niyetlerini artırmakta ve bu durum, her yaş grubundaki turistler için geçerli olmaktadır

(Kervankiran ve Bulut, 2015; Kırova vd., 2023). Yukarıda bahsi geçen ve bu çalışma kapsamında da yer alan yaş grupları arasında turist-yerel halk etkileşimi ve turist tekrar ziyaret etme niyetleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadığı sonuçlarının, konu ile ilgili alanyazında yapılan araştırmalarla örtüştüğü ifade edilebilir.

Eğitim durumu, bireylerin turizm ile ilgili bilgi ve deneyimlerini artırarak, onların destinasyonlara yönelik tutumlarını ve davranışlarını şekillendirmektedir (Çavuşoğlu vd. 2023). Alanyazında yer alan araştırmalar, eğitim seviyesi yüksek bireylerin, turistik deneyimlerinden daha fazla memnun kaldıklarını ve bu memnuniyetin tekrar ziyaret etme niyetlerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Bayrakçı ve Akdağ, 2016; Sariipek, 2019). Turistlerin tekrar ziyaret etme niyetleri, aynı zamanda destinasyonların pazarlama stratejileri açısından da önemli bir gösterge oluşturmaktadır. Eğitim durumu grupları arasında yapılan analizler, destinasyonların hedef kitlelerini belirlemede ve pazarlama stratejilerini geliştirmede kritik bir rol oynamaktadır (Apak, 2024). Eğitim seviyesi yüksek turistlerin daha yüksek tekrar ziyaret etme niyetleri, destinasyonların bu gruba yönelik özel kampanyalar ve hizmetler sunarak, onların memnuniyetlerini artırmalarına olanak tanımaktadır. Bu durum, turizm işletmelerinin eğitim durumuna göre farklılaşan turist beklentilerini karşılamada daha etkili olmalarını sağlayabilir (Bayın ve Kozak, 2023). Bu tez çalışması kapsamında eğitim durumu grupları arasında turistlerin tekrar ziyaret etme niyeti alt boyut puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, lise mezunu olan turistlerin tekrar ziyaret etme niyetlerinin, ortaöğretim mezunu olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Eğitim durumu, bireylerin turizm deneyimlerine yönelik algılarını ve beklentilerini şekillendiren bir faktör olarak öne çıkması nedeniyle (Öktem ve Akdu, 2022) ulaşılan bu sonuç, eğitim seviyesinin turistlerin destinasyon deneyimlerini ve memnuniyetlerini nasıl etkilediğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Lise mezunlarının daha yüksek tekrar ziyaret etme niyetleri, bu grubun daha fazla bilgi ve deneyim edinmiş olmasından kaynaklanabilir, bu da onların turistik deneyimlerini daha anlamlı hale getirmektedir (Türk ve Özdemir, 2021).

Yukarıda bahsi geçen ve bu çalışma kapsamında da yer alan eğitim durumu grupları ile turistlerin tekrar ziyaret etme niyetleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunduğu sonuçlarının, konu ile ilgili alanyazında yapılan araştırmalarla örtüştüğü ve

sürdürülebilir kültür turizmi faaliyetleri ile ilgilenen turizm uygulayıcılarına bahsi geçen eğitim seviyesindeki gruplara yönelik stratejiler oluşturmaları önerilebilir.

Alanyazında yer alan araştırmalar, turistlerin ve yerel halkın turizm deneyimlerine yönelik algı ve beklentilerinin, gelir durumuna bağlı olarak değişmediğini göstermektedir (Imre, 2020; Karademir vd., 2018). Yerel halkın turizme bakış açısı, ekonomik durumlarından bağımsız olarak, daha çok turizmin yerel topluluklara sağladığı ekonomik faydalar ve sosyal etkileşimler üzerinden şekillenmektedir. Bu bağlamda, yerel halkın turizm faaliyetlerine yönelik tutumları, gelir seviyesinden ziyade, turizmin yerel topluluklar üzerindeki etkileriyle daha fazla ilişkilidir (Işıldar ve Yıldız, 2019). Yerel halkın turizmin gelişimini emlak fiyatları, trafik ve kalabalıklaşma gibi faktörler üzerinden değerlendirmesi, yerel halkın gelir durumunun bu algılar üzerinde belirleyici bir rol oynamadığını göstermektedir (Karademir vd., 2018; Çokişler, 2022). Öte yandan, yerel halk katılımcılarının gelir durumlarına göre sürdürülebilir turizm tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre, geliri olmayan ve asgari ücret ve altında gelire sahip olan yerel halk katılımcılarının, daha yüksek gelir grubundaki yerel halk katılımcılarına kıyasla sürdürülebilir turizm tutumlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Bu sonuç, alanyazında yapılan çalışmalarla (Huete-Alcocer, López-Ruiz ve Grigorescu, 2019; Güneş, Alagöz ve Uslu, 2020; Yılmaz, Karataş ve Pavlíková, 2024) da paralellik göstermektedir.

Alanyazında, medeni durumun bireylerin sosyal davranışları üzerindeki etkilerine dair çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Şenol ve Üzüm, 2020; Aker, 2023). Medeni durum, bireylerin sosyal ilişkilerini ve etkileşimlerini etkileyen bir faktör olmasına rağmen, bu tez çalışması kapsamında elde edilen medeni durum grupları arasında yerel halk-turist etkileşimi ölçeği ile sürdürülebilir turizm tutumu ölçeği ve alt boyut puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaması sonucu, medeni durumdan bağımsız olarak yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu açısından önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımının ve turistlerin yerel kültür ile etkileşimlerinin, medeni durumdan bağımsız olarak benzer bir düzeyde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, yerel halkın turizmle olan ilişkisi, medeni durumdan ziyade, turizm faaliyetlerinin sağladığı ekonomik ve sosyal faydalar üzerinden şekillenmektedir. Ayrıca, yerel halk-turist etkileşiminin sürdürülebilir turizm tutumu açısından önemi, bu

etkileşimlerin kalitesine bağlıdır. Yerel halkın turistlerle olan etkileşimlerinde olumlu bir tutum sergilemesi, sürdürülebilir turizmin gelişimine katkı sağlamaktadır (Şeker ve Direkçi, 2022; Eser ve Kaya, 2023). Bu bağlamda, yerel halkın turizm faaliyetlerine olan katılımının ve turistlerin yerel kültüre olan ilgilerinin, medeni durumdan bağımsız olarak sürdürülebilir turizm uygulamalarına katkıda bulunduğunu göstermektedir. Öte yandan, medeni durum grupları arasında yerel halk-turist etkileşimi ile sürdürülebilir turizm tutumu ölçeği ve alt boyut puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaması, turizm araştırmalarında dikkate alınması gereken önemli bir bulgudur. Bu bulgular, yerel halkın turizme yönelik tutumlarının ve turist deneyimlerinin, medeni durumdan bağımsız olarak benzer olduğunu göstermektedir (Günal, 2020; Sarıköse vd., 2020; Bulut ve Şengül, 2023; Yazıcı, 2023). Yerel halkın turizmle olan etkileşimlerinin ve turistlerin yerel kültüre olan ilgilerinin daha iyi anlaşılması, sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Gelir durumuna ilişkin son olarak alanyazında yer alan araştırmalar, turistlerin tekrar ziyaret etme niyetlerinin de benzer şekilde gelir durumuna bağlı olarak değişmediğini ortaya koymaktadır. Turistlerin memnuniyet düzeyleri ve tekrar ziyaret niyetleri, genellikle deneyimledikleri hizmet kalitesi ve yerel halk ile kurdukları etkileşimler üzerinden şekillenmektedir (Boğan ve Sarıışık, 2016; Unal, 2020). Dolayısıyla, gelir durumu grupları arasında yapılan analizler, turistlerin ve yerel halkın turizm deneyimlerinin, ekonomik faktörlerden bağımsız olarak benzer algılara sahip olduğunu göstermektedir. Yerel halkın turistlere sunduğu deneyimlerin, turistlerin memnuniyetini artırdığı ve dolayısıyla tekrar ziyaret etme niyetlerini olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Karacaoğlu ve Yolal, 2019; Demir ve Baykal, 2020). Ancak, bu etkileşimlerin niteliği, yerel halkın turizm faaliyetlerine olan tutumlarıyla doğrudan ilişkilidir. Yerel halkın turistlerle olan etkileşimlerinde olumlu bir tutum sergilemesi, turistlerin tekrar ziyaret etme niyetlerini artırmakta ve bu durum, turistlerin gelir durumuna göre değişiklik göstermemektedir (Kaya, 2023). Bu tez çalışması kapsamında da, alanyazındaki gelir durumu grupları arasında yerel halk-turist etkileşimi ve turistlerin tekrar ziyaret etme niyetleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir. Yukarıda bahsi geçen ve bu çalışma kapsamında da yer alan turistlerin gelir durumlarına göre tekrar ziyaret etme niyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadığı sonuçlarının, konu ile ilgili alanyazında yapılan araştırmalarla örtüştüğü ifade edilebilir.

Bu araştırmada Assos örneği üzerinden sürdürülebilir kültür turizmi kapsamında turist-yerel halk etkileşiminin tekrar ziyaret etme niyetine olan etkilerini incelemiştir. Elde edilen bulgular, turist-yerel halk etkileşiminin, turistlerin tekrar ziyaret etme niyetlerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Bu etkileşim hem yerel kültürün korunmasına hem de ekonomik sürdürülebilirliğe katkıda bulunarak turizm destinasyonlarının uzun vadeli başarısını sağlamaktadır. Turistlerin yerel halk ile olan etkileşimlerinde edindikleri olumlu tutumlar, turistlerin deneyimlerini zenginleştirmekte ve bu durum, tekrar ziyaret etme niyetlerini artırmaktadır.

Araştırma sonuçları, yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımının ve turistlerin yerel kültüre olan ilgilerinin, sürdürülebilir kültür turizmi açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, yerel halk-turist etkileşiminin güçlendirilmesi, sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca bu çalışma, turist-yerel halk etkileşiminin sadece ekonomik faydalarla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda kültürel alışveriş ve sosyal etkileşimler açısından da zenginleştirici bir rol oynadığını göstermektedir. Turistlerin yerel halkla olan etkileşimleri, onların yerel kültürü daha iyi anlamalarına ve bu kültürü deneyimlemelerine olanak tanımaktadır. Bu durum hem turistlerin hem de yerel halkın kültürel değerlerini koruma ve geliştirme çabalarına katkıda bulunmaktadır.

Sonuç olarak Assos örneği, sürdürülebilir kültür turizminin turist-yerel halk etkileşimi aracılığıyla nasıl güçlendirilebileceğini göstermektedir. Bu etkileşimlerin artırılması hem yerel toplulukların ekonomik kalkınmasına hem de turistlerin kültürel deneyimlerinin zenginleşmesine katkı sağlayacaktır. Gelecek araştırmalar, bu etkileşimlerin daha da derinlemesine incelenmesi ve sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesi açısından önemli bir temel oluşturacaktır. Bu bağlamda, yerel halkın turizm süreçlerine aktif katılımı sağlanmalı ve bu süreçlerin yönetiminde yerel toplulukların görüşleri dikkate alınmalıdır. Bu yaklaşım, hem yerel halkın hem de turistlerin yararına olacak şekilde sürdürülebilir bir turizm modeli geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

Adongo, C. A., Anuga, S. W., ve Dayour, F. (2015). "Will they tell others to taste it? International tourists' experience of Ghanaian cuisine". *Tourism Management Perspectives, (15)*, 57-64.

Acar, Y. (2016). Turistlerin Sakin Şehirleri Tercih Nedenleri, Memnuniyet Düzeyleri ve Tekrar Ziyaret Etme Niyetleri: Türkiye'deki Sakin Şehirlerin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Aksaray Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aksaray.

Açıcı, F. K., Ertaş, Ş., ve Sönmez, E. (2017). "Sürdürülebilir turizm: Kültür turizmi ve kültürel miraslar". *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 3*(1), 52-66.

Adams, W. M. (2006). *The future of sustainability: Re-thinking environment and development in the twenty-first century*. International Institute for Environment and Development: Londra.

Akesen, A. (2009). *Sürdürülebilir turizm yaklaşımında ekoturizmin işlevsel önemi.* Detay yayıncılık: Ankara.

Akıncı, Z., ve Kasalak, M. A. (2016). "Sürdürülebilir turizm yönetiminin açılmasından özel ilgi turizminin yeri ve önemi". *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, (1)*, 161-182.

Akbolat, M., ve Durmuş, A. (2017). "Hizmet kalitesi ve destinasyon imajının tekrar ziyaret etme etkisi: Yozgat veya termal turizm örneği". *II. Uluslararası Bozok Sempozyumu,*8-9 Haziran 2017, Yozgat Bozok Üniversitesi, Yozgat. 112-118.

Akoğlan Kozak, M., ve Bahçe, S. (2009). *Özel ilgi turizmi*. Detay Yayıncılık: Ankara.

Akpulat, F. (2019). Sürdürülebilirlik Kavramına Farklı Yaklaşımlar: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Aksöz, E. O., ve Çay, G. (2022). "Müzelerde algılanan hizmet kalitesinin ve destinasyon imajının tekrar ziyaret etme niyeti üzerindeki etkisi: Eskişehir örneği". *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 6*(1), 1-23.

Alaeddinoğlu, F. (2007). "Van halkının turisti ve turizmi algılama şekli" *Coğrafi Bilimler Dergisi, 5*(1), 1-16.

Alagöz, G., Güneş, E., Abdullah, U., ve Taş, M. (2023). "Turizmin etkilerinin turizmin desteğinin üzerindeki etkisi: Yerel halkın yaşam haklarının aracı rolü". *İşletme ve Yönetim Çalışmaları: Uluslararası Bir Dergi, 11*(1), 270-291.

Allen, S. H. (2002). "Doğu'daki Amerikalılar: Francis Henry Bacon, Joseph Thacher Clarke ve Assos'taki Aia". *Geçmişimizi kazmak: Amerika Arkeoloji Enstitüsü'nün tarihi üzerine perspektifler*, Amerika Arkeoloji Enstitüsü yayıncılık: Boston.

Altanlar, A., ve Akıncı, K. G. (2011). "Sürdürülebilir turizm planlaması için yöre halkı ve yerli turistlerin davranış ve beklentilerini anlamaya yönelik bir araştırma; Akçakoca örneği". *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi, 3*(2), 1-20.

Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C., ve Vogt, C. A. (2005). "Yerel halkın toplum turizmi etkilerine ilişkin algıları". *Turizm Araştırmaları Yıllıkları, 32*(4), 1056-1076.

Angelkova, T., Koteski, C., Jakovlev, Z., ve Mitrevska, E. (2012). "Turizmin sürdürülebilirliği ve rekabet gücü". *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 44*, 221-227.

Apak, Ö. C. (2024). "Restoranlarda yalnız yemek yiyen müşterilerin fiziksel ve psikolojik unsur algılarının davranışsal niyetler üzerine etkisi". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 35*(1), 17-28.

Araboğa, Y. (2018). Bitlis İlinin Turizm Potansiyeli Ve Yerel Halkın Turizm Olgusuna Bakış Açısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Gaziantep.

Arınç, P. C. (2002). Selçuk'ta Kültür Turizm: İzmir. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Arslan, N., ve Böhlendorf-Arslan, B. (2010). *Assos: Taşındığı hayat kenti*. Homer Kitabevi: İstanbul.

Arslan Özkan, A., Yıldız, E., ve Esen, O. (2023). "Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumlarının incelenmesi: Kuşadası örneği". *Yaşar Üniversitesi Dergisi/Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 18*(72), 67-71.

Artuğer, S., ve Kocatürk, E. (2019). "Yabancı turistlerin çekici seyahat motivasyonlarının tekrar ziyaret etme niyetlerine etkisi". *Turizm Akademik Dergisi, 6*(1), 147-159.

Atasoy, M., Reis, S., ve Sancar, C. (2009). "Sürdürülebilir turizm gelişmesi ve yayla turizmi: Ayder Yaylası", *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*. Ankara.

Atay Polat, M. (2014). Sürdürülebilir Kalkınmada Elektrik Üretimi ve Büyüme İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya.

Ateiga, N. (2008). Türkiye'nin Tanıtımında İstanbul Tarihi Yarımada'daki Kültür Varlıklarının Yeri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Avcı, N. (2007). "Turizmde taşıma kapasitesinin önemi". *Ege Akademik Bakış Dergisi,* 7(2), 15-22.

Avcıkurt, C. (2007). *Turizm işi: Turist-yerel halk iletişimi*. Detay Yayıncılık: Ankara.

Avcıkurt, C. (2009). *Turizm konforu: Genel ve dayanıklı yaklaşım*. Detay Yayıncılık: Ankara.

Ayazlar, R. (2017). "Kırsal turizmde yerel halkın tutumu". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 16(1), 17-24.

Aydın, B., ve Arslan, E. (2009). "Kültür turizminde yaşanan gelişmeler ve gelecek vizyonu". *Geliştirme Dergisi*,2(3), 43-45.

Ayhan, K.Ç., ve Çetinkaya, İ, K. (2024). "Sürdürülebilirlik temelinde kırsal turizm potansiyelinin SWOT analiziyle saptanması: Ayvacık ilçesi örneği". *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 4*(20), 2861-2869.

Aytaç, Ö. (2002). *Sosyoloji: Bir giriş denemesi*. Üniversite Kitabevi: Isparta.

Azcan, G. (2013). Kültür Turizmi Açısından Köylere Hizmet Götürme Birliği Çalışmaları: Safranbolu Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Karabük.

Bachleitner, R., ve Zins, A. H. (1999). "Kırsal topluluklarda kültürel turizm: Sakinlerin bakış açısı". *İşletme Araştırmaları Dergisi, 44*(3), 199-209.

Bahar, O. (2011). "Bölgesel kalkınmada turizm sektörünün ekonomik açıdan yeri ve önemi". *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 6-12.

Bahçe, S. A. (t.y). "Kırsal gelişimde kültür (mirası) turizmi modeli". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(25), 56-60.

Bahçe, S. A. (2011). *Kültürel miras yönetimi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.

Banazılı, A. M., ve Ateş, H. (t.y). "Yerel yönetimlerde personel alımları ve hemşehrilik olgusu: İstanbul ilçe belediyelerinde alan araştırması". *Kent Akademisi Dergisi, 16*(3), 2091-2115.

Bandeoğlu, Z. (2015). "Türkiye'de kültür turizmi potansiyeli üzerine bir değerlendirme". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(02), 155-168.

Başar, B., ve Baydeniz, E. (2022). "Algılanan hizmetin yurt dışından müşteri sadakati ve tekrar ziyaret etme politikası üzerine etkisi: Somut olmayan kültürel miras unsuru olan Türk kahvesi örneği". *Turizm ve Rekreasyon Dergisi, 4*(1), 1-12.

Bayın, D. M., ve Kozak, M. A. (2023). "Gezilecek yerlerin tanıtımında sosyal medya fenomenlerinin rolü". *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 7*(1), 63-83.

Baykan, E. (2007). "Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri". *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 30-49.

Bayrakçı, S., ve Akdağ, G. (2016). "Yerel yemek tüketim motivasyonlarının devamının tekrar ziyaret ilişkilerinin etkisi: Gaziantep'i ziyaret eden yerli ayrılık üzerine bir araştırma". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 27(1), 34-45.

Beerli, A., ve Martín, J. D. (2004). "Turistlerin özellikleri ve turistik yerlerin algılanan imajı: Nicel bir analiz – İspanya'nın Lanzarote kentinde bir vaka çalışması". *Turizm Yönetimi Dergisi, 25*(5), 623-636.

Bekar, A., Kocatürk, E., ve Sürücü, Ç. (2017). "Gastronomi festivallerinin algılanan destinasyon imajına ve tekrar ziyaret etme niyetine etkisi: Fethiye Yeşil üzümlü ve yöresi Kuzugöbeği Mantar Festivali örneği". *Turizm ve Gastronomi Çalışmaları Dergisi, 5*(2), 28-36.

Berber, Ş. (2003). "Sosyal değişme katalizörü olarak turizm ve etkileri". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9*, 205-221.

Beyhan, Ş. G., ve Ünügür, S. M. (2010). "Çağdaş gereksinmeler, sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli". *İtüdergisi/A,* 4(2), 13-19.

Björk, L., Szücs, S., ve Härenstam, A. (2014). "Yerel hükümet hizmetlerinde performans gösterme kapasitesinin ölçülmesi - Yöneticilerin algıları". *Uluslararası Kamu Sektörü Yönetimi Dergisi,* 27(1), 26-38.

Boğan, E., ve Sarıışık, M. (2016). "Yerel halkın turizm faaliyetine yönelik görüş ve algılamalarının belirlenmesi üzerine Alanya'da bir araştırma". *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 12(2), 325-342.

Bozlağan, R. (2005). "Sürdürülebilir gelişmenin finansal arka planı". *Sosyal Politika Konferansları Dergisi, 50*, 1011-1028.

Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Yayıncılık: Ankara.

Cesur, E., ve Çeken, H. (2021). "Trabzon'un yerel turizm algısında turist profilinin rolü: Arap turist profili". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 24(46-1), 1313-1331.

Ceylan, S. (2015). Turizm Sektörünün Hizmet Veren Bölgesel İletişiminin Sağlanması ve Ayrılmasına Göre Algılanması: Pamukkale Destinasyonunda Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Choi, H., ve Sirakaya, E. (2005). "Measuring residents' attitude toward sustainable tourism: Development of sustainable tourism attitude scale". *Journal of Travel Research Dergisi, 43*(4), 380-394.

Costanza, R., ve Patten, B. C. (1995). "Defining and predicting sustainability". *Ecological Economics Dergisi*, 15(3), 193-196.

Csapo, J. (2012). "Modern turizm endüstrisinde kültürel turizmin rolü ve önemi". *Turizm Endüstrisi İçin Stratejiler - Mikro ve Makro Perspektifler*, 5(10), 201-212.

Çakmak, T. F., ve Kurnaz, H. A. (2020). "Konaklama işletmelerinin turist rehberleri şikayetleri üzerine bir araştırma: Safranbolu örneği". *Turist Rehberliği Dergisi,* 3(2), 139-153.

Çalışkan, S. (2009). Tarihi Konut İşletmeciliği ve Kültür Turizmi İlişkisi: Beypazarı Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Çamlıca, K. (2014). Sürdürülebilir Turizme İlişkin Ziyaretçi Tutumlarının ve Tekrar Ziyaret Niyetlerinin Pazar Bölümlendirme Kriteri Olarak Kullanılması: Kapadokya Bölgesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Nevşehir.

Çapalov, O. (2010). Assos Kenti Yunan ve Roma Dönemi Zeytinyağı, Şarap ve Un Üretim Aletleri. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.

Çavuş, Ş. (2002). Turistik Merkezlerin Taşıma Kapasiteleri ile Yaşam Evreleri Arasındaki İlişkiler ve Kuşadası Örneğinde Değerlendirme. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Çavuşoğlu, S., Demirağ, B., ve Kaplan, M. (2023). "Unutulmaz turizm deneyimlerinin destinasyon imajı, tatmin, tekrar ziyaret etme ve tavsiye etme niyeti üzerindeki etkisinin incelenmesi". *Journal of Economics,* 8(20), 176-197.

Chen, H., ve Rahman, I. (2018). "Kültürel turizm: Katılım, kültürel temas, unutulmaz turizm deneyimi ve destinasyon sadakati üzerine bir analiz". *Turizm Yönetimi Perspektifleri Dergisi,* 26, 153-163.

Çekül Vakfı-Tarihi Kentler Birliği (2023, 15 Nisan). Çekül'ün kültürel miras anlayışı. https://www.cekulvakfi.org.tr/proje/cekulun-kulturel-miras-anlayisi

Çelikkanat, N., ve Güçer, E. (2014). "Yerel halkın turizme bakış açısı: Bodrum ilçesi örneği." *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi,* 15, 272-289.

Çetin, T. (2009). "Beypazarı'nda turist-yerli halk iletişimi ve turizmin sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9(1), 15-32.

Çiçek, A. (2012). *Ekoloji ve turizm*. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.

Çiçek, D., ve Sarı, Y. (2018). "Yerel turizme olan destek: Türkiye'deki sakin şehirler üzerine bir araştırma". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 185-196.

Çokal, Z. (2019). "Turist rehberlerinin performansına ve etik davranışlarına yönelik turist algılarının incelenmesi". *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(4), 1143-1168.

Çokişler, N. (2022). "Turist rehberi bölümleri için önerilen seçenekler: Bir içerik analizi". *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 664-678.

Çorbacıoğlu, E. (n.d.). "Tasarımda görsel öğelerin kültürel analizi". *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 750-759.

Çulha, O. (2008). "Kültür turizmi kapsamında destekleyici turistik ürün olarak deve güreşi festivalleri üzerine bir alan çalışması". *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 3(12), 1827-1852.

Demir, C., ve Çevirgen, A. (2006). *Turizm ve çevre yönetimi: Sürdürülebilir gelişme yaklaşımı*. Nobel Yayınevi: Ankara.

Demir, E., ve Baykal, F. (2020). "Paylaşım ekonomisinin kırsalda yükselişi: Kırsal turizm için fırsatlar ve riskler". *Uluslararası Çağdaş Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 163-178.

Demirbulat, Ö. G. (2012). "Turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin turist rehberleri tarafından algılanması üzerine bir araştırma: Trabzon ili örneği". *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 53-75.

Denek, S. (2019). "Sürdürülebilir kalkınmadan sürdürülemez çevreye doğru: Çevre-kalkınma ikilemi". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 817-842.

Doğan, Z. (2004). *Turizmin sosyo-kültürel temelleri* (2. Baskı). Detay Yayıncılık: Ankara.

Doğan, M. (2010). Ekomüze Odaklı Sürdürülebilir Destinasyon ve Gökçeada Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.

Dönmez, B., ve Çakıcı, A. C. (2013). "Turist-turist etkileşimi: Yerli turistlerin İngiliz turistlere bakış açıları üzerine keşifsel bir araştırma". *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 37-61.

Du Cluzeau, C. O. (1998). *Le tourisme culturel*. Presses Universitaires de France : Paris.

Duran, E. (2009). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Toplumsal ve Kültürel Varlığın Korunması: Gökçeada Örneği. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Durovic, M., ve Lovrentjev, S. (2014). "Kültürel turizmde sürdürülebilirliğin göstergeleri". *Makrotema Dergisi*, 3(7), 180-189.

Dyllick, T., ve Hockerts, K. (2002). "Kurumsal sürdürülebilirlik için işletme durumunun ötesinde". *İş Stratejisi ve Çevre*, 11(2), 130-141.

Edis, A. (2023). Turist Kişilik Tipleri ve Turist-Yerli Halk Etkileşim Kalitesi İle Cıttaslow Şehirlerini Ziyaret Etme Niyeti Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi**.** Yüksek Lisans Tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Van.

Emel, C. (2013). "Turizm destinasyonlarında sürdürülebilir turizmin sürdürülebilir rekabet açısından değerlendirilmesi". *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 23-40.

Emekli, G. (2006). "Coğrafya, kültür ve turizm: Kültürel turizm". *Ege Coğrafya Dergisi*, 15(2), 51-59.

Erdem, B. (2013). "Kültürün turistik tüketime etkisi". *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6(11), 23-31.

Ergün, N. (2013). Assos Batı Nekropolü buluntuları. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.

Erşen, G. (2017). İzmir Karaburun Yarımadası Gastronomi Turizmi Ürünlerine Yönelik Rotalarının Hizmetleri Bilgi Sistemleri ile Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.

Eser, S., Dalgın, T., Çeken, H. (2010). "Sürdürülebilir kültür turizmi: Efes örneği". *Ege Coğrafya Dergisi,* 19(2), 27-34.

European Commission. (2024, 10 Nisan). Cultural heritage in EU policies: Sustainable cultural tourism. European Commission. Retrieved. https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage/cultural-heritage-in-eu-policies/sustainable-cultural-tourism

Eusébio, C., ve Carneiro, M. J. A. (2012). "Determinants of tourist-host interactions: An analysis of the university student market". *Journal of Hospitality and Tourism Quality Assurance, 13*(2), 123-151.

Fang, W. T. (2020). *Tourism in emerging economies.* Springer Singapore: Singapore.

Farmaki, A. (2020). "Regional network management and sustainable tourism". In *Tourism and Sustainable Development Goals*, 2(8), 192-214.

Fitri, N. (2021). "The effects of novelty seeking, destination image, and satisfaction on revisit intention through perceived value in MICE destinations". *Proceedings of the 2nd International Conference on Science, Technology, and Modern Society*, 14(9), 48-51.

Goeldner, C. R., ve Ritchie, J. B. (2011). *Tourism: Principles, practices, philosophies.* John Wiley & Sons: Hoboken.

Gözüm, Ü. Y., Akşit, İ., Tolun, V., Özkök, F., ve Kaşıkçı, A. (2015). Rehber Ayvacık. In Ü. Y. Gözüm (Ed.), *Assos Antik Kenti*. Karınca Ajans Yayıncılık: İstanbul.

Gül, S. (2015). Vezirköprü Yöresinin Kültür Turizmi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun.

Gülbahar, O. (2009). "Türkiye'de kitlesel turizmin gelişimi ve alternatifler ortaya çıkıyor". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 14(1), 151-177.

Gülcan, B. (2010). "Türkiye'de kültür turizminin ürün yapısı ve somut kültüre dayalı ürün farklılaştırma hizmetleri". *İşletme Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 99-120.

Güneş, N. (2014). Yerel Halkın Turizm Algısı ve Turizme Katılımı: Antalya Konyaaltı ve Kepez İlçesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.

Güneş, G. (2015). "Kızılcahamam Turizminde Yerelliğin ve Sürdürülebilir Gelişimin Önemi", *100. Yılında Yabanabad'dan Kızılcahamam'a Sempozyumu*, 6-8 Haziran 2015, Ankara. 143-155.

Güneş, E., Alagöz, G., ve Uslu, A. (2020). "Yerelde sürdürülebilir turizme yönelik ilişkiler: Fethiye örneği". *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi, 5*(2), 201-215.

Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri.* Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Hall, C. M., ve Page, S. J. (2014). *The geography of tourism and recreation: Environment, place and space.* Routledge: Londra.

Han, H. (2021). "Consumer behavior and environmental sustainability in tourism and hospitality: Theories, concepts, and a review of recent research". *Sustainable consumer behavior and the environment* , 6 (5), 1-22.

Homsud, N. (2017). "Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutumunun Turizm Yanlısı Davranışları Üzerindeki Etkisi: Hua-Hin Prachubkirikhan'ın Bir Vaka Çalışması". *Akdeniz Sosyal Bilimler Dergisi* , 8 (2), 22-27.

Htun, H. M., Padungyoscharoen, S., San, S. (2015). "The effects of motivation, destination loyalty, and positive word-of-mouth on revisit intention". *International Service Industries Program,* 4(2), 115-130.

İmre, N. (2020). "Yerel halkın turizme bakış açısının belirlenmesi: Kemaliye örneği". *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13*(1), 1-16.

Işıldar, P., ve Yıldız, Ö. (2019). "Festivals and their social impacts on local people: The case of Urla". *Turkish Journal of Tourism Research, 3*(4), 931-948.

Jang, S. S., ve Feng, R. (2007). "Temporal destination revisit intention: Effects of novelty seeking and satisfaction". *Tourism Management, 28*(2), 580-590.

Janusz, G. K., ve Bajdor, P. (2013). "Towards sustainable tourism: Framework, activities, and dimensions". *Procedia Economics and Finance, 6,* 523-529.

Johnson, R. A., ve Wichern, D. W. (1992). *Applied multivariate statistical analysis.* New World of Webster: New York.

Kadiroğlu, N. H. (2023). The Mediating Role Of Sustainable Tourism Attitudes İn The Effect Of Tourism Perception On Tourism Support Behavior: A Mixed-Method Study. Doktora Tezi. Kafkas Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Kahraman, N., ve Türkay, O. (2004). *Turizm ve çevre* (1. Baskı). Detay Yayıncılık: Ankara.

Karacaoğlu, S., ve Yolal, M. (2019). "Kültürel mirasın korunması ve turist rehberlerinin rolü sürdürülmesinde". *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 833-847.

Karademir, N., Sandal, E. K., ve Urhan, F. B. (2018). "Kahramanmaraş'ta turizm algısı". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 23(39), 45-64.

Karali, Z. (2023). Unutulmaz Turizm Deneyimleri İle Tekrar Ziyaret Etme ve Tavsiye Etme Niyetleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Palandöken Kış Turizmi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.

Kaya, M., ve Doğan, S. (2023). "Nükleer santrallerin turizm üzerine etkilerinin yerel halkın bakış açısıyla değerlendirilmesi: Sinop örneği". *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 672-694.

Kerimoğlu, E. (1995). "Küçük şehirlerde turizm potansiyeli ve Assos örneği". *100. Yılında Yabanabad'dan Kızılcahamam'a Sempozyumu.* 3-6 Mart 1995, Ankara. 1-6.

Kervankıran, İ., ve Bulut, E. (2015). "Antalya ili turizminin gelişmesi ve devam etmesi yerel halk nasıl değerlendirilmektedir". *Türk Coğrafya Dergisi*, 9 (65), 35-46.

Khuntia, N., ve Mishra, J. M. (2014). "Sürdürülebilir turizm gelişiminin ekonomik ve çevresel yönleri - Kavramsal bir çalışma". *Atna Turizm Çalışmaları Dergisi*, 9(1), 15-28.

Kırova, S., Sel, Z. G., ve Tepeci, M. (2023). "Destinasyon pazarlaması: Afyonkarahisar termal turizm örneği". *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 30(2), 321-341.

Kızılırmak, İ., ve Kurtuldu, H. (2005). "Kültürel turizmin önemi ve tüketici tercihlerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma". *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 100-120.

Kılıç, B., ve Akyurt, H. (2011). "Destinasyon imajı oluşturmada hüzün turizmi: Afyonkarahisar ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1), 209-232.

Kılıç, İ., ve Seçilmiş, C. (2018). "Turistik destinasyonlarda yerel halk ve turist gözünden taşıma kapasitesinin değerlendirilmesi: Eskişehir örneği". *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15 (3), 506-522.

Kim, J. H., Ritchie, J. B., ve Cormick, B. (2012). "Unutulmaz turizm deneyimlerini ölçmek için bir ölçeğin geliştirilmesi". *Seyahat Araştırmaları Dergisi*, 51 (1), 12-25.

Kocadaş, B. (2004). "Kültür ve medya". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 17 (8), 1303-5134.

Kocadaş, B. (2005). "Kültür ve medya". *Bilig Dergisi*, 3 (34), 1-13.

Koçoğlu, C. M. (2019). "Yerli turistlerin gastronomi turizmine yönelik tutumlarının demografik özellikler açısından incelenmesi: Gaziantep örneği". *Gastroia: Gastronomi ve Seyahat Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 366-380.

Koçyiğit, O. (2013). Geç Antik Çağ'da Assos Konut Mimarlığı. Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.

Korkmaz, M., Özkök, F., ve Uluocak, Ş. (2019). "Yerel halkın kadın turistlere yönelik bakış açısının toplumsal cinsiyet rolleri eşitliği ve yaşam değerleri bağlamında incelenmesi: Gökçeada örneği". *Hayat Ekonomisi Dergisi*, 6 (1), 35-60.

Kostopoulou, S., ve Kyritsis, I. (2006). "Korunan alanlar için bir turizm taşıma kapasitesi göstergesi". *Anadolu Dergisi*, 17 (1), 5-24.

Kozak, M., ve Rimmington, M. (2000). "Sezon dışı tatil destinasyonu olarak İspanya'nın Mallorca şehrine yönelik turist memnuniyeti". *Seyahat Araştırmaları Dergisi*, 38 (3), 260-269.

Kozak, N., Kozak, M. A., ve Kozak, M. (2001). *Genel turizm*. Detay Yayıncılık: Ankara.

Kozak, M. A. (2012). *Genel turizm bilgisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.

Kozak, M. (2014). *Bilimsel araştırma: Tasarım, yazma ve yayımlama teknolojileri*. Detay Yayıncılık: Ankara.

Kömür, T. (2020). Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi İçin Bir Model: Ayvalık Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.

Kuhn, L. (2007). "Sürdürülebilir turizm ortaya çıkan bir söylem olarak". *Dünya Gelecekleri Dergisi, 63* (4), 286-297.

Kumbara, V. B., Afuan, M., ve Putra, R. B. (2020). "Batı Sumatra'da turistlerin motivasyonu ve turist deneyiminin turistlerin turizme geri dönmelerine olan ilgisi: Değişken olarak yenilik arabuluculuğu arayışı". *Dinasti Uluslararası Dijital İşletme Yönetimi Dergisi,* 2 (1), 182-194.

Kurnaz, H. A. (2019). "Marmaris turizmi hakkında yerel halkın görüşleri". *Journal of Recreation and Tourism Research,* 6 (4), 425-433.

Küçükaslan, N. (2007). *Özel ilgi turizmi.* Ekin Basım Yayıncılık: Ankara.

Lane, B. (2005). "Sürdürülebilir kırsal turizm stratejileri: Kalkınma ve koruma için bir araç". *Revista Interamericana de Ambiente y Turismo-RIAT,* 1 (1), 12-18.

Larre, D. (1986). "Çevre yönetimi konulu Dünya Sanayi Konferansı'nın sonuçları ve tavsiye kararları". *Sanayi ve Çevre Konferansı*, 10-14 Mayıs 1986, Stockholm, 26-29.

Lau, A. L., ve McKercher, B. (2004). "Keşif ve edinim: İlk kez gelen ve tekrar gelen ziyaretçilerin karşılaştırılması". *Seyahat Araştırmaları Dergisi, 42*(3), 279-285.

Lepp, A. (2007). "Uganda'daki Bigodi Köyündeki sakinlerin turizme yönelik tutumları". *Turizm Yönetimi, 2 8*(3), 876-885.

Masara, L. L. (2015). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Ortaya Çıkan Stratejiler. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.

Merriam-Webster. (2024, 22 Mart). Heritage. from https://www.merriam-webster.com/dictionary/heritage

McCool, S. F., ve Moisey, R. N. (Eds.). (2008). *Turizm, rekreasyon ve sürdürülebilirlik: Kültür ve çevreyi birbirine bağlamak.* Cabi Digital Library: Londra.

Middleton, V. T., ve Hawkins, R. (1998). *Sürdürülebilir turizm: Bir pazarlama perspektifi.* Routledge Yayınevi: Londra.

Moore, J. L. (2004). Üniversiteyi İçeriden Yeniden Yaratmak: Yükseköğrenimde Sürdürülebilirlik ve Dönüşüm. Doktora Tezi. British Columbia Üniversitesi. Kanada.

Muscoe, M. (1995). "Sürdürülebilir bir topluluk profili". *Yerler Dergisi*, 9(3), 30-37.

Nasser, N. (2003). "Kentsel miras yerleri için planlama: Koruma, turizm ve sürdürülebilir kalkınmayı uzlaştırmak". *Planlama Literatürü Dergisi,* 17(4), 467-479.

Nuryanti, W. (1996). "Miras ve postmodern turizm". *Turizm Araştırmaları Yıllıkları*, 23(2), 249-260.

Odabaşı, Y., ve Barış, G. (2002). *Tüketici davranışı.* Mediacat Yayınevi: İstanbul.

Öztek, M. Y., Çengel, Ö. ve Akturan, U. (2008). *Tüketici davranışı ve ekmek tüketim alışkanlıkları üzerine bir araştırma.* Bigart Yayınevi: İstanbul.

Okutan, Y. A. (2023). "Yavaş turizm ve yavaş şehirlerin Türkiye'de sürdürülebilir turizm coğrafyasına katkı". *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi,* 4 (3), 122-129.

Okuyucu, A., ve Somuncu, M. (2012). "Yerel halkın kültürel mirasın korunması ve turizm amaçlı kullanımına ilişkin algı ve tutumlarının belirlenmesi: Osmaneli ilçe merkezi örneği". *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi,* 4 (1), 37-51.

Olcay, A., Bozgeyik, Y., Akköz, H., ve Sürme, M. (2015). "Profesyonel tur rehberlerinin performanslarının yerel turistler tarafından değerlendirilmesi". *Journal of Business Research,* 7 (2), 349-374.

Öktem, E., ve Akdu, S. (2022). "Unutulmaz turizm deneyiminin müşteri memnuniyetine ve tekrar ziyaret etme niyetine etkisi". *Erciyes Akademi,* 36(2), 964-981.

Ören, T. Ş., ve Ören, V. E. (2020). "Turistler açısından sürdürülebilir bir destinasyondan beklentilerin belirlenmesi". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi,* 23(1), 18-51.

Öter, Z., ve Özdoğan, O. N. (2005). "Kültür amaçlı seyahat eden turistlerde destinasyon imajı: Selçuk-Efes örneği". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi,* 16(2), 127-138.

Özcan, A. (2020). "Çanakkale Ayvacık peşkirlerinin incelenmesi". *The Journal of Social Science,* 4 (7), 34-48.

Özdamar, K. (2003). *Modern bilimsel araştırma yöntemleri: Araştırma planlama, toplum ve örnek seçimi, grafik analizi, proje hazırlama, veri toplama, veri analizi, bilimsel rapor yazımı.* Kaan Kitabevi: İstanbul.

Özgürel, G. (2020). Turizm Destinasyonlarında Canlı-Yerel Halk İletişimi Üzerine Bir İnceleme. Doktora Tezi. Balıkesir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.

Öztürk, Y., ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). "Gelişmekte olan ülkeler için alternatif turizm uygulamaları üzerine teorik bir çalışma". *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi,* 2 (10), 183-195.

Pakdemirli, B., Birişik, N., Aslan, İ., Sönmez, B., ve Gezici, M. (2021). "Türk tarımında dijital teknolojilerin kullanımı ve tarım-gıda zincirinde Tarım 4.0". *Toprak Su Dergisi*, 10 (1), 78-87.

Paul, B. D. (2008). "Sürdürülebilir kalkınma kavramının tarihi: Literatür taraması". *Oradea Üniversitesi Yıllıkları, Ekonomi Bilimleri Serisi*, 17 (2), 576–580.

Pedersen, A. (2002). *Dünya mirası alanlarında turizmin yönetimi: Dünya mirası alanı yöneticileri için pratik el kitabı*. UNESCO Dünya Mirası Merkezi: Paris.

Pekin, F. (2011). *Çözüm: Kültür turizmi*. İletişim Yayınları: İstanbul.

Pramudito, O. (2020). "Gezilecek yerler turistlere memnuniyet veriyor mu?" *4. Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve İşletme Konferansı*, 7-9 Ekim 2020, Ankara. 53-57.

Pratminingsih, S. A., Rudatin, C. L., ve Rimenta, T. (2014). "Turist tekrar ziyaret niyetini tahmin etmede motivasyon ve destinasyon imajının rolleri: Bandung-Endonezya örneği". *Uluslararası Yenilik, Yönetim ve Teknoloji Dergisi*, 5(1), 19-27.

Rızaoğlu, B. (2012). *Turizm davranışı* (3. baskı). Detay Yayıncılık: İstanbul.

Richards, G. W. (2001). Kültürel turistler mi yoksa bir turizm kültürü mü? Avrupa kültürel turizm pazarındaki gelişmeler. *Kültürel Turizmdeki Yenilikler*. Routledge: Londra.

Richards, G. (Ed.). (2001). *Kültürel cazibe merkezleri ve Avrupa turizmi*. CABI Yayıncılık: Londra.

Rittichainuwat, B. N., Qu, H., ve Mongknonvanit, C. (2002). "Seyahat memnuniyetinin gezginlerin Tayland'ı tekrar ziyaret etme olasılığı üzerindeki etkisine dair bir çalışma". *Seyahat ve Turizm Pazarlaması Dergisi*, 12(3), 19–43.

Saarinen, J., ve Gill, A. M. (2018). *Sürdürülebilirliğe geçişte turizm, dayanıklılık ve yönetişim stratejileri*. Routledge: Londra.

Sağlam, Y. D. (2019). Trabzon İlinde Kültür Turizmi ve Turizm Planlamasına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Çanakkale.

Sağlam, A. (2021). “Yeşilova Köyü’nün XIX. yüzyılda sosyo-ekonomik yapısı”. *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 13 (3), 1–38.

Salcan, E. (2009). Assos Athena Tapınağı Restorasyonu Proje Önerisi. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.

Sarıipek, S., Çevik, S., ve Saçılık, M. Y. (2019). “Destinasyon imajı algısının sevinci ve destinasyonun sadakati üzerindeki etkisi: Erdek örneği”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(68), 1232–1240.

Sartori, S., Latrônico, F., ve Campos, L. (2014). “Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma: Edebiyat alanında bir sınıflandırma”. *Ambiente & Sociedade*, 17(3), 1–22.

Saruhan, G. E. (2012). Kentsel Markalaşmanın Kültürel Turizmine Etkisi: Antakya (Hatay) Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Sayın, Ç. (2023). Toplum Temelli Turizmde Yerel Yönetimlerin Rolü: Konya Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.

Schumacher, E. F. (1995). *Küçük güzeldir* (O. Deniztekin, Çev.). (3. baskı). Cep Kitapları Yayıncılık: İstanbul.

Seçilmiş, C. (2012). “Termal turizm destinasyonlarından duyulan memnuniyet düzeyinin tekrar ziyaret niyetine etkisi: Sakarıılıca örneği”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 231–250.

Serdaroğlu, U. (1995). “İktisatta kadın bakış açısını içerecek bir yaklaşım postmodernist olabilir mi?”, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 6(15), 53–74.

Simón, F. J. G., Narangajavana, Y., ve Marques, D. P. (2004). “Turizm endüstrisinde taşıma kapasitesi: Hengistbury Head’de bir vaka çalışması”. *Turizm Yönetimi Dergisi*, 25(2), 275–283.

Singh, S., Timothy, D. J., ve Dowling, R. K. (Eds.). (2003). *Hedef topluluklarda turizm*. CABI Yayıncılık: Londra.

Sonkaya, A. K. (2015). *Çanakkale-Troia-Assos-Gelibolu*. Maya Basım: Çanakkale.

Soylu, Y. (2013). Turistik Destinasyonlarda Taşıma Kapasitesi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.

Stupperich, R. (1993). "Dritter Vorbericht über die Grabung in der Westtor-Nekropole von Assos im Yaz 1991". *Assos'ta Ausgrabungen 1991, Asia Minor Study*, 10(2), 1–35.

Swarbrooke, J. (1999). *Sürdürülebilir turizm yönetimi*. CABI International: Londra.

Şahin, S., ve Bekci, M. (2020). "Turistlerin Türkiye, İstanbul, turizm ve turist rehberi ile ilgili metaforik algıları". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(43), 583–611.

Şen, H., Kaya, A., ve Alpaslan, B. (2018). "Sürdürülebilirlik üzerine zamanlı ve güncel bir perspe Turistik destinasyonlarda taşıma kapasitesi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı örneği". *Ekonomik Yaklaşım*, 29 (107), 234-240.

Şengel, Ü. (2019). Türkiye'nin Turizm Talebinin Sosyo-Ekonomik Açıdan Ampirik Olarak Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Sakarya.

Şentürk, B. (2019). Edremit İlçesi Yerel Büyüme Oranlarına Yönelik Algısı. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın.

Şıttak, S. (2021). Turizm Destinasyonunun Algılanan Değerinin Turist Memnuniyeti Ve Tekrar Ziyaret Etme Niyeti Üzerine Etkisi: Assos Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.

Tayfun, A., ve Kılıçlar, A. (2004). "Turizmin sosyal etkileri ve yerli halkın turiste bakışı". *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 1–17.

Tekkeli, A., (2021). "Turist-yerel halk etkileşimi üzerine Nitel bir araştırma". *Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 26-34.

Timothy, D. J. (2014). "Çağdaş kültürel miras ve turizm: Gelişim sorunları ve ortaya çıkan eğilimler". *Kamu Arkeolojisi*, *13* (3), 30–47.

Toker, A. (2011). Kültür Turizminin Sürdürülebilirliğinde Profesyonel Turist Rehberlerinin Rolü: Ankara Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

Tokmak, C. (2008). Sürdürülebilir Turizme Uygun Taşıma Kapasitesi: Topkapı Sarayı Örneği. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Torres-Delgado, A., ve Palomeque, F. L. (2012). "Sürdürülebilir turizm kavramının büyümesi ve yayılması: Kurumsal girişimlerin turizm politikasına katkısı". *Turizm Yönetimi Perspektifleri*, 4 (1), 1–10.

Türk, E., ve Özdemir, E. G. (2021). "Turistlerin macera turizmini deneyimleme motivasyonları, memnuniyet düzeyleri ve tekrar ziyaret niyetleri: Kapadokya destinasyonunda bir araştırma". *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi,* 18 (2), 351–375.

Türker, G. Ö., ve Türker, A. (2014). "Yerel halkın turizm etkilerini algılama düzeyi turizm desteğini nasıl etkiler: Dalyan destinasyonu örneği". *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4 (1), 81–98.

Türkoğlu, İ. (2020). "Sürdürülebilir kalkınmada kültür mirasının yeri ve önemi". *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 10 (20), 117–143.

Tylor, E. B. (1871). *İlkel kültür: Mitoloji, felsefe, din, sanat ve geleneklerin gelişimi üzerine araştırmalar*. J. Murray Yayınevi: Londra.

Umur, M., ve Eren, D. (2016). "Destinasyon imajı ve destinasyon kişiliğinin, ziyaretçi memnuniyeti ve geleceğe yönelik ziyaretçi davranışı üzerine etkisi: Kapadokya örneği". *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 6 (1), 271–294.

United Nations. (1973). *Multinational corporations in world development*. United Nations Publications: New York.

Ünal, A. (2020). "Destinasyonda yaşayan yerel halkın turistler hakkındaki algılarının belirlenmesine yönelik bir araştırma: Göbeklitepe örneği". *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi,* 15 (59), 560–569.

UNEP (2023, 4 Mayıs). United Nations Environment Programme Annual Report. https://www.unep.org/

UNESCO (2024, 7 Temmuz). Policy document for the integration of a sustainable development perspective into the processes of the World Heritage Convention. Retrieved from. https://whc.unesco.org/en/sustainabledevelopment/.

Unurlu, Ç. (2022). "Sürdürülebilir turizmde yerli halkın yer bağlılığı tutumunun ikamet etme süresi ve cinsiyet bakımının değerlendirilmesi: Edirne örneği". *İzmir İktisat Dergisi,* 37(4), 913–928.

UNWTO (2024, 5 Temmuz). Tourism and culture synergies. https://doi.org/10.18111/9789284418978.

Usal, A., ve Kuşluvan, Z. (2002). *Davranış bilimleri, sosyal psikoloji* (4. Cilt). Barış Yayınları: İzmir.

Usta, Ö. (2001). *Turizm 1–2*. Altın Kitaplar Yayınevi: Ankara.

Usta, Ö. (2009). *Turizm: Genel ve esnektir*. Detay Yayıncılık: Ankara.

Uysal, Ö. (2013). "Sürdürülebilir büyüme biçiminin çevresel ve ekonomik boyutlarının parçalanması". *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi,* 5(2), 111–118.

Uzun, G. (2020). Kültürel Rejimin Korunması Konusunda Yerel Halkın Tutumları: Assos Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kocaeli.

Ünlüönen, K., ve Tayfun, A. (2003). "Turistlerin yerli halkın tüketimine etkileri üzerine ampirik bir araştırma". *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (10), 45-55.

Ünlüönen, K., ve Tokmak, C. (2009). "Topkapı Sarayı'nda çalışanlar ve yönetimin sosyal taşıma işlemlerine yönelik değerlendirmeleri". *İşletme Araştırmaları Dergisi,* 1 (1), 17–30.

Von Carlowitz, H. C. (1732). *Sylvicultura economica oder haußwirthliche nachricht und naturmäßige anweisung zur wilden baum-zucht* . Johann Friedrich Brauns Sel. Erben: Leipzig.

Wan, Y. K. P. (2013). "Çin'in iki özel idari bölgesinde (SAR) turizm planlamasının yönetiminin karşılaştırılması: Hong Kong ve Makao". *Turizm Yönetimi Dergisi*, 36 (1), 164–177.

Wan, Y. K. P., ve Li, X. (2013). "Çin'in Makao kentinde turizm gelişiminin sürdürülebilirliği". *Uluslararası Turizm Araştırmaları Dergisi,* 15 (1), 52–65.

Welsch, R. L., ve Vivanco, L. (2023). *Cultural anthropology*. Oxford University Press. Retrieved: İngiltere.

WCED (1987). *Our common future*. Oxford University Press : İngiltere.

Wiersum, K. F. (1995). "200 years of sustainability in forestry: Lessons from history". *Environmental Management,* 19 (3), 321–329.

Yallagöz, T. D. (2010). Alternatif Bir Turizm Çeşidi Olarak Kırsal Turizm: Çanakkale Bölgesi Ayvacık Bölgesi Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.

Yanardağ, A. A. (2013). *Turizm sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.

Yaylı, H. (2007). "Sürdürülebilir kalkınmanın sürdürülebilirliği". *Uluslararası Doğa ve Uygulamalı Bilimlerdeki Gelişmeler Konferansı*, 11-14 Ekim 2007, Ankara. 14-18.

Yeni, O. (2014). "Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma: Bir yazın taraması". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 16 (3), 181–208.

Yıkmaz, R. F. (2011). *Sürdürülebilir kalkınmanın rejimi ve Türkiye için yöntemin geliştirilmesi*. Uzmanlık tezi. Devlet Planlama Teşkilatı.

Yıldırım, C. (2009). Kültür Turizmi Kapsamındaki İletişim Çalışmaları: 2010 İstanbul Avrupa Kültür Başkenti Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Yıldız, Z. (2011). "Turizmin gelişmesi ve büyümenin üzerindeki etkisi". *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi,* 3 (5), 54–71.

Yıldız, S. (2018). "Batı Anadolu'nun izinde: Aristoteles ve Assos". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 39 (6), 171–184.

Yılmaz, C., Karataş, Ö. ve Pavlíková, E. A. (2024). "Nesiller boyu sürdürülebilir turizme yönelik tutum: X, Y ve Z nesilleri üzerinde nicel bir uygulama". *Mendel Üniversitesi Dergisi,* 2 (1), 14-21.

Yoon, Y., Gursoy, D., ve Chen, J. S. (2001). "Validation of a tourism development theory using structural equation modeling". *Tourism Management, 22* (4), 363–372.

Yordam, S., ve Düşmezkalender, E. (2019). “Toplum temelli turizm: Lavanta kokulu köy örneği”. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi,* 3 (4), 1211–1227.

Yüce, A., Samsa, Ç., ve Meriç, K. (2019). “Destinasyon imajının tekrar ziyaret etme niyeti üzerine etkisi: Kars ili örneği”. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 10 (19), 131–150.

Zorlu, K. (2020). “Sürdürülebilir liderlik ölçeğinin Türkçe’ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması”. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 13 (26), 199-213.

EKLER

EK 1. Türkçe Anket Formu

Sizi, Turizm İşletmeciliği ABD Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Fahriye SEZGİN tarafından Doç. Dr. Buket BULUK EŞİTTİ danışmanlığında yürütülen "**Sürdürülebilir Kültür Turizmi Kapsamında Yerel Halk-Turist Etkileşiminin Tekrar Ziyaret Etme Niyetine Etkisi: Assos Örneği**" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu çalışmada, sürdürülebilir kültür turizmi perspektifinde turist-yerel halk etkileşimi incelenerek turistlerin bölgeyi tekrar ziyaret etme niyetlerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmanın saha araştırması için kültür turizminin yoğun olarak gerçekleştiği ancak alan yazın taraması ile konuya yönelik bölgede yapılmış bir çalışmaya rastlanmaması nedeniyle Assos bölgesi tercih edilmiştir. Buradan hareketle bu tez çalışması kapsamında Assos bölgesinde kültür turizmini sürdürülebilir kılmak için yerel halk ve turist etkileşiminin tekrar ziyaret etme niyetine etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada sizden tahminen 10 dk. ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 549 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır. Araştırma sonuçlarını öğrenmek için e-posta yolu ile iletişime geçebilirsiniz.

Fahriye SEZGİN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

Cinsiyet: Erkek ☐ Kadın ☐

Medeni Durum: Evli ☐ Bekar ☐

Yaş: 18-25 ☐ 26-30 ☐ 31-35 ☐ 36-41 ☐ 42-50 ☐
51 yaş ve üzeri ☐

Eğitim Durumu: İlköğretim ☐ Ortaöğrenim ☐ Lise ☐ Ön Lisans ☐
Lisans ☐ Lisansüstü ☐

Aylık Gelir Durumu: ..... ( ) ₺ ( ) $ ( ) € ( ) £

Aşağıdaki ifadeleri 1-5 arasında (1. Hiç katılmıyorum.....5. Tamamen katılıyorum) puanlayınız. (Cümleyi okuyup kutucukların içerisine "✓" işareti atınız.)					
Yerel halk ve turist etkileşimini belirlemeye yönelik önermeler	*1. Hiç katılmıyorum*	*2. Katılmıyorum*	*3.Ne katılıyorum ne katılmıyorum*	*4. Katılıyorum*	*5. Tamamen katılıyorum*
Turistler, yöremizin kültürünü ve geleneklerini merak edip öğrenmek istemektedir.					
Bölge halkında turizm değerlerini koruma bilinci gelişmiştir.					
Bölgenin ulaşımı gelişmediği için gelen turist sayısı azdır.					
Bölgedeki turizm, yerel halk ile turist arasındaki kültürel etkileşimi arttırır.					
Turist ve yerel halk arasındaki olumlu etkileşim, kadınların iş hayatına daha fazla katılmasına olanak sağlamaktadır.					

Aşağıdaki ifadeleri 1-5 arasında (1. Hiç katılmıyorum.....5. Tamamen katılıyorum) puanlayınız. ***(Cümleyi okuyup kutucukların içerisine "✓" işareti atınız.)***					
Sürdürülebilir kültür turizmine yönelik önermeler					
Algılanan Maliyetler	*1. Hiç katılmıyorum*	*2. Katılmıyorum*	*3.Ne katılıyorum ne katılmıyorum*	*4. Katılıyorum*	*5. Tamamen katılıyorum*
Turizm yüzünden yaşadığım toplumdan her zaman rahatsızlık duymuşumdur.					
Turistler, benim yaşam kalitemi bozmaktadır.					
Turizmin gelişmesi nedeniyle yaşadığım yer aşırı kalabalıklaştı.					
Yaşadığım yerdeki boş zaman kaynakları (etkinlikleri), turistler tarafından aşırı kullanılmaktadır.					
Toplumdaki çevre kalitesinin turizm yüzünden bozulduğuna inanıyorum.					
Turizm, rahatsız edici bir şekilde hızlı gelişmektedir.					
Turizm yüzünden yaşam kalitem bozulmaktadır.					
Topluluk Katılımı	*1. Hiç katılmıyorum*	*2. Katılmıyorum*	*3.Ne katılıyorum ne katılmıyorum*	*4. Katılıyorum*	*5. Tamamen katılıyorum*
Bireylerin özgeçmişlerine bakılmaksızın toplumdaki herkes turizm kararlarına dahil edilmelidir.					
Turizmi geliştirme yönetimine toplumdaki tüm bireyler tarafından tam katılım sağlanması gerekmektedir.					
Bölgede yaşayanlara turizmi geliştirme ile ilgili yönetime dahil olma fırsatı sunulmalıdır.					
Bazen yöre halkının turizmi geliştirme yönetiminin dışında tutulması kabul edilebilir.					
Çevresel Sürdürülebilirlik	*1. Hiç katılmıyorum*	*2. Katılmıyorum*	*3.Ne katılıyorum ne katılmıyorum*	*4. Katılıyorum*	*5. Tamamen katılıyorum*
Doğanın çeşitliliğine değer verilmeli ve doğa korunmalıdır.					
Turizm, çevreyi korumalıdır.					

Uygun bir turistik gelişim, her zaman doğal habitatı korumalıdır.					
Toplum çevresi, şu anda ve gelecekte de korunmalıdır.					
Turizmin gelişmesi, turizmdeki tüm paydaşlar arasında çevresel etiği pozitif yönde teşvik etmelidir.					
Turizm, kültürel ve doğal çevre ile bir uyum içerisinde geliştirilmelidir.					
Turizmde söz sahibi olanlar, çevresel koruma için çabalarını artırmalıdır.					
Turizm, gelecek nesiller için çevreyi geliştirmelidir.					
Turistik gelişmenin olumsuz etkilerini azaltmak için, çevresel standartların düzenlenmesine ihtiyaç vardır.					
Ziyaretçi Memnuniyeti	*1. Hiç katılmıyorum*	*2. Katılmıyorum*	*3.Ne katılıyorum ne katılmıyorum*	*4. Katılıyorum*	*5. Tamamen katılıyorum*
Turistik işletmeler, ziyaretçilerin memnuniyetinde sorumluluk almalıdır.					
Turizm endüstrisi, ziyaretçilerine iyi kalitede turistik deneyimler sunmalıdır.					
Ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamak, turistik işletmelerin sorumluluğundadır.					
Toplum yapısı, ziyaretçilerin bölgeye gelmelerini sağlayan çekici bir unsurdur.					
Uzun Dönemli Planlama	*1. Hiç katılmıyorum*	*2. Katılmıyorum*	*3.Ne katılıyorum ne katılmıyorum*	*4. Katılıyorum*	*5. Tamamen katılıyorum*
Turistik gelişmenin, iyi organize edilmiş bir planlamaya ihtiyaç duyduğuna inanıyorum.					
Turizmi planlarken öngörüsüz olamayız.					
Başarılı bir turizm yönetiminin, ileri seviyede bir planlama gerektirdiğine inanıyorum.					

Turistik gelişimin planlanmasında uzun dönemli bir bakış açısına ihtiyaç duyulduğuna inanıyorum.					
Turizm gelişim planları sürekli bir şekilde güncellenmelidir.					
Turizm endüstrisi, gelecek için planlanmalıdır.					
Yerel halk, turizm planlama komitelerine dahil edilmeli ve desteklenmelidir.					
Algılanan Faydalar	*1. Hiç katılmıyorum*	*2. Katılmıyorum*	*3.Ne katılıyorum ne katılmıyorum*	*4. Katılıyorum*	*5. Tamamen katılıyorum*
Turizmin topluma önemli bir ekonomik katkıda bulunduğuna inanıyorum.					
Turizm, bölgedeki diğer endüstrilere de yarar sağlar.					
Turizmin, yerel halkın ekonomik durumu için faydalı olduğuna inanıyorum.					
Turizm, yerel ekonomiyi çeşitlendirmektedir.					
Turizm, yerel ürünler için yeni pazarlar oluşturur.					
Topluma yeni gelir kaynakları sağladığı için turizmi seviyorum.					
Turizm yerel hükümetin vergi gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.					
Toplum Ekonomisi	*1. Hiç katılmıyorum*	*2. Katılmıyorum*	*3.Ne katılıyorum ne katılmıyorum*	*4. Katılıyorum*	*5. Tamamen katılıyorum*
Turistik işletmelerde çalışanların en az yarısı, bölgedeki toplumdan sağlanmalıdır.					
Bölgede yaşayanlar, turizmin faydalarından eşit şekilde yararlanmalıdır.					
Turizm endüstrisi, mal ya da hizmetlerinin en az yarısını yöre halkından almalıdır.					
Turizm endüstrisi, toplumun yerel geliştirme fonuna katkıda bulunmalıdır.					
Bölgede yaşayanlara, turizm işletmelerine yatırım yapabilmeleri için daha fazla fırsat verilmelidir.					

Aşağıdaki ifadeleri 1-5 arasında (1. Hiç katılmıyorum.....5. Tamamen katılıyorum) puanlayınız. ***(Cümleyi okuyup kutucukların içerisine "✓" işareti atınız.)***					
Turist ve yerel halk etkileşimini belirlemeye yönelik önermeler	*1. Hiç katılmıyorum*	*2. Katılmıyorum*	*3.Ne katılıyorum ne katılmıyorum*	*4. Katılıyorum*	*5. Tamamen katılıyorum*
Assos'u ziyaret ettiğimde yerel halk ile dostluklar kurabilirim.					
Assos'u ziyaret ettiğimde nereleri gezeceğim konusunda yerel halkın tavsiyelerine uyarım.					
Assos'un yerel halkı ile etkileşim kurmak beni güvende hissettirir.					
Assos'un yerel halkı ile bölgenin tarihi hakkında konuşmak, tatilimi daha anlamlı hale getirir.					
Assos'un yerel halkının güler yüzlü tutumu, yerel halk ile samimiyeti arttırır.					
Assos'u ziyaret ettiğimde yerel halk ile kesinlikle iletişim kurarım.					
Assos'ta yaşayan yerel halkın nasıl bir yaşam sürdürdüğünü açıklayabilirim.					

Aşağıdaki ifadeleri 1-5 arasında (1. Hiç katılmıyorum.....5. Tamamen katılıyorum) puanlayınız. ***(Cümleyi okuyup kutucukların içerisine "✓" işareti atınız.)***					
Bölgeyi tekrar ziyaret etme niyetine yönelik önermeler	*1. Hiç katılmıyorum*	*2. Katılmıyorum*	*3.Ne katılıyorum ne katılmıyorum*	*4. Katılıyorum*	*5. Tamamen katılıyorum*
Assos'u yakın bir gelecekte tekrar ziyaret edeceğim.					
Assos'u daha sık ziyaret edeceğim.					
Assos'u tekrar ziyaret etmem çok muhtemel.					

EK 2. İngilizce Anket Formu

We invite you to the research titled "The Effect of Resident-Tourist Interaction on Revisit Intention within the Scope of Sustainable Cultural Tourism: The Case of Assos" conducted by Fahriye SEZGİN, a student at the Tourism Management Department Master's Program with a Thesis, under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Buket BULUK EŞİTTİ. This study aims to measure tourists' intentions to revisit the region by examining tourist-resident interaction within the perspective of sustainable cultural tourism. For this purpose, the Assos region was chosen for the field research of the study because cultural tourism is intensively practiced in the region, but no studies conducted on the subject were found in the literature review. Based on this, the aim of this thesis is to investigate the effect of resident-tourist interaction on revisit intention in order to make cultural tourism sustainable in the Assos region. You are asked to spare approximately 10 minutes for the research. An estimated 549 people, excluding you, will participate in the research. Participation in this study is entirely voluntary. In order for the study to achieve its purpose, it is expected from you to answer all the questions completely, without being under pressure or suggestion from anyone, and sincerely giving the answers that are most appropriate for you. Reading and approving this form will mean that you agree to participate in the study. However, you also have the right not to participate in the study or to stop the study at any time after participating. The information obtained from this study will be used solely for research purposes. You can contact us via e-mail to learn the results of the study.

Fahriye SEZGİN

Çanakkale Onsekiz Mart University, School of Graduate Studies

Department of Tourism Management

Gender: Male ☐ Female ☐

Marital Status: Married ☐ Single ☐

Age: 18-25 ☐ 26-30 ☐ 31-35 ☐ 36-41 ☐ 42-50 ☐ 51 years and over ☐

Education Status: Primary education ☐ Secondary education ☐ High school ☐
Associate degree ☐ Undergraduate education☐ Postgraduate education☐

Monthly Income Status: ..... ( ) ₺ ( ) $ ( ) € ( ) £

Rate the following statements on a scale of 1-5 (1. I do not agree at all.....5. Completely agree). ***(Read the sentence and tick "✓" in the boxes).***					
Propositions for determining the interaction between tourists and residents	*1. I do not agree at all*	*2. Disagree*	*3. Neither agree nor disagree*	*4. I agree*	*5. Completely agree*
When I visit Assos, I can make friends with the residents.					
When I visit Assos, I follow the recommendations of the residents about where to visit.					
Interacting with the residents of Assos makes me feel safe.					
Talking about the history of the region with the residents of Assos makes my holiday more meaningful.					
The friendly attitude of the residents of Assos increases the sincerity with the residents.					
When I visit Assos, I definitely communicate with the residents.					
I can explain how the residents living in Assos live.					

Rate the following statements on a scale of 1-5 (1. I do not agree at all.....5. Completely agree). (Read the sentence and tick "✓" in the boxes).					
Suggestions for intention to visit the region again	*1. I do not agree at all*	*2. Disagree*	*3. Neither agree nor disagree*	*4. I agree*	*5. Completely agree*
I will visit Assos again in the near future.					
I will visit Assos more often.					
It is very likely that I will visit Assos again.					